

Αριθ. 132962

ΝΕΟΛΟΓΟΥ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Διευθυντής Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

ΤΟΜΟΣ Α'. — ΤΕΥΧΗ 1 — 52

1891—1892.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

1892.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΝΕΟΛΟΓΟΥ.

ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑΣ
Π. Α. Ζ

ΠΑΡΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μετροπολιτη
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑΣ

Αριθ. 132962

ΝΕΟΛΟΓΟΥ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Διευθυντής Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

ΤΟΜΟΣ Α'. — ΤΕΥΧΗ 1 — 52

1891—1892.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

1892.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΝΕΟΛΟΓΟΥ.

ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑΣ
Π. Α. Ζ

ΠΑΡΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μετροπολιτη
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑΣ

ΝΕΟΛΟΓΟΝ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ.

Τιμάται γρ. άργ. 2.

Τιμάται γρ. άργ. 2.

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Σ. Ι. ΞΟΥΡΤΥΡΑΣ Σ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ, 22 Δεκεμβρίου 1891.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.

Πολιτική Έκθεσώρθεος.— Η έορτή των Χριστουγέννων και ή άρχή αυτής.— Τό έτος της γεννήσεως του Χριστού.— Ο Έπίστροπος της Ιουδαίας (διήγημα των Χριστουγέννων).— Έκδρομή εις Βαβυλώνα.— Ποικίλα.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

Έν ταίς παραμοναίς μεγάλης και κοσμοσωτηρίου έορτής, αναμνησκούσης την ένσάρκωσιν του άθανάτου φωτός, άλίγα τινα ν' αναγράψη δύναται ο ταπεινός των ήμερών ήμών χρονογράφος, καθ' ήν μάλιστα ύραν ή Δύσις, την αύτήν πανηγυρίσασα έορτήν, μικράν παρέχει τροφήν τοίς περι πλείστου την πολιτικήν έν Εύρώπη κατάστασιν ποιουμένοις. Και όντως, ή κατά την έβδομάδα ταύτην πολιτική κίνησις, άσήμενος σχεδόν ούσα, περιστράφη περι τās συζητήσεις της γαλλικής βουλής και περι τās έκχειλίσεις του πραξικοπηματικού των έν Σοφία λέβητος, του άπό της 6 σεπτεμβρίου 1885 σιδηροφορούσαν την Εύρώπην κρατούντος, και την εύρυσιν του έργου των νέων Χεόπων επιβάλλοντος. Τό γαλλικόν κοινοβούλιον, άνοικτάς τās πύλας αυτού τηρήσαν κατά τās έορτάς, μετά πολλής της σπουδής επεδίωξε την διεξαγωγήν των έκκρεμών είσέτι διατελούντων ζητημάτων, ών έν τοίς πρώτοις αναγράφονται τά νομοσχέδια των νέων τελωνειακών τιμολογίων, τά δια καταπληκτικής πλειονοψηφίας έπιψηφισθέντα, και ο γενικός προϋπολογισμός, ο ούπω τυχών έτι της κυρώσεως των έν Λουξεμβούργω και ο επιβαλών αύτω τή κυβερνήσει νά ζητήσθ από του Κοινοβουλίου την χρήσιν ένός προσωρινού δωδεκατημορίου. Έν ταίς διεξαχθείσαις συζητήσεσιν ή κυβερνήσις προσέκρουσε κατά μεγάλης αντιπολιτείσεως, άλλ' έν τέλει κατώρθωσε νά υπερπηδήσθ τās παρεμβληθείσας αυτή μεγάλης δυσχερείας και νά συνεχίσθ τό έργον, όπερ άπό διετίας και επέκεινα μετά τληκαύτης διεξάγει επιτυχίας. Ούχι όλιγώτερον σπουδαία ήσαν τά έν Σοφία, ύπου νέα κατηνέχθησαν κατά του συμβουλίου της 13 Ιουλίου τραύματα διά τε του περι της ελληνικής γλώσσης θεσπίσματος και διά της εξώσεως του γάλλου ύππικού κ. Σαδούρν. Οί περι των κ. Σταμπούλωφ

δέν άνέχονται την γλώσσαν του Μεθοδίου και του Κυρίλλου, όκτινες, εκ της ελληνικής αλφαβήτου τά της βουλγαρικής στοιχεία λαβόντες, έγνωσαν νά μεταδώσσι τά νάματα του πολιτισμού εις τās άτέγκτους όρδάς του Κρούμου και νά εκπολιτίσσι τοίς έν τρώγλαις και σπηλαιόις τότε οικόσιν, νύν δέ ήκιστα έν ταίς έστίας αυτών άνεχομένους τοίς αποτολιμώντας νά διαφωτίσσι την Δύσιν περι των μαμμοθρίπτων αυτής, την Δύσιν ήτις άταράχως όλωσ και μετ' άπαιθείας προσβλέπει εις την διαιώνισιν και καθιέρωσιν του των συνθηκών άνατρεπτικού έργου των έν τή προτετιούσθ της νιοτευχούς ήγχιμονίας κυβερνητών, καίτοι άλλοίον όλωσ ήγετο αισθημάτων ύτε έτεροι λαοί, των δικαίων αυτών υπεραμυνόμενοι, έβλεπον έαυτοίς περιαγομένους εις την θέσιν του Προμηθέως δεσμώτου και περιβαλλομένους διά των ξυλίων τειχών, εις ή την της πατρίδος σωτηρίαν άνεχίται ο μέγας της Σαλαμίνας νικητής. Ωσαύτως ή μεγάλη έν Εύρώπη δημοκρατία βλέπει έαυτήν παραγκוניζομένην έν τώ ζητήματι της ήκανοποιήσεως αυτής, και οί θερμοί των έν Σοφία συνήγοροι εξήντησαν άπαν τό της σοφιστείας αυτών λεξιλόγιον ύπως τό μέν διαπιστώσων ότι έν τή έξορία του κ. Σαδούρν ούδέν τό άντιόθεν εις τās διεθνείς συνθήκας ύπάρχει, τό δέ όπως και αυτής έκτοξεύσσι τον κατά της Ρωσίας τον διά της άνασκαλεύσεως του ζητήματος του Βατούμ. Η ίταμή των έν Βιέννη και Πέστη ιδία γλώσσα εξήνε την όργήν και την άγανάκτησιν των έν Ρωσία κυριωτέρων όργάνων, άπερ μετά πολλής της τέχνης και δι' άκαταμάχητων επιχειρημάτων άνέτρεψαν τοίς παραλογισμούς των θερμών των Βουλγάρων συνηγών και υπεδόλωσαν ότι ή μεγάλη προς τοίτοις άνοχη ούδέν τό αγαθόν συνεπάγεται, ούδέ παγίσι τό μετά τοσοούτου στόμφου διατυμπανιζόμενον έργον της περιήρουρήσεως της γενικής έν Εύρώπη ήουχίας και ειρήνης διά της συσφίξεως των συμμαχικών δεσμών και της ενισχύσεως τοίτων διά της έμπορικης άλληλεγγύης. Η των ήμπετισήμων ρωσικών φύλλων δομεία άλλά και λογική γλώσσα τοσοούτω μάλλον επεβάλλετο όσω οί τās ιδέας του επί των έξωτερικών ύπουργού της δυαδικής μοναρχίας εξυπηρετούντες δημοσιογράφοι δέν αποκνοούν έν τή κατά της Ρωσίας έξορα και νά έποικοδομήσων επί άμμοδών βάσεων διάφορα σχέδια των έν τή άχαυή ταύτη αυτοκρατορία πολέμιον της έσωτερικής τάξεως: άλλ' ή κυβέρνησις του τσάρου, κοφειούσα εις τά φληναφήματα των έν Βιέννη και Πέστη κυριωτέρων όργάνων και εις τās άντεγκλίσεις

των εν ταις πρωτευουσας ταύταις πολιτικών, περι δύο τινά την προσοχήν αὐτῆς συγκεντροῖ: περι τὴν ἐπούλωσιν τῶν ἐκ τῆς σιτοδίας ἐπιγενομένων πληγῶν τῷ λαῷ μεσημβρινῶν τινῶν ἐπαρχιῶν καὶ περι τὴν ἀναπλήρωσιν πάσης ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἀνοργανώσει τοῦ κράτους ἐλλείψεως. Ὑπὸ τὴν τελευταίαν ταύτην ἐποῆν οἱ ἐν Πετρούπολει καὶ τοῖς κυριωτέροις στρατιωτικοῖς κυβερνητοῖς ἀνώτεροι κύκλοι μετὰ μεγάλης ἀναμειλλῶνται φιλοπατρίας καὶ ἀγωνίζονται νὰ ὑπερακοντίσωσιν ἀλλήλους ἐν τῇ ὑποδείξει τῶν λυπῶν μέτρων πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς τοῦ κράτους ἐμύνης· ἰδίᾳ μετὰ τὴν συνομολογίαν τῶν ἐμπορικῶν συνθηκῶν ἢ ἀμύλλα αὐτῆ ἐπετάθη συνεπιεί τῶν ἐξ αὐτῶν ἀπορροουσῶν πολιτικῶν συνεπειῶν, ὡς ὑπέδειξε μὲν ὁ γερμανὸς ἀρχιγραμματεὺς ἐν τῷ περιπτῶφ αὐτοῦ λόγῳ κατὰ τὴν ἐν τῇ Λευκῇ αἰθούσῃ συζήτησιν τῶν συμβολαίων τούτων, διετράνωσε δ' ὁ κόμης Καλνόνκις ἐν ταῖς ἀντιπροσωπειῖς, καὶ ἐτεκμηρίωσεν ἐν τῇ τῆς Πέσης βουλῇ τῶν προκρίτων ὁ εἰσηγητὴς τῆς σχετικῆς ἐκθέσεως κόμης Τσεγενύης. Οὗτος, ὑποδεικνύων τὴν ἀνάγκην τῆς ἀποδοχῆς τῶν ἐμπορικῶν συμβολαίων κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς παρελθούσης δευτέρας, οὐ μόνον ἐπέμεινε εἰς τὰς οικονομικὰς ὠφελείας τῶν συμβαλλομένων κρατῶν, ἀπερ, εἶπε, συνάψαντα παραπλησίως σχέσεις καὶ πρὸς ἕτερα κράτη, νικηφόρος δύνανται ν' ἀντιμετωπίσωσιν τὸν ἐκ τῆς βορείου Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ρωσίας ἀνταγωνισμόν, ἀλλὰ καὶ ἐξῆρε τὴν πολιτικὴν σημασίαν, τὴν ἐνυπάρχουσαν ἐν τῇ συσφίξει τῶν τελευταίων δεσμῶν. Οἱ ἐκφερόμενοι ὑπαντιγμοὶ δικαίως θορυβοῦσι τοὺς ἐν Ρωσίᾳ, ἅπου οὐ μὲν σκέψις γίνεται ἐν ἐκτάκτοις διαβουλίαις σπουδαίων ἀξιωματικῶν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ στρατηγοῦ Γούρικοῦ περὶ μεταρρυθμίσεων εἰς τὸ ὑψιστάμενον σύστημα τοῦ ἐξοπλισμοῦ, ἐξ οὗ καὶ οἱ ἐν Βερολίνῳ ἐξάγουσιν ὅτι ἡ μεγάλη τοῦ Βορρᾶ δύναμις ἀνέτοιμος ἔσται πρὸς πόλεμον πρὸ τοῦ 1894, ὅτε δὲ σχεδιάζεται μείζων ἐνίσχυσις τῶν παραμεθορίων φρουρῶν. Ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι ἡ κυβέρνησις Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ', περὶ ἄλλα σπουδαιότερα δοχολογούμενη, βυεὶ τὰ ὅσα εἰς τοὺς κρωγμοὺς τῶν ἐν ταῖς πρωτευούσαις τῶν δύο ἡμῶρων αὐτοκρατοριῶν, ἅπου ἡ κυριωτέρα προσοχὴ ἔδει νὰ στρέφεται μᾶλλον περὶ τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα ἢ περὶ τοῦ πῶς δύναται νὰ χωλαθῇ ἡ Ρωσία καὶ νὰ προκληθῇ ἢ συμπαθῶς ταύτη ἔχουσα Γαλλία. Τῇ ἀληθείᾳ ἐν ἀμφοτέροις ταῖς αὐτοκρατορίαις τῆς μέσης Εὐρώπης ἢ ἐσωτερικῇ κατάστασις πολλοὺς τοὺς ἐνδοιασμοὺς προκαλεῖ καὶ παρέχει φόβους μὴ τὰ πράγματα ἐπι μᾶλλον δεινωθῶσιν.

Ἐν Γερμανίᾳ ὁ σοσιαλισμὸς πολλὰς ποιεῖται προόδους παρὰ τὰς ἀπειλὰς τῶν ἐν τοῖς πράγμασι, τὰς προβάσας μέχρι καὶ τοῦ ὑποδείξει τὴν χρῆσιν τῶν βλητῶν καὶ κατ' αὐτῶν ἐπι τῶν συγγενῶν, προσλαμβάνει δὲ νῦν ἐπικουρούς καὶ τοὺς ἐργασίαν αἰτοῦντας, ὧν τὰς δικαίας πολλακις ἀξιώσεις μετὰ πολλῆς τῆς εὐθυκροσίας ὑπερασπίζει τὸ νέον ὄργανον τῶν σοσιαλιστῶν· ἐν Αὐστροουγγαρίᾳ ὁ φυλετισμὸς προσλαμβάνει μείζονας διαστάσεις καὶ ἐπὶ τῇ ταραχῇ, τῇ προκινήσει ἐκ τῶν λόγων τοῦ κ. Γρέγγρ, ὧν τὴν σοβαρότητα ἀνομολογοῦσι τὰ ἐγκριτώτερα τῶν ὀργάνων τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου, πολλὰ ἐκδιπλοῦνται ὑπόνοιαι μὴ σοβαρότερον τεθῆ ἐπὶ τοῦ τάμπτος τὸ μῶλις παρασιωπηθὲν ζήτημα τῆς μεταβολῆς τῆς δυναδικῆς μοναρχίας, εἰς τριαδικὴν καὶ τῆς ἀνατροπῆς τοῦ μετὰ τῆς Οὐγγαρίας συμβιβασμοῦ. Αἱ ἀσήμετοι διαμαρτυρίαι ἐνίων παλαιοσέχων μικρῶν καθισχυρίζουσι τὴν κυβέρνησιν, πιουμένην μὴ τὸ κόμμα τῶν Νεοσέχων

ἐπιμεινῆ, εἰς τὴν στέφην τοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου Ἰωσήφ διὰ τοῦ στέμματος τῶν Βενεσουλῆ καὶ Ἰαγελόνων. Τὸ δρῆζόμενον ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ γερμανοσεχικοῦ συνδυασμοῦ κίνημα μικρῶν κατατέλλεται διὰ τῶν λαμβανόμενων μέτρων παρὰ τῆς κυβερνήσεως, καὶ μάτην τὰ κυβερνητικὰ ὄργανα ἐπαναλαμβάνουσι τὰ ὅλας τετριμμένα ἐπιχειρήματα, καθ' ἃ οἱ Τσέχων εὐρείας ἀπολαύουσιν ἐλευθερίας ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει τῶν τέκνων αὐτῶν, ἐν τῇ διοικίσει τῶν τῆς ἰδίας χώρας, ἐν τῇ διευθετίσει τέλος τῶν αὐτῶν κατὰ τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος. Ἀλλὰ καὶ ἐν Οὐγγαρίᾳ τὸ φυλετικὸν κίνημα, ὑπερκυρίως στρέφεται οὐχὶ κατὰ τῶν Τσέχων ἀλλὰ μᾶλλον κατὰ τῆς Αὐστρίας, προσλαμβάνει διαστάσεις καλὰ ἐν τοῦτο ὄφθος συνετέλεσεν ἀρκούντως εἰς τὸ περὶ διυλίσεως τῆς οὐγγρικής βουλῆς μέτρον τοῦ κόμπος Τεάπαρη.

Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ὡς καὶ ἕτερα δευτερεύοντα γεγονότα, οἷα ἢ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐκλογικὴ κίνησις, τὰ ἐν Ἰταλία οἰκονομικὰ, ἢ ἐν Ρουμανίᾳ ὑποσυγκρικὴ τροποποίησις, αἰ ἐν Σερβίᾳ δημοτικαὶ ἐκλογαί, αἰ ἐν Ἰταλίᾳ χωλαίνουσαι βουλευτικαὶ ἐργασίαι, ἢ ἐν Σουηδίᾳ καὶ Νορβηγίᾳ πάλιν ἐν τῷ ζήτηματι τῆς ἀντιπροσωπειῆς τῶν ὄσων τούτων ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, ἢ δεινῶσις τῆς πρὸς τὴν Χιλὴν διαφωνίας τῆς ἐν Οὐασινγκτόν κυβερνήσεως, ἢ ἡ διατάραξις τῶν ἐν Βραζιλίᾳ, αἰ διαθυλλοούμεναι συμφωνία Ἀγγλίας καὶ Οὐρανίου κράτους ἐναντίον τῆς Ρωσίας, ἐν δευτέρῳ ὅλως τίθενται μοῖρα καὶ ὁ Ἕλλην ἀναγνώστης κρείσσον ἠγεῖται νὰ ἐντρυφήσῃ μᾶλλον εἰς τὸ ἀναγνώσθην σήμερον ὑπὸ τῆς μιτροῦς ἐκκλησιαστικῆς γενέσιον τοῦ ἐνανθρωπίσαντος καὶ, μεταρρυσίμενος, ν' ἀναπολήσῃ τὸν ἀρχαῖον αὐτοῦ πολιτισμόν, τὸν προπαρασκευασάντα διὰ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου τὴν μετὰ τὸν τῶν θείων τοῦ Μεσοῦ διδαγμάτων ἐν τῇ θεωσίᾳ τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Πλάτωνος γλώσση. Διὰ τοῦ πολιτισμοῦ τούτου Κωνσταντίνος ὁ Μέγας ἀνευτίθη μετὰ τῆς μιτροῦς Ἐλένης τὴν Ὀρθοδοξίαν κατέπουλον τὴς πλαιγῆς, ὡς οἱ νέοι Ἡρώδαι, τὴν βασιλίαν τῆς Γαλιλαίας μιοῦμενοι φοβερά, κατήνεγκον τραῦματα κατ' ἐκείνης, διότι τὸ μὲν ἐνόμιζον ὅτι ἀνέτρεπε τὴν αὐτῶν θέσιν ἢ νὰ διδασκαλίαν τὸ δὲ ὅτι ἀνεύρισκον ἐν τῷ διογμῷ τῶν ἀλλήτων αὐτῆς τοὺς μίτρος, οὐδ' ὁ τῆς Γαλιλαίας πετροφῆς ἀνεύρισκον ἐν τῇ ἀναίρεσει τῶν ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω παιδῶν ἵνα πληρωθῇ τὸ ρηθὲν διὰ τοῦ Ἱερεῖμου τοῦ προφήτου «φονὴ ἐν Βαμᾷ ἠκούσθη ὄρνιθος καὶ κλαυθμὸς καὶ ὄδυρμος πολύς». Διὰ τοῦ πολιτισμοῦ τούτου ὁ νεώτερος Ἕλλην, τὴν νέαν Βυθλεῖμ φεύγων, ἐκόμιζεν ὡς οἱ μάγοι τῆς Ἀνατολῆς τὴν δαδα τοῦ μεγαλοουργοῦ αὐτοῦ πνεύματος εἰς τὴν Δύσιν, ἐπαιδαγωγῶν αὐτὴν δὲ ὄντως καὶ προπαρασκεύαζε τὴν θρησκευτικὴν Μεταρρύθμισιν, τὴν ἀπολυτροφάσαν τὴν διάνοισιν ἀπὸ τῶν δεσμῶν τῆς ἱεροκρατίας, καὶ διὰ τῶν Χρυσολωρῶ, τῶν Λασκάρων καὶ λοιπῶν μετελαμπάδων τῶ ἀρχαίων ἑλληνικῶν πνεύμα, ἐξ' οὗ ὁ νῦν τῆς Εὐρώπης πολιτισμὸς ἐδράζεται, ὡς ποτε οἱ πρόγονοι αὐτοῦ νέαν ἐδίδον μορφήν εἰς τὸν ρωμαϊκὸν πολιτισμόν μετὰ τὴν πτώσιν τῆς πρώτης Κορινθίου καὶ προπαρασκευάζον τοὺς μιμητὰς τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Θουκυδίδου, τοῦ Δημοσθένους. Ταῦτα ἀναπολῶν ὁ Ἕλλην ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον ἀπὸ τῆς πολιτικῆς τύφης καὶ ἐν ταῖς παραμοναῖς μεγάλης ἐορτῆς παρασκευάζεται νὰ συμπλάη μετὰ τῆς μιτροῦς Ἐκκλησίας τὸν ὕμνον τῶν Ἀγγέλων «δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία».

Ἡ ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ ΚΑΙ Ἡ ΑΡΧΗ ΑΥΤΗΣ.

Ἄνας ὁ χριστιανικὸς κόσμος, εἰς οἰονδήποτε κᾶν ἀνήκῃ δόγμα, ἀγεί τῆν 25 δεκεμβρίου τῶν Χριστουγέννων τὴν ἐορτὴν. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἡ ἐορτὴ αὕτη παρίσταται πῶς ὄμιμος, ἀναφανομένη μῶλις περὶ τὰ μέσα τῆς τετάρτης ἐκατονετητηρῆδος. Πολλὴ πρὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς ἐορτῆς τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως ὑπῆρχον αἰ τοῦ Πάσχα καὶ τῆς Πεντηκοστῆς ἐορταί, περὶ τῆς βραδείας δὲ καθιερώσεως τῆς τῶν Χριστουγέννων ἐορτῆς ὑπῆρχουσι δευτερεύοντες λόγοι, ὑπάρχει δὲ καὶ εἰς ὁ κύριος λόγος.

Ἐν πρώτοις τὸ σπουδαῖον τοῖς χριστιανοῖς ἦτο ὁ λόγος καὶ ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ παιδικὴ καὶ ἡ νεανικὴ αὐτοῦ ἡλικία περιεγράφεται συντόμως ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις καὶ σχετικῆν κατεῖχε θέσιν ἐν ταῖς θρησκευτικαῖς διατριβαῖς τῶν πρώτων αἰώνων· αἱ δὲ φαντασιώδεις διηγήσεις τῶν Εὐαγγελίων περὶ τῆς παιδικῆς ἡλικίας τοῦ Χριστοῦ διετέλουν ἐκτὸς τοῦ μεγάλου βεβήματος τῆς χριστιανικῆς ἰδέας, διότι πρὸ παντὸς ἀπηγορεύεται ὁ χριστιανικὸς κόσμος ἐκ τῆς διδακτικῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἀπὸ τοῦ ἰουδαϊκοῦ πηγάζουσι οἱ τύποι τῆς χριστιανισμοῦ, καὶ ἡ λατρεία τῶν πρώτων αἰώνων ἀπορρίπτει ἀπὸ τῆς ἰουδαϊκῆς συναγωγῆς αἱ χριστιανικαὶ ἐορταὶ ὑπῆρχον αὐταὶ αἱ ἰουδαϊκαί, μετατραπέσαις ὑπὸ τοῦ νέου πνεύματος. Οὐδὲνα ἐξωτερικῶν ἡσῶν ἴδρουσαν οἱ χριστιανοὶ τὸ Πάσχα καὶ ἡ Πεντηκοστή, αἱ μεγάλα τοῦ ἰουδαϊκοῦ ἐορταί, ἐγένοντο ἰσχυρότατα ἀποδεκταί, μεταβιβασθεῖσαι δὲ εἰς τὸν χριστιανισμόν, ἐρηξώθησαν παρ' αὐτῶν, μεταλαβούσαι ὅμως τῆς νεορῆς, τῆς ἡθικῆς καὶ εὐαγγελικῆς σημασίας τῆς νέας πίστεως. Πέπεισμαι ὅτι καὶ ὅλως ἀρχίτως πρὸς τὴν ἡμερομηνίαν οἱ χριστιανοὶ ὁρῶντες τὰς ἀρχαίας ἰουδαϊκὰς ἐορτὰς ὡς σύμβολα, ἐφ' ἃν ἤθελον ἀποβῆαι τὴν θρησκευτικὴν αὐτῶν ἰδέαν, ἐπῆλθον ὅμως σπουδαῖα τραγικὰ καὶ ἐνδοξα γεγονότα τοῦ Εὐαγγελίου ἀκριβῶς ὡς ἐορτάζοντο τὸ Πάσχα καὶ ἡ Πεντηκοστή τῶν Ἰουδαίων. Τὰ πάντα λοιπὸν συντρέφον ὅπως οἱ χριστιανοὶ ἀποβυθίσαν ἀπιστάτους τοὺς σεβαστοὺς τοῦτους τύπους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τοὺς οἱ αὐτῶν μετουσιώσαντας· ἀλλ' ὁ ἰουδαϊσμὸς δὲν εἶχε ὅμοιον τοῖς Χριστουγέννοις ἐορτῆν, οὐδεμίαν εἶχε κυρίως εἰςπεῖν γενεθλίον ἐπέτηρῶν, καὶ ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔπρεν ἰουδαϊκὸν τύπον, πρὶν ἐν νῦν συνδέσῃ ἀκριβῶς καὶ χρονολογικῶς τὴν τοῦ Ἰησοῦ ἐορτῆν, εἶπομεν δὲ ὅτι τοιοῦτου τινὸς τύπου οὐδὲ τὴν ἀνάγκην ἤσθάνετο ἄλλως.

Πρὸ πάντων ὅμως—καὶ ἐνταῦθα καίτοι ὁ κύριος λόγος τῆς βραδείας καθιερώσεως τῆς ἐορτῆς τῶν Χριστουγέννων—ἵνα ἐορτασθῇ ἡ ἡμέρα τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως, ἀνάγκη ἦν νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἡμέραν ταύτην, καὶ αὕτη ἀκριβῶς ἦν πάντῃ ἀγνωστος. Περὶ τοῦ ἀκαταλήπτου μυστηρίου, ὅπερ ἐκάλυψε καὶ ὁ καλύπτῃ ἔσκει τὸν χρόνον τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ, οἱ χριστιανοὶ ἦσαν κἀλλίστα πεπεισμένοι· ἦτο γενικὴ γνώμη τοῦτο, καὶ κατὰ τὴν Ζ' δ' αἰῶνα, πολὺ μετὰ τὴν παραδοχὴν τῆς 25 δεκεμβρίου, ὁ ἐπίσκοπος Ἐδέσσης τῆς ἐν Συρίᾳ Ἰάκωβος τὸ δημῶσιον ἐξέπραξεν ἀίσθημα, λέγων ὅτι οὐδεὶς ἔδυνάτο νὰ γνωρίξῃ τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ ὅτι κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Λουκᾶ ἦτο βέβαιον μόνον ὅτι ἐγεννήθη νυκτός. Ἐκ τούτων κατανοεῖται ἡ βραδεία καθιέρωσις τῆς ἐορτῆς τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως. Πῶς λοιπὸν ἐγεννήθη ἡ ἐορτὴ τῶν Χριστουγέννων καὶ πῶς ἐπεκράτησεν ἐν τῷ χριστιανικῷ κόσμῳ ἡ 25 δεκεμβρίου;

Ἡ ἐορτὴ τῶν Χριστουγέννων εἶναι ἀπόρροια ἀνάγκης τῆς καρδίας καὶ ἀπαιτήσεως τῆς χριστιανικῆς συνειδήσεως. Οὐδὲν σεβασμιώτερον καὶ γλυκύτερον τοῦ ἀνατρέγειν εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκείνων, οἷς ἐπὶ διαφόροις λόγοις ὀφείλομεν δεικνύνει ἐδνωμοσύνην καὶ ἀγάπην, διότι, ὅσῳ περισσώτερον κυριεύουσι τῶν ψυχῶν ἡμῶν καὶ περισσώτερον εὐηργέτησαν ἡμᾶς, τόσῳ καὶ περισσώτερον εἶναι ἡμῖν προσφιλεῖς καὶ πολυτίμοι ἡ

ἀνάμνησις τῆς γεννήσεώς τιν. Καὶ νὰ μὲν πάντοτε ἀγαπῶμεν αὐτούς, ὅμως ἐπι μᾶλλον τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν ἑλευσίον τῶν εἰς τὸν κόσμον τούτον, φανταίται ὅτι ἀνανοῦνται τὰ αἰσθημᾶτα ἡμῶν καὶ ἀποβαίνουσι ζωηρότερα, εἶναι δὲ εὐάρεστον καὶ ἰδὸν καὶ σοφίτην νὰ ἐκφράσωμεν περιφανέστερον καὶ ἐξαιρετικώτερον κατὰ τὴν ἐπίστασιν ἐκείνην ἡμέραν τὴν ἡμετέραν εὐγνωμοσύνην καὶ ἀγάπην. Τοῦ σπουδαίου καὶ τρυφεροῦ τούτου αἰσθημᾶτος ἐνεπαρρήθη ἡ Ἐκκλησία ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ αὐτῆς, ἔχουσα ἀνάγκην νὰ ψάλλῃ κατὰ τὴν γενεθλίον ἡμέραν τὴν δόξαν ἐκείνου, ὅστις τῇ ἔσπερ ἐν πῶς καὶ τὴν ζωὴν. Ἀποῦ ἐορτάζει ἡδὴ τὰς ἐπετηρίους τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου τῶν μαρτύρων, συγγέουσα ἐνίστη τὰς δύο ἡμέρας καὶ συγκινητικῶς ὀνομαζούσα ἡμέραν γεννήσεως τὴν τοῦ θανάτου, τοῦ ἐγκαίνεωτος τὴν νέαν ζωὴν, κατὰ μείζονα λόγον ἐπιθυμῶν νὰ γενετήρ τὴν ἡμέραν τῆς εἰς τὸν κόσμον ἐλεύσεως ἐκείνου, ὅστις κατ' αὐτὴν εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν εὐεργέτης τῆς ἀνθρωπότητος. Κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔδυνάτο νὰ μείνῃ ἀφῶνος, διότι ἔπρεπε νὰ καταρτίσῃ αἶνον. Ἦν ἡμέραν ταύτην τῆς γεννήσεως τὴν ἀπαιτεῖ, τὴν θέλει.

Ἄλλ' εἶναι ἀγνωστος ἡ ἡμέρα αὕτη. Καὶ δύνατον μὲν νὰ ὑπολογισθῇ τὸ ἔτος, καθ' ὃ ἐγεννήθη ὁ Ἰησοῦς, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ ἡμέρα μῆναι ἀγνωστος ἡμῖν. Παράλογον νὰ ζητηθῇ χρονολογία τῆς ἀφοῦ πᾶσα περὶ αὐτῆς πληροφορία ἠλλείπει· τοιαύτη δ' ἔρευνα εἶναι τὸ περιεργάσασθαι κατὰ Κλήματα τὸν Ἀλεξανδρόν. Γουστοτόπως ἡ Ἐκκλησία εἰς ἐρώσεται ἐνώπιον ἀνυπερβλήτου κατὰ χρονικὴν ἔννοιαν προκλήματος, τὸ κώλυμα ὅμως τοῦτο ὑπερβαίνει καὶ προχωρεῖ ἐμφορομένη ἀγίου θάρρους. Ἡ εὐσέβεια τῶν πιστῶν ἔχει ἀνάγκην τῆς ἡμέρας ταύτης τῆς γεννήσεως, καὶ ἡ εὐσέβεια αὕτη ὁ καθιερώσῃ τὴν ἡμέραν ταύτην, ἥτις θὰ ἐξέλθῃ τῆς καρδίας τῶν πιστῶν, ἀπαρρῶσται ἐκ τῆς εὐγνωμοσύνης, τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς στοργῆς αὐτῶν. Ἡ ἡμέρα αὕτη ἔσται τὸ σύμβολον, καὶ κατ' αὐτὴν δὲ αἰνῆται ὁ Ἰησοῦς καὶ ἡ πίστις τῶν ἀπαθῶν αὐτοῦ. Δὲν θὰ ἦναι κοινὴ τις ὕλικὴ καὶ ἀκριβῆς χρονολογία, οὐδὲ θὰ ἠριζήται κατὰ τὴν δεινὰ τοῦ μηνὸς ἢ ἐπὶ τῆς βασιλείας τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ Καίσαρος, ἀλλ' εἶναι ἡμῶν ἡ χρονολογία, διότι πρὶκεῖται περὶ εὐλαθεῦς συγκινήσεως. Ἡ ἡμέρα αὕτη δὲν εἶναι ἀπλοῦς τις ἀριθμὸς, ἀλλ' ἀποτελεῖ μίαν ἰδέαν, μίαν μεταρρυσίαν.

Πρώτη ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία κατέστησε τὴν τοῦ Χριστοῦ γεννήσιν, ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία μὲ τὴν βαθεῖαν καὶ ἀλληγορικὴν αὐτῆς ἀντίληψιν, μὲ τὴν ἰδεώδη καὶ εἰρηφῶν αὐτῆς τάσιν, μὲ τὴν πλούσιαν καὶ ζωηρὰν αὐτῆς φαντασίαν. Ἡ ἡμέρα τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως ἔσται λοιπὸν τὸ εὐρύτερον καὶ τὸ μέγιστον τῶν συμβόλων, ὅσα ὑπῆρξαν ποτε. Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ ἱερωτῆς τῆς νέας ἀνθρωπότητος, τῆς δὲ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἀναγεννηθείσης· εἶναι ὁ δευτέρος Ἀδάμ. Ὁτι ὁ πρῶτος Ἀδάμ ἔπραξε πρὸς ἀπώλειαν τῆς ἀνθρωπότητος, ὁ δευτέρος ἔβηεν ἔπραξεν αὐτὸ πρὸς ἀνάψυξιν αὐτῆς· εἶναι πλῆρης λοιπὸν ὁ παραλληλισμὸς τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου Ἀδάμ. Ἄλλ' ὁ πρῶτος Ἀδάμ κατὰ τὴν παραδοσιν τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς ἐπέλασθη τὴν ἔκτῃν ἡμέραν τῆς πρώτης ἐβδομάδος τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, ὁ δὲ δευτέρος Ἀδάμ, ὁ Ἰησοῦς, ἤλθε λοιπὸν ἐπὶ τῆς γῆς τὴν ἔκτῃν ἡμέραν τῆς πρώτης ἐβδομάδος· ἀρα κατὰ τὸ τότε ἐν γῆσιν καθ' ἄπασαν τὴν αὐτοκρατορίαν ρωμαϊκῶν ἡμερολόγιον τὴν ἔκτῃν ἡμέραν τοῦ πρώτου μηνὸς τοῦ ἔτους, τὴν β' θηλονδῆϊ ἰανουαρίου. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἀναφανίεται ὁ δευτέρος Ἀδάμ, ὁ «ἤλιος τῆς δικαιοσύνης» ἀνατέλλει, ἐπιφανίεται ὁ αἰώνιος Λόγος. Λοιπὸν τὰ Ἐπιφάνεια τὴν β' ἰανουαρίου εἶναι ἐν πάσῃ τῇ Ἀνατολῇ ἡ ἐορτὴ τῆς ἐμφανείας, τῆς εἰς τὸν κόσμον ἐλεύσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Δὲν πρῆπει νὰ παρανοήσωμεν τὴν ἀρχικὴν ἔννοιαν τῶν Ἐπιφανείων εἶναι ταῦτα τὰ Χριστοῦγεννα τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Βραδύτερον ἐπιπροσετέθησαν ἕτεραι ἰδέαι εἰς τὴν ἀρχήγονον τῶν Ἐπιφανείων· ἐν πρώτοις ἡ ἀνάμνησις τοῦ βαπτίσματος τοῦ Ἰωάννου, διότι διὰ τοῦ βαπτίσματος ὁ Ἰησοῦς εἰσῆλθεν ἀληθῶς εἰς τὴν διακονίαν τοῦ καὶ ἐπιφανῆ τῶς πᾶσι, περιβεβλημένος τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ ἀποστολήν, καὶ ἔπειτα ἡ ἀνάμνησις τῆς λατρείας τῶν μάγων, μεταβληθέντων εἰς τρεῖς βασιλεῖς τῇ ἀλληγορικῇ ἐρμηνείᾳ περιτοπῆς τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς. Ἄλλ' αἱ ἐπουσιώδεις αὐταὶ ἰδέαι δὲν πρῆπει νὰ ἐπικείσασιν τὸν πρωτότυπον

χαρακτῆρα τῶν Ἐπιφανείων, τῆς ἐορτῆς τῶν Θεοφανείων, τῶν παρὰ τοῖς χριστιανικοῖς τῆς Ἀνατολῆς Χριστουγέννων.

Φυσικῶς ἐορτάζουσα τὴν ἐορτὴν ταύτην ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ἀπετύπωσε αὐτῇ τὴν σφραγίδα τοῦ ἰδιόχροντος αὐτῆ πνεύματος. Φανταστικότερα ὄσα καὶ ἀλληγορικώτερα, ἔτι δὲ καὶ ἐπιροπεστέρα πρὸς τὰς ὑψηλὰς θεωρίας, ἔχεται προσφώνως τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀοράτου τῶν πραγμάτων μέρους καὶ ἀποκαλύπτει πρὸ πάντων ἐν τῇ Ἰησοῦ Χριστῷ τὸ θεῖον στοιχεῖον ὅπως ὡστε σφῆδὸν ἐκλείπει τὸ ἀνθρώπινον στοιχεῖον. Τὰ Ἐπιφάνεια, λέξεις μεστὴ μεγαλοπρεπείας καὶ ἤττον συγκινητικῆς ὄσα τῆς λέξεως τῶν Χριστουγέννων, σημαίνει τὴν περιφανῆ ἐκδηλωσιν τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅχι δ' ἐπαρκῶς καὶ τὴν ταπεινὴν καταγωγὴν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀκριβῶς δὲ τοῦτο ἠθέλησε νὰ ἐκφράσῃ ἀμεσώτερον ἡ δυτικὴ ἐκκλησία. Αὐτῇ, ὡσαύτως καὶ μᾶλλον ὑποστατικῇ, ἐπιθυμεῖ ν' ἀσφαλθῇ περὶ τὰ οὐράνια πράγματα, ἔρπον ταῦτα φαρμάκονται πρὸς τὸν γήινον βίον. Πρὸ παντὸς ἀπασχολεῖ αὐτὴν τὸ ἀνθρώπινον μέρος τῆς ζωῆς τοῦ Ἰησοῦ ὑποκαθεῖ πάντας ἐκείνους, ὅτινες ἐπὶ τῇ προοσίῳ τοῦ καταστῆσαι φανταστικώτερον τὸν Κύριον ἀφίνοσι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ν' ἀπολεσθῇ ἐν φανταστικῷ ὁ κ η τ σ μ π, διὸ δὲν δύναται ν' ἀρκεσθῇ εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἐορτὴν τῶν Ἐπιφανείων, πρῶτον ὡς ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐορτῆς ταύτης (αἱ μικροπλοτιμίαι τῆς ἀνατολικῆς καὶ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας ὑπερβαίνει ζωηραὶ) καὶ δευτέρου ἕνεκα τῆς ὑπεράγαν μεγαλοπρεπείας καὶ ὑπεράγαν φανταστικῆς αὐτῆς σημασίας. Ὅθεν θὰ ἠμνήσῃ καὶ αὐτὴ κατὰ τὸ δοκοῦν τὴν ἡμέραν τῶν γενεθλίων τοῦ Χριστοῦ καὶ θὰ καίρεισθαι καὶ αὐτὴ τὴν ἡμέραν ταύτην, ἀλλ' ἐξ ἀπόψεως μᾶλλον ἐπιγίνοι, συγκινητικώτερας καὶ ἀνθρωπινώτερας, δὲν θὰ ἀναζητήσῃ αὐτὴν, ὡς ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ἐν τῇ μεγαλοπρεπείᾳ διὰ συμβόλων παραστήσει τῶν δογματικῶν τῶν δύο τούτων πόλων τῆς ἀνθρωπότητος, τῆς ἀπωλείας δηλονότι καὶ τῆς σωτηρίας, τοῦ Ἀδὰμ καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ θὰ τὴν ἀναζητήσῃ ταπεινότερον, μᾶλλον πατροπαράδοτος καὶ ἀκριβῶς ἐν αὐταῖς ταῖς ὑποδείξει τῶν ἀρχαίων ἱερῶν βιβλίων.

Κατ' αὐτὴν, εἰς προφῆτης προσηπτε βεβαίως τὴν ἡμέραν ταύτην τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ, εἶπεν ὅτι πρὸ ἐσπέρας τῆς εἰκοστῆς τετάρτης ἡμέρας τοῦ ἐνάτου μηνὸς Ἰδρύθη ὁ αἰώνιος ναὸς, ὅπου προσήρχοντο στεγασθῆναι οἱ λαοί. Ὅντως ὁ Ἰσραὴλ εἴωρτασε κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐορτὴν εὐγνωμοσύνης εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἀνακαινισθέντος ναοῦ ἄλλ' ὁ ἀληθὴς, ὁ αἰώνιος ναὸς εἶναι αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς. Κατὰ ταύτην λοιπὸν τὴν ἡμέραν δέον νὰ ἐορτασθῇ ἡ γέννησις ἐκείνου, ὅστις ἀνεκαίνισεν πνευματικῶς τὸν ναὸν καὶ ὅστις μετεμόρφωσε τὸν ἀρχαῖον θεσμόν, ὥστε τὴν εἰκόνα τετάρτην τοῦ ἐνάτου μηνός, ἤτοι, μετατροπιομένης εἰς τὸ σὺνηθὲς ἡμῶν ἡμερολόγιον, τὴν εἰκοστὴν πέμπτην δεκεμβρίου, θὰ ἐορτάζῃ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία τὴν ἐορτὴν τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος. Κατωτέρω θὰ ἐπιανελάβωμεν εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ εἰς τὴν δικαιολογίαν τῆς 25 δεκεμβρίου. Ἰπὲρ τὸν λοιπὸν κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα δύο ἐορταὶ τῆς γεννήσεως, ἀμφοτέραι ὡσαύτως συμβολικαί, καὶ αἱ δύο αὗται ἐορταὶ εἶναι ἡ αὐθεντικὴ ἐκφρασις τῶν δύο πνευμάτων, τῶν δύο μεγάλων ἀντιλήψεων τοῦ Βαγγελίου. Διὰ τῆς ἀνατολικῆς ἐορτῆς τῶν Ἐπιφανείων, ὡς ἐκ τοῦ ἀνόματος καὶ τῆς καταγωγῆς αὐτῆς, ἐνταίνεται τὸ οὐράνιον καὶ τὸ φανταστικὸν μέρος, ἡ δὲ τῆς δυτικῆς τῶν Χριστουγέννων προσηλοῦται εἰς τὸ ἀνθρώπινον καὶ ἀδελφικὸν τοῦ Ἰησοῦ μέρος, καὶ ἐνταίνεται τὸ ἐπίγειον καὶ ἱστορικόν. Ἀμφοτέραι αἱ Ἐκκλησίαι ἐκφράζουσι τὸ αὐτὸ χριστιανικὸν αἶσθημα, ἀλλ' ἐκφράζουσιν αὐτὸ κατ' ἴδιον ἑκατέρω πρόπον. Ἀμφοτέραι αἱ Ἐκκλησίαι ἐδημιούργησαν θεσμὸν ἀνταποκρινόμενον εἰς τὰς αὐτὰς ἀνάγκας τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ὁ θεοσεύς ὡτος φέρει τὸ ἰδιάζον αὐτοῦ γνώρισμα. Τὴν 6 Ἰανουαρίου πρόκειται πρὸ πάντων περὶ Ἰησοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τὴν δὲ 25 δεκεμβρίου πρὸ πάντων περὶ Ἰησοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἔννοια καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς μελέτης ταύτης κείνται ἀκριβῶς ἐν τῇ μεγάλῃ ἱστορικῇ γεγονότι, ὅπου ἐπειράθη νὰ διαλευκάνω, ἤτοι ἐν τῇ ἱδρύσει τῆς ἐορτῆς τῆς γεννήσεως, ἀπαρροσῆς ἐκ τῶν ἀναγκῶν τῆς χριστιανικῆς ψυχῆς καὶ ἀνταποκρινόμενης εἰς τὸ ἴδιον τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως πνεῦμα.

Δὲν εἶναι τὸσον ἀπλὴ ἡ ἀρχὴ τῆς 25 δεκεμβρίου, ὅσον ἡ τῆς 6 Ἰανουαρίου, διότι οὐδεμία χαρεῖ ἀμφισβήτησις ὡς πρὸς τὴν συμβολικὴν παράστασιν τῆς 6 Ἰανουαρίου, ἐνθ', ὡς εἶδομεν, διὰ τὴν 25 δεκεμβρίου παραδέχθημεν τὴν ἰουδαϊκὴν ἀρχὴν καὶ τὴν συμβολικὴν παράστασιν τῆς Ἰδρύσεως τοῦ ναοῦ. Ὅμως καὶ ἔτεροι ἐξηγήσεις ἐδόθησαν διὰ τὴν 25 δεκεμβρίου, αἵτινες καὶ ἐνδιαφέρουσαι εἰσι καὶ ἀξίαν κέκτηνται καὶ ἀξίωσιν ἐπομένως τὸν κόπον νὰ ἐξετασθῶσιν.

Ἐκ χρονολογικῆς ἀπόψεως κρινόμενον τοῦ πράγματος, εἶδομεν ὅτι εἶναι ὅλος ἀσφαλτοῦς ἡ χρονολογία τῆς 25 δεκεμβρίου, τῆς ἡμέρας τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅσης πάντῃ ἀγνώστου καὶ τοιαύτης ἀκαταλόγητος ἔσται, ἀποῦ πᾶσα περὶ τούτου μαρτυρία ἔλλειπει. Ὅποτε εἶναι συμβολικὴ ἡ ἡμερομηνία αὕτη. Διὰ τὸ λοιπὸν ἡ Ἐκκλησία ἐξελέξε τὴν 25 δεκεμβρίου καὶ οὐχὶ ἄλλην τινὰ ἡμέραν; Ὅποια τις εἴπει ἡ ἀρχὴ τῆς 25 δεκεμβρίου;

Κατὰ τινος, τὴν ἀρχὴν ταύτην ἀναζητητέον ἐν τῇ εἰδωλολατρείᾳ, κατ' ἄλλους, ἐν ταῖς χριστιανικαῖς αἰρέσεσι, καὶ κατ' ἄλλους ἐπὶ τέλους, ἐν τῇ ἰουδαϊσμῷ.

Ὅμοιοι γὰρ ὅτι οἱ τὴν ἀρχὴν τῆς 25 δεκεμβρίου ἀναζητοῦντες εἰς τὴν εἰδωλολατρίαν ἔχουσιν ὑπερβατικὴν τὰ πολυκαριώτερον καὶ τὰ ἀδυνάτικώτερον τῶν κειμένων, διότι οἱ εἰδωλολάτραι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τοῦ ἔτους ἦγον τὰς χαρμυνοσύνας αὐτῶν ἐορτάς, αἵτινες εὐχέρως ἠδύνατο νὰ μετατραποῦσιν εἰς χριστιανικὰς. Τὰ παρ' ἀρχαίους Κρόνα ἀνεπόλουν τὸν χρυσοῦν αἰῶνα, ὑπερῆγον ἐπὶ τινὰ τοῦλάχιστον χρόνον τὴν ἀνθρωπίνην ἰσότηρα καὶ ἀδελφότητα καὶ ἐξήλειφον πρὸς στιγμὴν τὴν ἀπόστασιν τοῦ κυρίου ἀπὸ τοῦ δούλου. Καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ τῆς εἰς τὸν κόσμον ἐλευσεως αὐτοῦ ἐπαυήγαγε τὸν πνευματικὸν χρυσοῦν αἰῶνα, ἀποδοῦς τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς δούλους καὶ ἀποκαταστήσας τὴν ἀρχὴν τῆς κοινῆς ἀδελφότητος καὶ τῆς κοινῆς ἀνθρωπότητος. Τὰ σιγίλα ἔγραψεν, ἤτοι αἱ παιδικαὶ ἐορταί, τὰ σιγίλα, ἤτοι τὰ δῶρα, ὧν ἐνέπλησσαν αὐτὴ, καὶ τὰ δῶρα τῆς φιλίας, ἕτινα ἀνῆλλασαν τότε καὶ ὡς τὴν χρῆσιν παρὰ τοῖς χριστιανοῖς ψέγει ὁ Τερτυλλιανός, αἰτιώμακτος ἀποῦ ὅτις μετέλθοντες καὶ τὸν παρ' εἰδωλολάτραις ἐορτῶν, πᾶσαι αὗται αἱ δημόσιαι ἐκδηλώσεις ἠδύνατο νὰ ἐφαρμοσθῶσι καὶ εἰς τὰ Χριστούγεννα.

Κατ' ἐκεῖνο ἀκριβῶς τοῦ χρόνου, τὴν 24 καὶ 25 δεκεμβρίου ἐορτάζετο ἡ ἐορτὴ τοῦ Ἠλίου, Dīos natalis invicti nolis, μετατραπέσια βραδύτερον εἰς ἐορτὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἤτοι ἡ ἐορτὴ τῆς μικροτέρας ἡμέρας, τοῦ νέου καὶ ἐπομένου τοῦ ἰσχυροτέρου ἡλίου, τοῦ χειμερινοῦ ἡλιοστασίου. Φαίνεται ὅτι οἱ χριστιανοὶ ἐώρταζον τὴν ἐορτὴν ταύτην ἡ μετείχον αὐτῆς κατὰ τὴν μορφήν τοῦ μαγικαίου φαινομένου. Ἀκριβῶς δ' ἐπὶ τῇ ἐορτῇ ταύτῃ οἱ χριστιανοὶ παραδέχθησαν, φαίνεται, εἰδωλολατρικὰς τινὰς ἰδίας καὶ συνθεσίας κατὰ τὰ παράπονα τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης Λέοντος τοῦ μεγάλου.

Τούτο συνέβαινε, διότι ἡ ἄδὲς ἔτο ὀλισηθῆναι, εὐνόητος δὲ καὶ ἐπαγωγὸς ἡ ἀλληγορία. Ὁ Ἰησοῦς εἶναι καὶ ὁ ἥλιος τοῦ ἡθικοῦ κόσμου ἔρχεται, ὅπότεν αἱ ἡμέραι εἶναι ζοφερώτεραι, ὅπότεν περιβέλλῃ τὸν κόσμον ὁ φόρος τῆς εἰδωλολατρίας. Καὶ ὅντως οἱ ἀμεσώτεροι ὑπανιγμοὶ ἀπαντῶσιν ὁ μόνον ἐν τοῖς ρητορικοῖς σχήμασι τῶν ἱεροκηρύκων, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ὀρθοσκευτικαῖς ἔκθεσιν, ἕτινα εἰσὶν ἡ λυρικὴ καὶ συγκινητικὴ ἐκφρασις τῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας. Ἀναγνωσθήτωσαν ὁ Ἰαῦ μνος τοῦ Πρωθεντίου καὶ τὸ 17' ἔκμα Παυλίνου τοῦ ἐκ Νόλης.

Ἀπέναντι τοιούτων προτηγγίσεων, λέγουσιν οἱ ὅπαδοί τῆς γνώμης, ἣν ἐκτίθημι, δὲν εἶναι φυσικὸν νὰ σκεφθῇ τις ὅτι ἡ εἰδωλολατρικὴ ἐορτὴ ἀνυποστήτως μετεβλήθη εἰς χριστιανικὴν καὶ ὅτι ἐν τῷ παλαιῷ τύπῳ, ὡς ἄλλως ἦν κατὰλληλος, ἐτέθησαν νέαι καὶ εὐαγγελικαὶ ἰδέαι; Τοιουτοτρόπως τὰ Χριστούγεννα ἀποκατέστησαν μίαν τῶν εἰδωλολατρικῶν ἐορτῶν καὶ ἀντετάθησαν κατ' αὐτῶν, ἐξ ἑνὸς διὰ τὸ ἐμποδισθῆναι τὸ χριστιανικὸν λαὸν νὰ μετασχη τῶν εἰδωλολατρικῶν ἐορτῶν, ἐξ ἄλλου δὲ ἐν ἀνυποθή βαθυμυθῶν ὁ εἰδωλολατρικὸς εἰς τὴν κατανόησιν καὶ ἐορτασιν τῆς χριστιανικῆς ἐορτῆς.

Τούτο, ὡς μοι φαίνεται, ἦν λίαν ἐπικίνδυνον παιγνίδιον, καὶ μὴ πρὸς κακοφανισμὸν τῶν συνηθῶν τῆς γνώμης ταύτης, καθόσον ὁ χριστιανικὸς λαὸς ἠδύνατο τοιουτοτρόπως νὰ παρασυρῆθῃ εἰς ἠλεθροτάτην ἀγχοῦσιν. Τὰ διδόμενα τῆς ἱστορίας ἀντίκεινται τελείως κατὰ τοσοῦτο

δεξιᾶς τακτικῆς κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας ἔχει ἐν ἄλλῳ νὰ ἦτο τῶν ἐθνικῶν διὰ τὴν ἀποροφῆσθαι μετὰ φρίκης. Ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἠθῶν ἦτο πλήρης. Ὁ Εἰρηναῖος λέγει ἡμῖν ὅτι τὸ πρῶτον δεῖγμα τῶν ἐναντιῶν καὶ τῶν αἰρετικῶν ἦτο ὅτι ἀπεδέξαντο συνθεσίας τινὰς τῶν ἐθνικῶν. Ὁ μακρινὸς Φαστὸς, ὅστις κατηγορεῖ τοὺς Χριστιανικοὺς ὡς ἐορτάζοντας τὰ ἑλ γ ι ο σ τ α ι α, οὐδαμῶς ἠμῶσι καὶ περὶ τοῦ ἐκὼν συνελθόντων τὴν ἰδέαν νὰ μεταβάλωσι τὴν ἐορτὴν ταύτην εἰς χριστιανικὴν. Δὲν ἡ μέγας διαμαρτυρία κατὰ τῶν ἐθνικῶν τῶν ἐθνικῶν, ἄς οἱ χριστιανοὶ θέτουσιν εἰς τὴν ἐορτὴν τῶν Χριστουγέννων, καὶ ἐν ἐτέρῃ περιουσίᾳ ἐν τῇ ἐβδόμῃ λόγῳ λέγει ἡμῖν ὅτι, ἀντὶ τὸ ὁλεθρῶσαι οἱ πιστοὶ νὰ μεταβάλωσι τῶν ἐθνικῶν τὰς ἐορτάς εἰς χριστιανικὰς, ἐκ τούταντι διήρχοντο τὰς ἡμέρας ταύτας καὶ μετανοοῦντες πρὸς μὲν βραδύτερον, μετὰ τὸν Δ' αἰῶνα, αἱ γέσεις τῶν ἐθνικῶν πρὸς τὸν χριστιανισμὸν μετεβλήθησαν οὐσιαστικῶς, διότι ὑπάρχει μετὰ τῶν δύο ὀρθοσκευατικῶν διεισδυτικῶν τι ὡς πρὸς τὰ ἦθη καὶ τὰς συνθεσίας, ἀλλὰ τὰ Χριστούγεννα ἔχουσιν τὰς ρίζας αὐτῶν ἐν τοῖς προγενεστέροις αἰῶσι, ὅποτε ἦτο φοβερὰ ἡ ἀντιθεσις τῶν δύο ὀρθοσκευατικῶν. Ὅποτε ἀποδεικνύει δυσχερὲς νὰ σκεφθῶμεν ὅτι ἡ 25 δεκεμβρίου κατ' ἀρχαίς, ἐπήγαγεν ἀπὸ τῶν ἐορτῶν τῶν ἐθνικῶν.

Δὲν μοι φαίνεται ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ὀποστηρηθῇ ἡ γνώμη τῶν ἰσχυροτέρων ὅτι ἡ 25 δεκεμβρίου ἀπέπερυσεν ἀπὸ τῶν χριστιανικῶν αἰρέσεων, διότι κατὰ πρῶτον πῖν ἔβιμον, προερχόμενον ἐκ τινος αἰρέσεως, ἦτο ὑπόπτον καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀπερρίπτετο ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ μικρὰ γνωστικὴ αἵρεσις τῶν Βασιλειδιανῶν ἐώρτασε κατὰ Κλημέντα τὸν Ἀλεξανδρεῖα πρῶτη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὴν ἐορτὴν τῆς γεννήσεως, τὰ Ἐπιφάνεια, καὶ ἡ συνθεσία αὐτῆς εἰσῆλθεν εἰς ὀλίγηρον τὴν Ἐκκλησίαν. Τούτο ἔμμεν ἀντίκειται εἰς πάντα τὰ ἱστορικὰ διδόμενα, καθόσον τούταντι πάντες ἔβλας τῆς Ἐκκλησίας οἱ θεσμοὶ προεβλήθησαν ἐκ πνεύματος ἀντιπολιτεύσεως κατὰ τῆς αἰρέσεως. Καὶ ἐπὶ τῆς ἀληθῆς ἱστορικῆς ταύτης ἀρχῆς ἐδράζεται ἡ γνώμη, καὶ ἦν τὰ Χριστούγεννα συνέστησαν ὡς ἀντίθεσις, ὡς ἀντίθεσις κατέναντι τῆς αἰρέσεως. Ὅντως οἱ Μανιχαῖοι δὲν ἤγαθον τὴν ἐορτὴν τῆς γεννήσεως καὶ νοηθῶς ἐώρταζον ταύτην, Terpidissima celebratio. Ὅσαυτως καὶ οἱ Ὀνοταῖοι ἐν Ἀφρικῇ. Οἱ δὲ Πριεκλιανῆται ἐνήστευσον κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀντὶ τὸ συντάσσονται τῇ κοτῇ χαρῇ.

Ἀπέναντι τῶν αἰρετικῶν τούτων κομμάτων ἡ Ἐκκλησία ἐβεβαίωσε ἐπὶ μᾶλλον τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἐορτὴν τῆς γεννήσεως. Τούτο εἶναι πράγματι ἐπιθεωρητέον ὑπὸ τῆς ἱστορίας γενικῶ τῷ τρόπῳ. Ἡ Ἐκκλησία ἐπέτεινε τὰς βεβαιώσεις αὐτῆς καὶ τοὺς θεσμοὺς ἀπάντες ἐπὶ τῆς ἀίρεσεως. Διὰ τὸ σ μ β ο λ ο ν τ ὠ ν Ἀ π ο σ τ ὶ λ ο ν ἐξοπονήθη βαθυμυθῶν ἐπὶ πίντε αἰῶνας, ἐνα βεβαιωθῆ καλῶς τὸ ἱστορικὸν στοιχεῖον τοῦ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ πάσης γνωστικῆς ἢ ἄλλης τινὸς αἰρέσεως. Ἄλλ' ἐν τῷ ἀπαρροσῶντι ἡμᾶς εἰδικῶ ζητήματι ἔλλειψουσιν αἱ μαρτυρίαι, καὶ δὲν δύναται τις νὰ ἐνοήσῃ τὸν ἄμεσον θεσμόν τῆς Ἰδρύσεως τῆς ἐορτῆς τῶν Χριστουγέννων καὶ τῆς προόδου τῶν αἰρέσεων, καὶ πρὸ πάντων ἐκ τῆς ἀληθεστατέρας ταύτης ἀντιθέσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς αἰρέσεως οὐδὲν μανθάνομεν τὸ ἀκριβὲς περὶ τῆς χρονολογίας αὐτῆς τῆς 25 δεκεμβρίου.

Τὴν γνώμην ἡμῶς, καὶ ἦν ἡ 25 δεκεμβρίου ἐπήγαγεν ἐκ τοῦ ἰουδαϊσμοῦ, δέον νὰ ἀποδεχθῶμεν πρῶτον διότι ὅπου τῆς γνώμης ταύτης συναγορεῖ τὸ μέγα γεγονός ὅτι πάντες οἱ χριστιανικοὶ θεσμοὶ ἀπορρέουσιν ἀπὸ τοῦ ἰουδαϊσμοῦ, καὶ διότι ἀκόμη τοιούτου τρόπου συνάδει τῷ πνεύματι τῆς Ἐκκλησίας, προτιμώσεως νὰ ἐχθῆται μεμκαρυσμένης τινὸς παραδόσεως καὶ θετικῶν τινὸν κειμένων. Ἡ δυτικὴ ἐκκλησία εἶχεν ἀπολυτὸν πιστὴν εἰς τὴν κατὰ γράμμα ἐπαλήθευσιν τῶν διαφόρων προφητειῶν, ἐάν δὲ ὑπῆρχε κενὸν τὸ ἐν τῇ Καινῇ διαθήκῃ, ἐπλήρωτο τούτο διὰ τῶν προφητειῶν, ἰσχυριζομένη ὅτι κατ' ἀνάγκην συνέβη ὅτι προεβλήθη καὶ ὅτι ἀκόμη δὲν ὑπῆρχε ρητὴ μνεία τοῦ γεγονότος. Τέλος δὲ καὶ πρὸ πάντων ἡ ἰουδαϊκὴ ἀρχὴ δίδει ἀκριβῆ χρονολογίαν, τὴν 25 δεκεμβρίου, τὴν ἐξάγεισιν τοῦ ναοῦ διὰ τὴν 24ην ἡμέραν τοῦ ἐνάτου μηνός. Ἡ ἡμέρα αὕτη ὑπερῆκε πάντως μεγάλη ἰουδαϊκὴ ἐορτὴ ἐπὶ Ζωροβάβελ καὶ βραδύτερον ἐπὶ τῶν Μακκαβαίων ἐορτάζετο δὲ ἐν μεγάλῃ χαρῇ τὸ ἐσπέρας

καὶ τὴν νύκτα τοῦ ἐνάτου μηνός Κ ε σ λ ε β, ἤτοι τὴν εἰκοστὴν πέμπτην ἡμέραν κατὰ τὸν ἰουδαϊκὸν τρόπον τοῦ λογιζέσθαι τὸν χρόνον, τῆς ἐσπέρας ἀνηκόσης εἰς τὴν ἐπομένην ἡμέραν. Παντοδαεῖς διαχύσεις καὶ γενικαὶ καὶ ἰδιαίτεροι φωτομυσταὶ ἰβεβαίουσιν τὴν γενικὴν εὐθυμίαν, ἦτο δὲ ἡ ἐορτὴ τῆς ἐπέρας νικτὸς, ἡ Χ α ν ο σ κ α. Ὅποτε ἡ Χανουκά ἦτο ἡ ἐορτὴ τῶν φώτων, ὅπου δὲ οἱ Ἑβραῖοι ἔχον διαπραγματεῖν, ἡ ἐπίσημος αὐτῆ ἡμέρα κατεβῆ σπουδαίαν θέσιν. Διὰ τοὺς Ἰουδαίους τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, τοῦ νισῆν καὶ τοῦ ἀπριλίου συμπάπτουσα, ἡ Χ α ν ο σ κ α ἐπιπτε τὴν 24 δεκεμβρίου πρὸς ἐσπέρας, ἤτοι τὴν 25 δεκεμβρίου. Ἡ ἐορτὴ τῆς Ἰδρύσεως τοῦ Ὀλικοῦ ναοῦ ἔσται ἡ τῆς Ἰδρύσεως τοῦ ἡθικοῦ ναοῦ, τῆς γεννήσεως δηλονότι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Θὰ εἴπω τις ἴσως κατὰ τῆς ἰουδαϊκῆς ἀρχῆς προσάγων τὴν βραδεῖαν καθέρισιν τῶν Χριστουγέννων, ἐνθ' ἀπορροσῶνται εὐθὺς τὸ Πάσχα καὶ ἡ Πεντηκοστή τὴν ἀντίρροπον ἡμῶς ταύτην προλαμβάνουσιν αἱ ἐξηγήσεις, ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς μελέτης ταύτης ἔδοξα. . . Εἰς τὸ συμπέρασμα μου δὲν καταλήγω μετ' ἰδυσμασμοῦ ὑπὲρ τῆς ἰουδαϊκῆς καταγωγῆς τῆς 25 δεκεμβρίου, δὲν καὶ δὲν ἀπορροσῶ τοὺς ἄλλους λόγους. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ πάντες οἱ θεσμοὶ ἔχουσι περιπλόκουσ αἰτίας.

Τῶν τριῶν συναντῶνται αἱ δύο ἐορταὶ τῆς γεννήσεως, ἡ ἀνατολικὴ ἐορτὴ τῆς 6 Ἰανουαρίου, τὰ Ἐπιφάνεια, καὶ ἡ δυτικὴ ἐορτὴ τῆς 25 δεκεμβρίου, τὰ Χριστούγεννα, καὶ πᾶς ἐκπαρτήσεν ἐπὶ τέλους ἡ δυτικὴ ἐορτὴ, τούτο ἐξεταστέον νῦν.

Εἶναι θετικὸν ὅτι πρὸ τοῦ Δ' αἰῶνος τὰ Ἐπιφάνεια ἦσαν γνωστὰ καὶ ἐορτάζοντο ἐν Ἀνατολῇ, ὡς τὰ Χριστούγεννα ἦσαν γνωστὰ καὶ ἐορτάζοντο ἐν τῇ Δύσει, ἀλλ' αἱ ἐορταὶ αὗται δὲν ἦσαν ἰσόηχοι καὶ ὀλοκληρίαν παραδέκται, τακτικαὶ καὶ ἡμοιομόρφως ἀποκατεστημένοι. Ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος συμβαίνει ἄλλως, τότε αἱ δύο ἐορταὶ ἦσαν τέλει ἀποκατεστημένοι ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκείτῃ χώρᾳ καὶ ἐπομένως συναντῶνται ὡς τὰ δύο πνεύματα, αἵτινα ἐκφράζουσιν. Ἡ κίνησις καὶ ἡ παρὰ τῶν δύο ἐορτῶν εἶναι περίεργος καὶ ἀξία μελέτης ἡ μία, τὰ Ἐπιφάνεια, χωρεῖ ἐξ ἀνατολῶν πρὸς τὴν Δύσιν, ἡ δὲ, τὰ Χριστούγεννα, κυρίως εἰπεται, χωρεῖ ἐκ τῆς Δύσεως πρὸς τὴν Ἀνατολήν. Πρέπει νὰ συμβουλευθῶμεν ἐνταῦθα ὡς κύριον μάρτυρα τὸν Χρυσόστομον, ὅστις εἶναι ὁ μᾶλλον ἐγγὺς τῶν γεγονότων καὶ ὅστις ἀφνεοῖ λεπτομεριῶν. «Ἰακὸς ἡμῖν, λέγει, πρώτη ἐορτὴ εἶναι τὰ Ἐπιφάνεια. » Ἐν Ἀνατολῇ κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα τὰ Ἐπιφάνεια ἦσαν μεγάλη ἐορτὴ, καὶ ὅταν εἰσχωρήσεν εἰς τὴν Δύσιν, δὲν ἐγένετο ἀποδεκτὴ ἄνευ δυσχερειῶν, καθόσον ζωηραὶ ἠγέρθησαν ἐνστάσεις, τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀγνώστου ὄσης. Ἐν ταῖσι καὶ ἄνευ βραδυτήτων ἡ ἀνατολικὴ ἐορτὴ εἰσάγεται εἰς τὴν Δύσιν. Πρῶτῃ ρητῇ μνεία περὶ τῆς ἐορτῆς τῆς ἐπισήμου ταύτης ἡμέρας ἐν τῇ Δύσει ἀνάγει ἡμᾶς εἰς τὸ 360 περίπου μ. Χ. διηγῆται ὁ Ἀμμιανὸς Μαρκελλῆνος ἐν τῇ περὶ Πεντηκοστῆς ὁμιλίᾳ αὐτοῦ ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς, εὐρισκόμενος ἐν Οὐδένῃ, εἴωρτασε τὰ Ἐπιφάνεια ἐν τῇ χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ. Βεβαίως δὲν εἶχεν εἰσέτι εἰσχωρήσει εἰς τὰς λοιπὰς χώρας τῆς Δύσεως, πρῶτῃ δὲ ἡ Οὐδένῃ καὶ αἱ ἔθνη τοῦ ποταμοῦ ἐλαμβάνον διὰ τῆς Μεσογείου πάντα τὰ ἐξ Ἀνατολῆς προϊόντα καὶ πάσας τὰς ἰδέας. Αἱ γέσεις ἦσαν συγχέονται μετὰ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῶν ἐμπορικῶν πόλεων τῆς μεσημβρινῆς Γαλατίας.

Ἐν τῇ Δύσει τὰ Χριστούγεννα τῆς 25 δεκεμβρίου ἦσαν γνωστότατα κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα καὶ ἐορτάζοντο μετὰ μεγάλης προθυμίας. Ὁ Ἀμβρόσιος διηγῆται ὅτι ἐπὶ τοῦ πάπα Τιβερίου περὶ τὰ μέγα τοῦ Δ' αἰῶνος ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Μαρκέλλα ἀπήγγειλεν εὐχὰς καὶ ἐκέρη μοναχῆ. Ἡ τελευτὴ ἐγένετο τὴν 25 δεκεμβρίου καὶ ὁ ρωμαϊκὸς ἐπίσκοπος εἶπε τότε τῇ νεορτύῳ : «Βλέπεις πόσον πλῆθος συνηθροσθη διὰ τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ νυμφίου σου; » Τὰ Χριστούγεννα ἔφθαναν βραδύως ἐκ τῆς Δύσεως εἰς τὴν Ἀνατολήν, καὶ ἀμείως ἐγένοντο ἀποδεκτά. Ἐν λόγῳ κηρυχθέντι ἐν Ἀντιοχείᾳ τῷ 386 τὴν 25 δεκεμβρίου ὑπὸ τοῦ Χρυσόστομου λέγει ὅτις ὅστις θετικῶς ὅτι ἡ ἐορτὴ αὕτη ἦτο γνωστὴ ἐν Ἀνατολῇ ἀπὸ δεκα ἐτῶν. Ἀπὸ δεκα ἐτῶν γνωρίζομεν τὴν ἐορτὴν ταύτην. Προκειται περὶ τῆς 25 δεκεμβρίου, περὶ τ

αὐτῆς μήτηρ πατρῶν τῶν λοιπῶν, καθύστερον πᾶσαι αἱ ἄλλαι ἀπορροῦσαι ἐξ αὐτῆς. Ἡ ἐορτὴ αὕτη, ἂν καὶ νέα, λαμβάνεται ἐν ταῖς μεγίσταις, καὶ ἀπόδειξις εἶναι ἡ μεγάλη συρροὴ τῶν πιστῶν κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην. Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἀρχαιότητος αὐτῆς ὑπάρχουσιν ἐπιστάσεις τῶν μὲν θεωρουμένων αὐτῆν νέαν, τῶν δὲ ἐκ τοῦναντίου ἀναγνόντων αὐτὴν εἰς ἀρχαῖότητα γρόνον καὶ ἰσχυροῦς, καὶ καὶ ὁ Χρυσόστομος ἀναφέρει, γωρὶς ν' ἀναλαμβάνη τὴν ἐπιβεβαίωσιν τῆς μαρτυρίας, ὅτι ἡ ἐορτὴ αὕτη ἴσα γνωστὴ ἐκ μακροτάτου καὶ ἐορτάζετο ἀπὸ Θέρκης μέχρι Γαδαίρων. Ἐν Χριστογεννα τῆς Δύσεως εἰσχωροῦσι μέγιστος εἰς Ἀνατολίαν, ἐν τῇ Ἐπιφάνεια εἰς τὴν Δύσιν μετὰ Ἰάκκοντος σπουδῆς. Ἐπιφάνειαν ἀντὶ τὴν ἐορτάζουσι τὰς δύο ἐορτὰς, ἐορτάζουσι μίαν συγγένητες αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς πλείσταις τῶν ἐκκλησιῶν καὶ σφῶν πανταχοῦ. αἱ δύο ἐορτὰς εἰμὶν ἀνεξάρτηται ἀπ' ἀλλήλων. Ἐορτάσαν κατὰ τὴν γρόνον αὐτῶν τὰ Χριστογεννα καὶ τὰ Ἐπιφάνεια. Ἀλλὰ τότε τὰ Ἐπιφάνεια δὲν ἴσαν ἀμείωτος ἡ ἐορτὴ τῆς γεννήσεως, διετήρησαν τὰ πρόσθετα αὐτῶν στοιχεία, τὴν ἀνάμνησιν τῆς λατρείας τῶν Μάρτων καὶ τὴν ἀνάμνησιν τοῦ βαπτίσματος τοῦ Ἰωάννου. σφῶν ὡς συμβαίνει παρ' ἡμῶν σήμερον.

Τὰ Χριστογεννα τῆς 25 δεκεμβρίου ἐπεκράτησαν ἐν τῇ χριστιανικῇ κόσμῳ, οἱ δὲ λόγοι οἵτις εἶναι πῶσον καταπληκτικοί, ὥστε δὲν ὑπαρχει ἀνάγκη νὰ τοὺς ἐκθέσωμεν. Ἐν πρώτοις, ἐν ὑπέρβω ἐν τῇ ἐορτῇ τῶν Θεοφανείων μεγαλοπρεπέστερα συμβολικὴ παραστάσις, ἐν τῇ τῶν Χριστογεννῶν ὑπάρχει στοιχεῖον ἀνθρωπινωτέρας φύσεως καὶ συγκινητικώτερον. Ἐπειτα αἱ Ἐκκλησίαι, οἷταις παρεδόθησαν τὰ Χριστογεννα, ἴσαν πολυαριθμότεραι καὶ ἰσχυρότεραι, ἄλλως δὲ πρὸς τὴν Δύσιν ἐγώρηε ὁ χριστιανισμός. Πᾶσαι αἱ νεοεπιγεῖς ἐκκλησίαι ἴσαν δυτικαὶ καὶ παρεδόθησαν ἀδιαιρέτως τὰ Χριστογεννα.

Τοιοτοτρόπως μέγα γεγονός προκύπτει ἐκ τῆς ἱστορίας, ὁ θεμὸς ὑπὸ διπλῶν τύπων, ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν, τῆς ἐορτῆς τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ. Οἱ δύο τύποι συναντῶνται καὶ συμπλέκονται. Ἀντὶ τὸν μέσον πῶσον καὶ κατὰ τοὺς νεώτερους χρόνους τὰ Χριστογεννα συντηροῦσι τὸν μεταδοτικὸν καὶ φαιδρῶν χαρακτήρα. Αἱ σημεριναὶ συνθῆκαι, οἰκογενειακαὶ ἑορταστικαὶ, δῶρα πρὸς τὰ τέκνα καὶ δίδωρα τῶν Χριστογεννῶν εἶναι ἐκδηλώσεις, ἀπορροῦσαι ἐκ τοῦ βαθύως καὶ τρυφεροῦ αἰσθηματος, τὸ ὅποσον ἡ Ἐκκλησία ἔθηκε καὶ ὅα ἔστη πάντοτε εἰς τὴν ἐπίτευσιν ταύτης ἐορτῆς. Ἡ συμβολικὴ αὕτη τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ ἡμέρα ὅα προακλῆ πάντοτε τὴν παγκόσμιον ἐγνωμοσύνην.

ΤΟ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

Ἐκείνῳ μοναχῷ, Διονύσιῳ ὁ Μικρὸς λεγόμενος, ἀδδῶς μοναχίῳ τινὸς ἐν Ρώμῃ, ἀποθανόν τῷ 556, καθόρισε τὴν γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ τῷ ἔτει 754 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης καὶ 474 τῆς ἰουλιανῆς περιόδου. Ἡ χρονολογία αὕτη γεννητικῶς ἀποδεικτὴ ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν ἐγένετο καὶ σήμερον ἐστὶ ἐν χρήσει ὑπάρχει ἀπὸ δύο ὁμοῦ αἰῶνων ἀνεγνωρισθῆναι ὡς ἐσφαλμένη, καὶ οὐδεὶς σήμερον ἱστορικὸς ὑπάρχει μὴ ἀποδεχόμενος ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐγεννήθη τρία τοῦλάχιστον ἢ τέσσαρα ἔτη πρότερον.

Ἐπίστωσκον ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις τέσσαρα σπουδαῖα διδόμενα, ἐξ ὧν δυνατόν νὰ ὀρίσωμεν ὡς ἐγγύστα τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ.

1. Κατὰ τὸν Ματθαῖον, ἐν κεφαλαίῳ Β' εἰσαφῆρ 1 (Πρόβ. Λουκ. Α', 5 καὶ Ματθ. Β', 22), ὁ Ἰησοῦς ἐγεννήθη ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰρῶδου τοῦ βασιλέως.

2. Κατὰ τὸν Λουκᾶν (Β', 4), ἐγεννήθη κατὰ τὴν ἐπὶ Αὐγούστου ἀπογραφὴν τῆς Ἰουδαίας.

3. Κατὰ τὸν Ματθαῖον (Β', 2, 16), ἀστήρ ἐπεφάνη τοῖς Μάγοις ἐν Ἀνατολίῃ καὶ προήγεν αὐτοὺς ἕως οὗ ἔσται ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον.

4. Κατὰ τὸν Λουκᾶν τέλος (Γ', 23), ὁ Ἰησοῦς ὅτε ἐδουλιζέτο ἦν τριακονταετής.

Προδικητικὴ μελέτη τῶν ἰδιομένων τούτων ἀναγκάζει νὰ καθορίσωμεν τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὸ ἔτος 746 καὶ πρὸ τοῦ ἔτους 751 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης· διότι ἡ μὲν τῆς Ἰουδαίας ἀπογραφὴ δὲν ἴστο δυνατόν νὰ γείνη πρὸ τοῦ ἔτους 747 τὸ ταχύτερον, ὁ δ' Ἰρῶδης ἀπέθανε κατὰ τὸ ἔτος 750—751.

§. 1. Τὸ ἔτος τῆς τελευταίας τοῦ Ἰρῶδου.

Αἱ περὶ τούτου πληροφορίες τοῦ Ἰωσήπου εἰσὶν ἀκριβέσταται. Ἐκ τε τῆς Ἰουδαϊκῆς αὐτοῦ Ἀρχαιολογίας (ΙΖ', 8, 1, 6, 10) καὶ ἐκ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου (Α', 33, 8) προκύπτει ὅτι ὁ Ἰρῶδης ἐτελεύτησε 37 ἔτη μετὰ τὸ ψήφισμα τῆς Συγκλήτου, δι' οὗ ἀνιγορεύθη βασιλεύς, καὶ 34 ἔτη μετὰ τὴν πραγματικὴν ὑπ' αὐτοῦ κατοχὴν τῆς Ἰουδαίας.

Τὸ ψήφισμα τῆς Συγκλήτου ἐξεδόθη ἐπὶ τῇ κοινῇ αἰτίσει τοῦ Ὀκταβίου καὶ Ἀντωνίου, ἐξ οὗ ἐπιτετα ὅτι οἱ δύο ἀντιζήλοι διωλαγμένοι τότε ἴσαν ἐπειθῆ δὲ ἡ μόνη διαλλαχὴ αὐτῶν ἐγένετο, κατὰ Δίωνα τὸν Κόσσιον (48, 28), ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς Φουλίας, ἴστο ἐν ἔτει 714 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης, ἐπόμενον ὅτι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο δέον νὰ ὀρισθῆ ἡ ἀναγόμενος τοῦ Ἰρῶδου ὡς βασιλέως τῆς Ἰουδαίας, τῆς δὲ βασιλείας αὐτοῦ ἐπὶ 37 περιεπαθείσης ἐστὶ, ὁ θάνατος αὐτοῦ σημαίεται τῷ ἔτει 750—751.

Καίτοι ὁ Ἰρῶδης ὀνομασθῆναι βασιλεὺς διὰ τοῦ ψήφισματος τῆς Συγκλήτου τῷ 714, τὴν ἀρχὴν ὁμοῦ κατέλαβε μόνον ἀφοῦ κατεκτίσθη τῇ βοήθειᾳ τῶν Ρωμαίων τὸ βασίλειον, γεννητικῶς τὸν Ἀντιγονοῦ καὶ τοῖς ὁπαδοῖς αὐτοῦ. Ἡ ἴστω αἰτία τοῦ Ἀντιγονοῦ καὶ ἡ ἴστω τῆς Ἰερουσαλὴμ ἐγένετο πάλιν τρία μετὰ τὸ ψήφισμα ἐστὶ, τῷ ἔτει 717 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης, καὶ, ὡς ῥητῶς ὁ Ἰωσήπος λέγει, τὸν τρίτον μῆνα Σιῶν (Ἰουδαίαν ἢ Ἰουδαίαν). Τὰ τριακονταετέσσαρα ἐστὶ τῆς βασιλείας, ἴστω προσημετρῶ τῷ Ἰρῶδῃ ὁ Ἰωσήπος, ἴστω καὶ αὐτὸς ἡμῶς εἰς τὸ ἔτος 750—751.

Προκειμένου περὶ τῆς ἀκριβείας τῶν ἰδιομένων ὑπὸ τοῦ Ἰουδαίου ἱστορικοῦ ἀριθμῶν, παρατηροῦμεν ὅτι, κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ Ἰησοῦ, ἀριθμῶν τὰ ἔτη τῶν ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ μηνὸς Νισάν, ὅστω μία ἡμέρα πρὸ τῆς 1 τοῦ Νισάν ἢ μετ' αὐτὴν ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἕν ἅλῳ ἔτος.

Ἡ διάρκειαι καὶ τὸ τέλος τῶν βασιλείων τῶν τριῶν τοῦ Ἰρῶδου νῆδον ἴστωσιν ἡμῶς εἰς τὸ αὐτὸ περίστω.

Ὁ Ἀρχέλειος ἐκδιέλειται καὶ ἐξορίζεται τὸ δέκατον ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἴστο ἐν ἔτει 759· διεδέξατο ἄνω τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τῷ 750—751. Φίλιππος, ὁ τετράρχης τῆς Ἰουδαίας καὶ Τραχανιτικῆς, ἀποθνήσκει κατὰ τὸ 37 ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ, τὸ ἔτος 786 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης· ἐδιδάλευσεν ἄνω τῷ ἔτει 750—751 ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Ἰρῶδου. Ἰρῶδης ὁ Ἀντίπας, ὁ τετράρχης τῆς Γαλιλαίας, ἐξορίζεται εἰς Οὐδένναν τῆς Γαλιλαίας μετὰ βασιλείαν τεσσαράκοντα τριῶν ἔτων ἐν ἔτει 793 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης. Ἄνω τὸ πρότερον ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ σημαίεται τῷ 750—751.

Ἡ ἀστρονομία, ἀρχαῖος τῆ ἱστορίας προσερχομένη, παρῆχει πᾶσαν βεβαιότητα καὶ ἀκριβείαν εἰς τὸν χρόνον τῆς τελευταίας τοῦ Ἰρῶδου. Ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐγένετο, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰωσήπου (Ἀρχαιολ. ΙΙΙ', 6, 4), ἐκλειψὶς σεληνῆς, οἱ δ' ἀστρονομικοὶ ὑπολογισμοὶ καταδεικνύουσιν ἀκριβέστατα (Ideler, Handb. d. Chronolog.) ὅτι πρᾶγματι ἐκλειψὶς οὕτω ἐν Ἰερουσαλὴμ ἐγένετο τὴν νύκτα τῆς 12 πρὸς τὴν 13 μαρτίου ἀπὸ τῆς μῆδς ὄρας καὶ ὀκτὸς λεπτῶν μέχρι τῆς τετάρτης ὄρας καὶ δώδεκα λεπτῶν. Ἡ πανδέλνωσις τῆς 15 τοῦ Νισάν συνέσπτε κατὰ τὸ ἔτος 750 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης τῇ 12 ἀπριλίῳ. Ἐν ἰουδαίῳ ὁ Ἰρῶδης ἀπέθανε, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, μετὰ 7 ἢ 8 ἡμέρας, ὁ θάνατος αὐτοῦ καθοριστέος εἰς τοὺς μετὰ τὸ Πάσχα τοῦ 750 μῆνας.

§. 2. Ἡ τῆς οἰκουμένης ἐπὶ Αὐγούστου ἀπογραφὴ.

Κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν, ἡ ἐν Βαβυλῆμ γέννησις τοῦ Χριστοῦ σημαίεται γενικὴ ἀπογραφὴ διαταγεῖσα ὑπὸ Αὐγούστου καὶ γενομένη ἐν Συρίᾳ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Κυρηνίου. Τὴν γενικὴν ταύτην ἀπογραφὴν ἠρῶνθισάν τινες, καὶ ὁ τρίτος εὐαγγελιστὴς κατοχυροῖται ὅτι διὰ δεινοῦ ἀναχρονισμοῦ διενέχεσ ταύτην μετὰ τῆς γενομένης μετὰ μίαν δεκαετίαν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Κυρι-

νίου, ἀνομιπάτου Συρίας, καὶ ἦν ἐποχὴν ἐξορίζεται ὁ Ἀρχέλειος καὶ ἡ Ἰουδαία μετέπεσαν εἰς ῥωμαϊκὴν ἐποχήν.

Τὸ ζήτημα εἶναι ὄντως σοβαρότερον διὰ τὴν εὐαγγελικὴν ἱστορίαν, διότι, λωρμένου ὡς οἱ ἀνοῦμενοι καὶ κατηγόροι ἀποφαίνονται, ποῦ μὲν εἰ ἠαδεδιαιώσεως τοῦ Ἰησοῦ Λουκᾶ ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐγεννήθη ἐν Βαβυλῆμ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀπογραφῆς ταύτης, ἢς ἔνεκα ἐπορεύθησαν εἰς τὴν πόλιν ταύτην ὁ Ἰωσήφ καὶ Μαρία ἡ μήτηρ αὐτοῦ.

Καὶ πρότερον ἀπαθῶν ὄλος ὅτι ὁ Ἰερὸς Λουκᾶς συγγείη τὰς δύο ἀπογραφὰς, ἀφοῦ ἠμφοτέρας ταύτας γινώσκει καὶ ποιεῖται λόγον περὶ αὐτῶν (Λουκ. Β', 2. Πρόβ. Πράξ. Ε', 37). Συγγείη τις τὰ ἀγνωστα αὐτῷ, διακρίνει δὲ πάντοτε τὰ γνωστά, διότι ἡ μὲν πρώτη ἀπογραφικὴ ἐργασία, περὶ ἣς ποιεῖται λόγος, ἦν ἠπλῶς ἐγγραφικὴ προσάπτω, ἀνοῦων, γυναικῶν καὶ παιδῶν ἐν τῷ τόπῳ τῆς καταγωγῆς αὐτῶν, ἡ δὲ δευτέρα (Πράξ. Ε', 37) ἀπέδλεπεν εἰς ἐπιδολὴν ἡρώων καὶ συνεπλήρωσιν τὴν ὑποδοῦλων τῶν Ἰουδαίων, ἦν ἡ πρώτη ἐπιτηδείως παρεδιδόσα. Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἐγένετο ὑπὸ τὴν ἀνομιπὴν διαίτησιν τοῦ λυγᾶ τοῦ τῆς Συρίας Κυρηνίου, γενομένου πραιπόστος τῆς ἐπαρχίας τῆς Συρίας, μετ' ἣς εἶχε προσεργηθῆ ἠριστικῶς ἡ Ἰουδαία.

Πρόκειται ἄρα ν' ἀποδειχθῆ ὅτι γενικὴ ἀπογραφὴ διετέθη ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου, ὅτι ἐπεξετάθη αὕτη εἰς τὴν Ἰουδαίαν περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Ἰρῶδου, ὅτι ἐτελεύτησεν ὑπὸ τὴν ἀνομιπὴν διαίτησιν τοῦ Κυρηνίου, αὐτοκρατορικοῦ λυγᾶτος ἐν Συρίᾳ, ὅτι εἶναι ἄλλα ἢ ἡ μετὰ δέκα ἔτη γενομένη, ἠίτις δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς συμπληρωτικὴ τῆς ἐπὶ Ἰρῶδου ἀρχαῖνης. Νομίζομεν δὲ ὅτι δυνατόν ἐν πάσῃ ἀμεροληψίᾳ νὰ ἀποδειξῶμεν ἱστορικῶς τὰ διάφορα ταῦτα γεγονότα καὶ ἀπαλλάττοντες τὸν ἱερὸν Λουκᾶ τῆς ἐπὶ ἀναχρονισμῷ μομφῆς νὰ ἰσάσωμεν εἰς τὸ εὐόδη 1 καὶ 2 τοῦ Β' κεφαλαίου ἐρμηνείαν, ἦν οὐδεὶς σοφῶς δύναται νὰ διαμείδῃσθῃ.

Ὁ ἐπιφανὴς Μόμμεν ἀπεφάνετο ὀριστικῶς οὐ μόνον κατὰ τοῦ γεγονότος γενικῆς ἀπογραφῆς τῆς Ἰουδαίας πρὸ τῆς ἐν ἔτει 750—750 ἐκθρονώσεως τοῦ Ἀρχελαίου, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ἔτος αὐτῆς. Τὸ σημερινὸν αὐτοῦ εἶναι ἄξιον συζητήσεως ἀλλ' ὑπερβαίνει τὸ μέτρον καὶ ἀντιστρατεύεται πρὸς τὴν σοβαρότητα τοῦ ἱστοριογράφου χλευάζων τοὺς θεολόγους καὶ τοὺς ὀμοίους αὐτοῦ, διότι, ὑπὸ προκαταληγμένων ἰδῶν δεδμευόμενον, ἠθέλησαν νὰ πείδωσιν ἑαυτοὺς τε καὶ τοὺς ἄλλους ὅτι ἴστο δυνατόν νὰ γείνην ταίαύτη ἀπογραφὴ.

Ἀπαραίτητόν μοι φαίνεται νὰ προταχθῶσιν ἐνταῦθα σαφεῖς τινες λεπτομέρειαι περὶ τῆς ῥωμαϊκῆς ἀπογραφῆς.

Σκοπὸς συδιώδης αὐτῆς ἦν ὁ ἐλεγχος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ῥωμαίων πολιτῶν καὶ ἡ ἐπίσημος γινώσις τῆς καταγωγῆς, τοῦ ὀνόματος, τῆς ἡλικίας, τοῦ βαθμοῦ καὶ τῆς περιουσίας τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν. Ἡ ἀπογραφὴ ἀπετέλει τὴν βᾶσιν τοῦ καθορισμοῦ τῶν ἡρώων, ἐξ οὗ καὶ τὸ λατινικὸν αὐτῆς ὄνομα κηνός (census). Ἐκαστος πολιτὴς ἐγγραφόμενος ἐν τῷ βιβλίῳ εἰδίδεν ἴστο τὸν ἠρῶν πίστωας, οὗτο δ' ἡ ἀπογραφὴ ἀπέδαιναν ἐν χερσὶ τοῦ κομοκράτορος λαοῦ μέσον ὑποδοῦλῶσεως. Οὐδεὶς σφῶδὸν ὑπάρχει τῶν ὑποταγέντων τῇ Ρώμῃ λαῶν, Γαλατῶν, Βρετανῶν, Ἰσπανῶν, Σαλασσῶν, Κιλικίων καὶ Ἰουδαίων, παρ' ὅ ἡ ἠρῶς καὶ ὁ ἡρός δὲν προεκλάσαν ἐξεγέρσεις, ἡσοδρῶς ἐνίστε.

Ἄλλως δὲ τὸ διοικητικὸν τοῦτο μέτρον συνεδέετο μετὰ πάντοτε τοῦ οἰκονομικοῦ τῆς Ρώμης συστήματος, τοῦ τοσοῦτον δεξίως καὶ ἐπιμόνος ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ἐδαρμοσθέντος. Πρὸς ἀκριβέστεραν τούτου κατανόησιν, ἀνάγκη νὰ συγγέσωμεν τὸ μέτρον τοῦτο μετὰ τῆς κτηματολογικῆς ἀπογραφῆς παντός τοῦ κράτους καὶ μετὰ τῆς γενικῆς μεταρρυθμίσεως τῶν ἡμερολογίων. Κατ' οὐσίαν ἡ Ρώμη ἀπεδοῦσαι εἰς τὸν ἡρόνον ἀλλὰ πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ προδοστικοῦ ἡρόου, ἀνάγκη ἦν ἀπαριθμῶσεως τῶν κατοίκων, πρὸς καθορισμὸν τοῦ ἐγγελοῦ ἡρόου εἶσαι νὰ καταμετρηθῶσι τὰ κτήματα, καὶ πρὸς καθορισμὸν τοῦ χρόνου τῆς εἰσπράξεως νὰ διακανονισθῆ ὀμοιομόρφως τὸ ἡμερολόγιον.

Ὁ Αὐγούστος οὐδέποτε τούτων παρημέλλεσεν· ἀπέστειλε λυγᾶτους τοῦ κήσους πρὸς ἀπογραφὴν τῶν ἡπικῶν, γεωγράφοις καὶ γεωμέτραις διὰ τὸ κτηματολόγιον, καὶ ἴστο τῇ πρώτῃ ἀπο-

γραφῇ ἐπέδωκε τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ τοῖς Ἰλλυθοῖς τὸ σταθερὸν ἡλικικὸν ἡμερολόγιον τῶν Ρωμαίων. Τῆς δ' ἐργασίας ταύτης ἐπεσφράγισεν ἡ εἰσπραξις αὐτῆ τοῦ κήσους, τῆς συντάξεως, τοῦ ἡρόου.

Ἡ προσωπικὴ ἀπογραφὴ ἐγένετο ἐν τῷ τόπῳ τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς γεννήσεως, κατὰ τὸ καθιερωθῆν διὰ δεσπιδάματος τοῦ ἡπικῶν Κλαυδίου ἔθος, δύο μῆνας πρὸ Χριστοῦ. Ἡ πρὸς ἀπογραφὴν ἀπαυτομένη ὀλοῦσις περιελάμβανε λεπτομερεῖς πληροφορίες. Οἱ ἐλευθῆροι ὀφείλων νὰ δηλώσωσι τὸ ὄνομα, τὴν κατοικίαν, τὴν ἀξίαν τῶν κτημάτων, τὸ ὄνομα τοῦ πατρός, τῆς μητρός, τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν καὶ νὰ ὀμώσωσιν ὀρκον (Αἰων. Ἀλικ. Δ', 5, 15). Κατ' Οὐλιανὸν τὸν Τύριον (Βιβλ. Π' De censibus), ἡ ἡλικία τῶν ἐγγραφωμένων εἶσαι νὰ σημαίωθῃ, καὶ ὀμώσωσι τὸν λόγον τούτου· ἡ ἡλικία ἡδύνατο ν' ἀπαλλάξῃ τῆς πληρωμῆς ἡρόου, ὡς τοῦτο ἐγένετο ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς διοικησεως τῆς Συρίας, ἐν αἷς ὁ προσωπικὸς ἡρός ἐτελείτο ὑπὸ μὲν τῶν ἀνοῦων συμπληρωσθέντων τὸ ἴστο ἔτος τῆς ἡλικίας, ὑπὸ δὲ τῶν γυναικῶν μετὰ τὸ ἴστο. Ὑπόχρησι εἰς τὴν ἀπογραφὴν εἶσαι καὶ αἱ ἐλευθῆρες τάξεως γυναῖκες (Αἰων. Ἀλικ. Δ. 15).

Τὸ ἰδιότυπον τοῦτο χαρακτηριστικὸν διακρίνει τῆς ἰουδαϊκῆς καὶ ῥωμαϊκῆς ἀπογραφῆς. Παρὰ μὲν τῆς Ἰουδαίας αἱ γυναῖκες δὲν παρίστανται, παρὰ δὲ τοῖς ῥωμαίοις ὀφείλοσιν ἴστω τὸ ἔναστον νὰ πληρωσῶσιν αὐτοπροσώπως τὸν προδοστικὸν ἡρόον. Ἰστωτὶ ἄλλως ἐκ τῆς ἱστορίας ἡ ἐορτὴ Paganalia, ἡ ὑπὸ Σερούτου Τυλλίου νομοθετηθεῖσα, περὶ ἣς λόγος ποιεῖται ὁ ὀρχήρονος τῷ Αὐγούστῳ Διονύσιῳ ὁ Ἀλικαρνασσεύς (Βιβλ. Δ', 4). Πάντες οἱ τῶν ἡρώων κάτοικοι (Pagan) ὀφείλων νὰ παραστῶσι κατ' αὐτῆς, εἰσφέροντες ἕκαστος τὸ nomisma αὐτῶν, τὸ δὲ νόμισμα τοῦτο δηλοῦσιν ἦν διὰ τοὺς ἄνδρας, διὰ τὰς γυναῖκας καὶ διὰ τὰ παιδιά. Καταφανὲς ἐκ τούτου ἀποδίδεται τὸ λεπτολογικὸν τῶν Ρωμαίων πνεῦμα· οἱ τῶν ἡρώων προϊστάμενοι ἐγνωσκῶν ὀστο τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων ἐκάστου ὀμοῦ καὶ ἡλικίαν τε καὶ κατὰ τὴν ἡλικίαν. Ἡ ὑποχρέωσις τῶν γυναικῶν εἰς τὸ ἐγγράφῃσθαι κατὰ τὴν ἀπογραφὴν διετηρήθη καὶ βραδύτερον. Ὁ Σωζόμενος ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ (Βιβλ. Β' κεφ. 4), τὸν λόγον ποιῶμενος περὶ ὀμοίας ἀπογραφῆς γενομένης ἐν Καίσαρειᾳ ἐπὶ Ἰουλιανῶ τοῦ τοῦ Παραβάτου, λέγει αὐταῖς λέξεσιν ὅτι ἐπὶ πλῆθος τῶν στρατιῶν ἴστο γυναικῶν καὶ παιδῶν ἀπογραφῆσθαι καὶ καθύστερον ἐν ταῖς κώμαις ἡρόους τελεῖν προσεκλάει.

Ἡ ἀπογραφικὴ ἐργασία ἐτελείτο ἐν ὀνόματι καὶ ἐκ διαταγῆς τοῦ Αὐγούστου. «Ὁ δὲ Κησῶρ Αὐγούστος (λέγει Σωζιδᾶς ἐν λ. Ἀπογραφῇ), εἰκόσιν ἄνδρας τοὺς ὀρίστωσιν τὸν βῆλον καὶ τὸν τῶρον ἐπιλέξωμενος, ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν τῶν ἡπικῶν ἐξέστωψε, δι' ὃν ἀπογραφῆς ἐποῦδατο τῶν τε ἀνοῦσῶν καὶ τῶν ὀσῶν, αὐτῆραι τινὰ προστάξας τῶν ὀμοσῶν μοῖραν ἐκ τούτων εἰσφέρεισθαι».

Προκύπτει ἐκ τοῦ εἰσαφῆου τούτου ὅτι ἡ μεγάλη ἀπογραφικὴ ἐργασία ἀπέκειτο εἰς εἰδικὸν τοῦ ἀποκράτορος πληρωσθένον καὶ ἦν ἀνωτέρα τῆς τακτικῆς δικαιοδοσίας τῶν κυβερνῶντων τῆς ἐπαρχίας ἀνομιπῶν. Ἐν ταῖς διατάξεσι ταύταις ἀποκαλύπτεται τὸ συνηθῆ καὶ περισεκαρμένον ῥωμαϊκὸν πνεῦμα· διὰ τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἡρώων ἠσφάλιζε τὴν ἐπιτυχίαν, διὰ δὲ τῆς ἀπομομφῆς τοῦ ἡρόου τῆς ἀπογραφῆς εἰς ἐξῶκα πρόσωπα προελάμβανε τοὺς σφητερισμοὺς τῶν ἀνομιπῶν. Οἱ ἔπικτοι οὕτω ἀπεσταλμένοι ἀπεκαλοῦντο censitores ἢ legati pro praefatos καὶ ἴστο δουλοῦντο εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν ὑπὸ ὑποδιεστέρων ἡπικῶν καλουμένων aediles ad census.

Αὐτῶς ὁ ἀποκράτωρ διπύθωνεν αὐτοπροσώπως τῷ 27 π. Χρ. ἐν τῇ Ναρδωνικῇ τὴν ἀπογραφὴν, ὅτε δὲ κατόπισ ἀπέστειλε τὸν Δροῦσον ὀπως συνεξέσθαι αὐτὴν ἐν ταῖς ἐξ ἐπαρχίας τῆς Γαλιλαίας, ἐκάστη τῶν ἐπαρχιῶν τούτων εἶχε τὸν ἴστον αὐτῆς διοικητικὴν. Ἐξήκοντα μ. Χ. ἐστὶ ὁ Τάκιος (Ann. XIV, 46 κ. ε.) ἀναγράφει τὴν δευτέραν τῆς Γαλιλαίας ἀπογραφὴν. Τῆς ὀ ενεργῶν αὐτῆς; Οἱ τακτικοὶ διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν; Οὐχί, ἀλλ' ἐπιφανεῖς ἄνδρες, ὡν τὰ ὀνόματα ἀναφέρει, ὁ Κορνῆσιος Βολούσιος, Σπῆτος ὁ Ἀφρικανός, ὁ Τρεβέλιος Μάξιμος. Ὁ censor, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ παραδείγματος τοῦ Γερμανικοῦ τῷ 13 μ. Χ., λαμβάνει ἐνίστε τὴν ἀνωτάτην ἀρχηγίαν τῶν στρατευμάτων τῆς χώρας, ἦν ἀπογραφῆ.

Αἱ ἀπογραφᾶι μέγα διαδραματίζουσι πρόσωπον ἐν τῇ βασι-

λαία του Αλγούστου. Διέταξε τὰς ἀπογραφὰς καθ' ἑκάστην πενταετίαν ἐν Ρώμῃ, πολλὰκις ἢ ἐπιπέτωσε ταύτας εἰς τὴν λοιπὴν Ἰταλίαν καὶ εἰς πάσας τὰς ἐπαρχίας τῆς αὐτοκρατορίας. Ἀπὸ τῆς ἐν Ἀκτίῳ ναυμαχίας μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐννέα ἡμεροῦνται ἀπογραφαί, ὧν αἱ τρεῖς μάλιστα ἔχουσι σημασίαν καὶ εἰδὸν ἀναγεγραμμέναι ἐν τῇ πολυκρίτῳ ἐπιγραφῇ τῆς Ἀγκύρας.

Ἀναμολογῶντες ὅμως ὅτι τὸ ἱεροστυριασμένον τοῦτο μίσγμαρον λόγον ποιεῖται μῖνον περὶ τῆς ἀπογραφῆς τῶν Ῥωμαίων πολιτῶν καὶ οὐχὶ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ κράτους. Κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, ὁ Αἰγούστος ἐποιήσατο ἐν Ρώμῃ τρεῖς μεγάλας ἀπογραφὰς, τὴν μὲν πρώτην τῇ 726 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης, 26 ἔτη πρὸ τῆς πόρ' ἡμῶν χρονολογίας, μετ' Ἀγρίππα τοῦ συνυπάτου αὐτοῦ, τὴν δὲ δευτέραν τῇ 746 ἀπὸ Ρώμης, 7 δ' ἔτη πρὸ τῆς παρ' ἡμῶν χρονολογίας, μόνος, περιεβαλόμενος τὴν ὑπατον ἀρχὴν, ἐπὶ τῆς ὑπατείας Κινθουρίνου καὶ Ἀδινίου, τὴν δὲ τρίτην τῇ 767 ἀπὸ Ρώμης καὶ 13 μ. Χρ. καθ' ἡμῶς, κατὰ τὸ τελευταῖον, ὄλλων ὅτι, ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ, μετὰ Τιβερίου τοῦ θανατοκρατορευόντος αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς ὑπατείας Σίξτου Πομπηίου καὶ Σ. Ἀπολλωνίου. Ἐάν ἐγένετο ἀπογραφή τῶν ἐπαρχιῶν, πρόδηλον ὅτι ἐγένετο κατὰ συνέθειαν καὶ ὡς συμπλήρωμα τῆς τῶν πολιτῶν. Αἱ δύο αὗται ἀπογραφαὶ ἀμφαλοῦσιν ἑλληδίας.

Ἄλλως δὲ τὸ ἔθος τοῦ συνεχεῖν τὴν τῶν πολιτῶν γενικὴν ἀπογραφὴν διὰ τῆς τῶν ἀποικιῶν καὶ τῆς τῶν ἄλλων ἐλευθέρων πολιτῶν ἐτησίῳ πρὸς τὸν Αἰγούστου καὶ μετ' αὐτόν. (Πτ. Αἰθ. XXIX, 37 Τακ. Ann. XIV, 16).

Ἐλλείπει μὲν τοῦ κειμένου περὶ τῆς ἀπογραφῆς ταύτης τῶν ἐπαρχιῶν, ὑπόλοιποι τοῦλάχιστον θετικαὶ ἐνδείξεις ὅτι πράγματι ἐγένετο αὕτη:

Ὁ Τίτικος, ὁ Συστόνιος καὶ Δίων ὁ Κάσσιος παρέχουσιν ἀνεπιτόρητον ταύτην ἐνδειξιν. Καὶ ὁ μὲν Τίτικος (Ann. I, 2), λέγων ποιεῖται περὶ βιβλίου (libellum) ἰδίᾳ χειρὶ τοῦ Αἰγούστου γεγραμμένον, ἐν ᾧ ἴσαν δεσημειωμένοι πάντες οἱ πόροι τοῦ κράτους, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπὸ τὰ ἄλλα πολιτῶν καὶ συμμάχων (socii), τῶν πλοίων, τῶν βασιλείων, τῶν ἐπαρχιῶν, τῶν τελῶν καὶ τῶν φόρων, τῶν δαπανῶν, τῶν ἐπιχορηγιῶν. Ὁ δὲ Συστόνιος (August., 101), ὁμιλῶν ἐπίσης περὶ τοῦ βιβλίου τούτου, ὅπως ἀποκαλεῖται Πενταετίαν ἡμερῶν, λέγει ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ εἶχε σημειώσει ἐν αὐτῷ πόδοι στρατιωτικὰ ὑπάρχον ὑπὸ τῆς σημαίας, πόσον χροῖμα ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ ἢ ἐν τῇ δημοσίῳ ταμίῳ, πόσα τὰ καθύστερον ἔμμενα ἐκ τῶν φόρων. Ὁ δὲ Δίων (LVI, 33) ἐπαναλαμβάνων τὰ τοῦ Συστόνιου προστίθισιν ὅτι ὑπάρχον ἔτι ἀναγεγραμμένα ἐν τῇ βιβλίῳ καὶ πάντα τὰ παραλήθια, ὅσα εἰς τὴν κυβέρνησιν καὶ εἰς τὸ κράτος ἐνδιαιρέθησαν.

Τοιαῦται σημειώσεις, πόσον λεπτομερεῖς, ὁριστικαὶ καὶ θετικαὶ δὲν γίνονται βεβίως κατ' ἐπίνοιαν, ἀλλὰ προῖπποθετοῦν ἔρειναν καὶ ἔρειναν μεγάλην ἔρωσιν μὲν πάντα καλῶς πίστεως ἱστορικῶν πόδον ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ κράτει ἄλλο ὄνομα εἰς τὰς ἐρεῖνας ταύτας εἰδίδετο εἰ μὴ τὸ τῆς γενικῆς ἀπογραφῆς;

Ἡ ἀπογραφή αὕτη ἐπανεκλήθη κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς Ἀγκύρας ἀναφερομένης τρεῖς ἐποχάς: Ἄγνωστον τοῦτο, ἀλλὰ βέβαιον ὅτι ἀρμοδιώτερα τῶν δύο ἄλλων πρὸς τὴν μεγάλαν ταύτην πρῶτην ὑπόχει ἢ δευτέρα. Τῇ ἔτει 746 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης (7 πρ. Χρ.) ἡ αὐτοκρατορία διατελεῖ ἐν πλήρει εἰρήνῃ, ὁ ναὸς τοῦ Ἰαννοῦ ὑπάρχει κεικλειμένος ἐπὶ θαλασσοκρατίαν, ὁ Αἰγούστος εἶρηται ἐν τῇ κολοσῶν τῆς δόξης καὶ τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ὄλλως ἐπιδοδόμενος εἰς διουικτικὰς μεταρρυθμίσεις. Τότε κατὰμπερὶ τὰς γαίας καὶ ἀπογραφῆς τοῖς ὑπικότους αὐτοῦ, ἐπιβάλλει τὸ διορθωμένον αὐτοῦ ἡμερολόγιον, καθορίζει τοῖς φόρους καὶ διακανονίζει τὴν εἰσπραξιν αὐτῶν.

Πᾶσαι ἄρα αἱ ἱστορικαὶ πιθανότητες καὶ δοκίμασταὶ λόγοι πληρέστατα δικαιολογοῦσι τὰ τοῦ ἱεροῦ Λουκᾶ. Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεῖνας ἐξήλθε δόγμα παρὰ Καίσαρος Αἰγούστου ἀπογραφῆσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην.

Παραλειπομένων τοῦ Ὁροσίου (VI, 22) καὶ Ἰουδίου τοῦ Σεβίλλης (Orig. V, 36), ὧν ἡ ἀμερόληψία δύναται νὰ κριθῇ ἀμφισβητήσιμος, ὁ Κάσσιος Δωδωρὸς (Var. III) καὶ ὁ Σουίδας, ὁ μὲν δυνάμενος ν' ἀρυσθῇ ἐκ τῶν γῶν νῦν ἀπολομένων, ὁ δὲ ζῶν ἐν μέσῳ τῶν ἀνεπείθων ἔτι μνημονίων τῆς ἀρχαιότητος, ὧν πολλὰ πολυτίμητα ἀποσπάσματα ἡμῖν περιέδωκεν, ἀμφότεροι ἐπιμαρτυροῦσι κατὰ τὸν ἴδιον αὐτοῖς τρόπον τὸ ἀληθὲς τῆς μεγάλης

πράξεως, ἥτις ἐτελέσθη τῇ 7 πρ. Χ. ἔτει, ὄλλια ἔτι πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἡρώδου, πρῶτος ἢ τὰ ἀποτελέσματα ἀποκαλύπτουσιν ἡμῖν ὁ Τίτικος, ὁ Συστόνιος καὶ ὁ Δίων καὶ τὴν ἄποιαν ἰσχυρὰ ἀνέγραψε μόνος ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς.

Ἄλλὰ νὰ ἀναφῆται δυσχέρεια. Ἀποδεικνυόμενον ὅτι ἡ γενικὴ αὕτη ἀπογραφή ἐγένετο, πῶς ἴτο δυνατόν νὰ ἐκτελεσθῇ αὕτη εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἀφοῦ τὸ μικρὸν τοῦτο βασιλεῖον δὲν ἴτο τότε ἐπαρχία τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους; Ἡ ἀπογραφή ἐφημοζέτο εἰς τὰς ἐπαρχίας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ εἰς τὰ συμμαχικὰ βασιλεία. Ἐνταῦθα κείται τὸ ζήτημα.

Δὲν παραγνωρίζομεν ὅτι οὐσώδης ἴσῆστατο διαφορά μεταξὺ τῶν ὡς ἀναποσπάστων τῆς αὐτοκρατορίας μερῶν προσσητημένων τῇ Ρώμῃ χωρῶν, αἰτίας καλούμεναι ἀποικία ἢ ἐπαρχία διακρίνοντο ἀπ' εὐθείας ἐπὶ Ῥωμαϊκῶν ἀρχῶν ἢ ἐνός, καὶ τῶν χωρῶν, εἰς ἃς ἡ Ρώμη ἐπέστρεπε πρῶτον ἀνεξαρτησίας διδουσα αὐταῖς βασιλεία, ἥτις αὕτη ἐξέλεγε, ἀπ' ἑτέρου ἄλλ' οὐχ ἴσῆστον σοβαρὰ πλῆθην ἢ ἴση τὸ πιστεύειν ὅτι αἱ χῶραι αὗται ἀπέλασαν πραγματικῆς αὐτονομίας.

Οἱ σύμμαχοι αὐτοῦ τῆς Ρώμης, ὅπως ἀρχαιότερον οἱ λαοὶ τῆς Ἰταλίας, ἴσαν ἔργῳ ἀλλοτεῖς ὑπὸ τοῦ κράτους καὶ ὑποβέβλημένοι, ὡς ἐκείνοι, εἰς τὴν ἀπογραφὴν. Ὁ Τίτικος (Ann. IV, 41) λέγει τοῦτο ἰσχυρὰ προεικνυόμενον περὶ τοῦ κρατείδιου τοῦ βασιλέως Ἀρχελαίου ἐν Κιλίκιᾳ: Nominum in modum debitorum censui assignatur gens Archelao regi subiecta. Ταῦτά καὶ ἐν Ἰουδαίᾳ ἐπὶ Ἡρώδου ἐγένετο.

Ἄλλως δὲ μὴ ἀπομνημόσυνον πῶς οἱ Ῥωμαῖοι τὸ μικρὸν τοῦτο βασιλεῖον καὶ τὸν βασιλέα αὐτῶν ἐπέστρεψον τὸ μὲν ὡς κτίσιν αὐτῶν, τὸν δὲ ὡς ὑποτέλει. Ἐάν ἐπέστρεψαν νὰ ὑπαρξῇ τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος ὑπὸ ἴδιον ἀρχοντα, ἐπρεψαν τοῦτο ἐκ πολιτικῆς ἀνένδεως, θεωροῦντες αὐτὰ ὡς προσήγγιον κατὰ τὸν τοσούτου ἀνιδύχον Πάρθων καὶ Ἀράβων. Ἄλλως, διετίθειν τὰ τοῦ ἔθνους τοῦτου ὡς αὐτοὶ ἀπολλόντο. Μὴ ὁ Ἀντωνίος δὲν ἐδιορίσατο τῇ Κλεοπίτρῃ, αἰτιδιμένη πᾶσαν τὴν Ἰουδαίαν, μέρος τῆς χώρας ταύτης; Καὶ εἴν ὁ Ἡρώδης ἐδασίλευε, τίς ὁ ἀνακατορξὸς αὐτῶν βασιλεῖα; Οὐχὶ ἴσα τὸ ὑπὸ Ὀκταβίου καὶ Ἀντωνίου αὐτῶν ψήφισμα τῆς Συγκλήτου; Ἄλλ' ἐν τῇ διοικίσει αὐτοῦ ἐκτεκίτο τὴν αὐτονομίαν πραγματικῶς ἡγεμόνος; Πολλοὶ γὰρ ἐπὶ κατὰ πᾶσαν ἄσαν οἱ τῆς Συρίας ἀνθίπτοι ὡς κτίριο ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν παντὶ τῇ βασιλείᾳ παρουσιάζονται οὐδεμίαν τοῦ βασιλείου τοῦτου πρῶτις ἐκτελεῖται ἄνευ τῆς αὐτοκρατορικῆς κινήσεως. Ἐάν πρὸς ἴδιον λογαριασμὸν εἰσπράττη φόρους ἐν τῇ χῶρᾳ, καὶ αὐτὸς ὅμως ὀφείλει τελεῖν φόρον εἰς τὸν αὐτοκράτορα. Ἐάν ὄλλῃ νὰ δικάζη καὶ νὰ καταδικάζη τὰ ἔθνη αὐτοῦ τέκνα, ἔθροντιζέ νὰ ζητῇ ἐκαστοτε τὴν ἴσῆσαν τοῦ Αἰγούστου. Καὶ οὐ μόνον φόρον τελεῖν ὀφείλει, ἀλλὰ καὶ παρῆεν ὡς πάντες οἱ σύμμαχοι βασιλεῖς ἐπικουρικὰ στρατεύματα. Τῇ 747 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης ὁ Ἡρώδης ἐξολοθρεῖται ἀραβικὰ τινὰ στήλη, δικτατορῆτα νὰ ἀνατολικὰ τοῦ κράτους αὐτοῦ ἔρια: ἡ Ρώμη κακῶς εἶδε τὸ πρῆγμα, καὶ ὁ Αἰγούστος μινεῖ αὐτῇ ὅτι τοῦ λοιποῦ θὰ ἔφρηται πρὸς αὐτόν οὐχὶ ὡς πρὸς σύμμαχον, ἀλλ' ὡς πρὸς ὑπὸκον.

Τὸ ὑποδουλωτικὸν τοῦτο σύστημα, οἷ παρεδέρθη χαρακτηριτικῶς τινὰς λεπτομερεῖας, καταδεικνύει ἀρκούντως τὴν ἐνώπιον τῆς Ρώμης ἴσαν τὰ κρατεῖδια ταῦτα καὶ πόσον ἐπεβάλλετο αὐτοῖς ἡ ἀπογραφή, ἡ μόνι βῆσις ἐπ' ἥς καθορίζετο τὸ πῶσον τοῦ πληρωτέου ἔτησιον φόρου καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν καιρῷ πολέμων δοθησόμενων ἐπικουρικῶν στρατευμάτων. Ἄλλ' ἡμῶς εὐλαδον μὲν ἡ Ρώμη τὴν φαινόμενικὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν κρατῶν τούτων καὶ ἀποφεύγουσα νὰ θέξη τὴν παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἰδίᾳ εὐεστατον ἰδνικὴν φιλαυτίαν, ἐπέστρεπε κατὰ τὴν διατύπωσιν τοῦ ἔρκου πίστεως νὰ λέγηται δὲν τῇ ὀνόματι τοῦ Αἰγούστου τὸ πῶ Ἡρώδου. Ἡ Ρώμη ἐκτεκίτο εἰς ὑψίστον βαθμὸν τὴν τοῦ συγκροτῶν τέχνην: οἱ νόμοι αὐτῆς εἶχον ἐλαστικότητα, δι' ἥς ἐν τῇ ἐφαρμογῇ συννεμορφοῦντο πάντοτε πρὸς τοὺς τόποις καὶ τοὺς χρόνους.

Οὐδεμίαν ἀμφιβολία εἰς ἡ Ρώμη, πρὶν ἢ ἀπολλῆν εἰς τὴν μεταπολίτιν τῆς Ἰουδαίας εἰς ἐπαρχίαν—μεταπολίτιν, ἥτις, αἰρουσα πᾶσαν ἀνεξαρτησίαν τῶν Ἰουδαίων, καθιερωθῆ, ὡς εἶπειν, διὰ τῆς ἐπὶ τῆς διοικίσεως τοῦ Κυρινίου, τῇ 9 μ. Χρ. ἔτος, φορολογί-

θεως—, προσεπάθησε νὰ παρασκευάσῃ εἰς τοῦτο τὰ πνεύματα διὰ πολιτικῆς δεξιᾶς ἐπιδορμητικῆς. Ἡ δ' ἀπογραφή τῇ 747 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης ἢ ἡ πρῶτη ὁριστικὴ πρῶτις τῆς προδραπέσεως ταύτης.

Ἀπορία ἐξέφρασθη πῶς τοιαύτη πρῶτις ἀπεσιωπῆθη ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ Ἰουδίππου, ὅστις ἐν τῇ Ἰουδαϊκῇ ἀπογραφῇ Ἀρχαιολογίᾳ πλῆρη καὶ λεπτομερῆ ἀφήκεν ἡμῖν τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρώδου ἀφήγησιν. Ἡ σιωπὴ μάλιστα αὕτη ἀντετάχθη εἰς τὴν διαθεθεῖσιν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, ἢν οἱ ὀρθολογισταὶ κριτικὸι ὀδιστάτως ἐσημειώσαν διεκέρυξαν. Ἄλλ' ἡ ἀποδιδόμενὴ τῇ Ἰουδαίᾳ σιωπὴ δὲν φαίνεται πραγματικῶς καθὸς δὲ ὁ Τίτικος, ὁ Συστόνιος καὶ ὁ Δίων ἀποκαλύπτουσιν ἡμῖν γεγονότων, ἴσπερ ἄνευ γενικῆς ἀπογραφῆς τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους καὶ τῶν συμμαχῶν βασιλείων ἀποδιδόνουσιν ἀνεφίγητα, οὕτω καὶ ὁ Ἰουδαῖος ἱστορικὸς, ἀμεροληπτότερον ἐξεταζόμενος, ἀποκαλύπτει ἡμῖν γεγονὸς προῖπποσιδὲν ἐπίσης τὴν τῆς γενικῆς ταύτης ἀπογραφῆς ἐφαρμογὴν εἰς τὴν Ἰουδαίαν.

Καὶ ὄντως ἐν τῇ Ἰουδαϊκῇ Ἀρχαιολογίᾳ (XVII, 2, 4) ὁ Ἰουδίππος λέγει ταῦτα:

«Φημισαῖοι καλοῦνται, βασιλεῦσι δυνάμενοι μάλιστα ἀντιπροδιδόναι προμνηθῆς κικ τοῦ προδιδόνου εἰς τὸ πολεμῆν τε καὶ βλάσταιν ἐπιπρῆμοι. Παντός γοῦν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ βεβαίωσαντος δι' ἔρκον ἢ μὴν ἐνομοῖται Καίσαρι καὶ τοῖς βασιλέως πράγμασι, ὅσδε οἱ ἄνθρωποι οἴη ὁμοῖαν ἄνευς ὑπερεξουσιχίλιον καὶ αὐτοῖς βασιλέως γινώσκοντος χροῖμασιν. . .»

Τὴ λοιπὸν ἢν ὁ ἔρκος οὗτος; Τὸ ὄνομα τοῦ Καίσαρος δὲν προδίδει Ῥωμαϊκὴν καταγωγὴν; Ἡ δὲ διατύπωσις δὲν εἶναι ἡ αὕτη καὶ κατὰ τὰς Ῥωμαϊκὰς ἀπογραφὰς; Ἐάν δὲ γνοσθῇ ὑπόχρησι τὸ ὄνομα καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀντιστάτων Φαρισαίων, δὲν ἀποδεικνύει τοῦτο ὅτι προδραπέτικὸς ἐκλήθησαν ἐνώπιον ὑπαλλήλων ἐντεταλμένων νὰ λάθωσι τὸν ἔρκον τῆς πίστεως αὐτῶν εἰς τὸν αὐτοκράτορα καὶ εἰς τὸν βασιλέα; Τὸ πῶσον τοῦτο πλεῖστοι τῶν σοφῶν ἀδιστάτως ἀπεδέχθησαν, νομίζοντες δὲ ὅτι δυσχερὸς νὰ διαμφοδισθῆθῃ δύναιται. Ἄλλως δὲ, συγγραφῆς τινες, ἐν ὅς ὁ Wieseler (Chronologische Synopses), ἐξήγησαν τὴν σιωπὴν τοῦ Ἰουδίππου ὅδε: Ὁ συντοκὸς ἱστορικὸς ἀποφεύγει ὅσον ὅσον τὸ πᾶσαν ἴδαν καὶ πᾶν γεγονὸς, ὧν ἡ διλκωσις ἴδναιτο νὰ γεννηθῇ ὑπονοίας παρὰ ταῖς Ῥωμαϊκὰς ἀρχαίς περὶ τῆς ὑπακοῆς τῶν ὀμοφύλων αὐτῶ. Οὕτω, ἔφ' εἶπειν, ἐπεξηγεῖται ἡ μεροληπτικὸ-τάτη αὐτοῦ ἐκθεσις περὶ τῆς προδραπέσεως τοῦ Μεσσοῦ καὶ τῶν πολιτικῶν αὐτῆς ἀποτελεσμάτων ἐν τῇ ἔθνηκῃ βίῳ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ.

Νέα τις καὶ τελευταία δυσχέρεια προκύπτει ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ. Ἄφῃ ἡ ἀπογραφή πρῶτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρινίου.

Ἡ ἱστορία ὁριστικῶς ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Κυρινίος διοικητικῆς τῆς Συρίας ἐγένετο μόνον περὶ τὸ 6 ἢ 7 ἔτος μ. Χ. δὲν ἴτο ἴσα δυνατόν νὰ διευθίνοι ἀπογραφὴν γενομένην ζῶντος τοῦ Ἡρώδου, ἴτοι ἐννεῖα ἢ δέκα ἔτη πρότερον. Ἐπομένως ὁ ἀναχρονισμὸς εἶναι κατάδηλος.

Ἡ ἴσῆσις τοῦ ζητήματος τοῦτου ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς διάφορα συστήματα, ἴσπερ οὐχὶ τὴν αὐτὴν πάντα ἔχουσιν ἄξιαν.

Οὐδαμῶς ἀποδεχόμεθα τὸ ἐν ἐσχάτῃ ἀμικανίᾳ καταθῆγον τῶν συσάζοντων τὸ δεύτερον τοῦτο ἐδάφιον ὡς ἐσημειωμένην ἐργασίαν ἀδαοῦς τινος, ἔργον ἐννεῖαν, ἥτις ἀπὸ τοῦ περιωριστοῦ παρεδέρθησαν ἀνεπιδοθητὸς εἰς τὸ κείμενον. Ἀφοῦ ὁ Εὐαγγελιστὴς ἀναφέρει ἀπογραφὴν ἄλλαν τῆς ὑπὸ τοῦ Κυρινίου γενομένης, ἢν καὶ αὐτὸς οὗτος γινώσκει (Πράξ. Ε', 39), διατὶ οὐδὲν εἶπε δυνάμενον νὰ προλάβῃ τὴν σύγκυσιν ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ ἀναγνώστου; Ἐάν τὸ ἐδάφιον τοῦτο ἴναι μεταγενεστέρα προσθήκη, πῶς οὐδὲν ὑπάρχει χειρόγραφον ἄνευ τῆς προσθήκης ταύτης καὶ πῶς ἡ Βουλγαρία ἀνέγραψεν αὐτὸ δὲν πᾶσι τοῖς λοιποῖς μὴ ὑπονοήσασα τὸ ἐσημειωμένον;

Συνεπότεροι ἐρμηνευταὶ προσέβηγον πρὸς δικαιολόγησιν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ εἰς τὴν γραμματικὴν, διορθοῦντες αὕτη ἡ ἀπογραφὴ ἐγένετο πρῶτη ἡγεμονεύοντος ἀντὶ τοῦ «πρῶτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος», ὡς ἄλλως ἔχει καὶ τὸ ἀρχαιότατον κείμενον, ὅσον ἀναγιγνώσκειται ἐν τῇ σιναϊτικῇ κώδικι τῇ ἀνακαλυφθέντι καὶ

δημοσιευθέντι ὑπὸ τοῦ Τισσενδόρφ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει αὐδύνατο νὰ ἐρμηνευθῇ ἡ ἀπογραφή ἐγένετο πρῶτη ἡ ἡγεμονεύουσα τῆς Συρίας ὁ Κυρινίος. Ἡ ἴσῆσις αὕτη, ἢν δυνάμει ν' ἀποκαλεσθῆναι γραμματικὴν, προετίθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Περσέου Nov. Test. Chronol., 1612, ὅστις ἐπέταται πολλὰ παραδείγματα ἐκ τῶν ἑλληνικῶν συγγραφέων ὅπως ἀποδειχῇ ὅτι γίνετα ἐνίοτε χροῖσις τοῦ πρῶτου ἀντὶ τοῦ συγκριτικοῦ πρῶτου. Θεοφύλακτος ὁ Βουλγαρίου, ἐπόμενος βεβίως τοῖς προγενεστέροις ἑλλασιν ἐρμηνευταῖς, αὕτως ἐνόησε καὶ ἐρμηνεύσει τὸ ἐδάφιον τοῦ ἱεροῦ Λουκᾶ.

Ἄλλοι ἐρμηνευταὶ, ἀντὶ νὰ διακρίνωσι τὰς δύο ἀπογραφὰς, ἀπαρῆλθοντα ὅτι ἐπρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ μέτρου, οὐ ἢ μὲν ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Λουκᾶ ἀναφερομένη ἀπογραφή ἢ ἡ ἐναρξίς, ἢ δὲ μετὰ δεκαετίαν ἐπὶ Κυρινίου ἀποτιμῆσις ἢ συντέλεια, καὶ μεταφράσιον τὸ ἐγένετο διὰ τοῦ ἀνετελέσθη, ἀνετελεσθῆ. Ἄλλ' ἡ δυσχερὸς ἐκ γραμματικῆς ἀπόψεως ὑποστήριξεται ἢ ἐρμηνεῖται αὕτη, ἢ ἐξαιρετος ἄλλως ἐξ ἱστορικῆς ἀπόψεως.

Διατὶ ὅμως νὰ μὴ ἐρμηνεύμεν εἰς τὸ κείμενον καὶ εἰς τὴν ἀπλῆν καὶ σαφῆ τῶν συγγραφέων δόξαν ὅτι ἡ ἀπογραφή αὕτη, διάφορος τῆς δευτέρας, τῆς μετὰ δεκαετίαν γενομένης, ἐξετελέσθη πράγματι ὑπὸ τοῦ Κυρινίου, ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας; Γνωστικὸν ἀληθὲς ὅτι τότε τακτικὸς διοικητικῆς τῆς Συρίας ἴν, κατὰ τὴν ἴσῆσιν μαρτυρίαν τοῦ Τερτυλλιανοῦ, ὅστις ἐγίνωσκον ὅσον καὶ ἡμεῖς τὸ κείμενον τοῦ Λουκᾶ, οὐχὶ ὁ Κυρινίος, ἀλλ' ὁ Σεξτίος Σατουρνίγιος (Cont. Marc., IV, 19). Ἄλλ' ἡ ἐργασία τῆς ἀπογραφῆς δὲν ἴτο δυνατόν νὰ ἐξαρτάται ἐξ ἄλλης ἢ τῆς τοῦ τακτικοῦ διοικητοῦ τῆς ἐπαρχίας ἀρχῆς; Ἐν δὲ τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν ἴτο δυνατόν νὰ ἴναι ἀνατεθειμένη ἢ ἀρχὴ αὕτη εἰς τὸν Κυρινίον; Εἰς τοῦτο οἴτε τὰ Ῥωμαῖκα ἔθνη οἴτε ἡ ἱστορία ἀντιπρόσθενται.

Γνωστικὸν ὄντως— καὶ ἀπεδείχθη τοῦτο ἀνατόρη— ὅτι τὸ ἔργον τῆς ἀπογραφῆς εἶχε διαπιστευθῆ ἐπὶ Αἰγούστου εἰς εἰδικῶς ἀποσταλμένους, ἄνδρας γνωστούς ἐπὶ τῇ χρηστότητι καὶ τῆς ὑπερεπείσεως αὐτῶν, ὅσον εἰς Διονύσιον τὸν Γεωγράφον (Πλιν. Hist. Nat., VI, 14). Ἄφ' ἑτέρου ὁ Τίτικος (Ann. III, 48) ἀναγράφει ὅτι ὁ Κυρινίος πολλὰς ἀποδοῖς τῇ θείῳ Αἰγούστῳ ὑπερέδωκε, ἀντ' ὧν τῇ 12 πρ. Χρ. ἔπει τὴν ὑπατείαν ἑλαδεν, ὄλλων μετὰ ταῦτα ἔτυχε τῶν τοῦ θριάμβου τιμῶν, καθὸ νικητὰς τοῖς Ἀμονιάδαις, λαόν τῆς Κιλικίας, καὶ ἐκπορθήσας τὰ ὄχυράματα αὐτῶν. Τίς ἴσα ἴτο ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας οὗτος, περὶ τῆς νίκης τοῦ ὀποίου ὁ Στράβων (II, 15) δίδωσιν ἡμῖν νέας λεπτομερεῖας ἐπιμυροῦσας τὰ τοῦ Τίτικου, λέγον ὅτι ὑπέταξε τοῖς ἀνθρώποις διὰ τοῦ λιμοῦ, ἡχρημάστευσε τετραμυχιλοῦς αὐτῶν καὶ οὐδένα ἀφήκεν ἐν τῇ χῶρᾳ δυνάμενον ὀλοφθορεῖν; Καθ' ἡμῶς, ἢν ὁ ἀναγνώστης τοῦ Αἰγούστου, ὁ ἀρχηγὸς τῆς στρατιωτικῆς διοικίσεως, ἥτις εἰς τὴν ἀπογραφὴν ἀναφερομένη, ἐδέσποζεν ἡμῶς τῆς Κιλικίας, τῆς Συρίας καὶ τῆς Φοινίκης. Ὡς τοιοῦτος ἀναπέταξε τοῖς Ἀμονιάδαις καὶ πρῶτον τῆς ἀπογραφῆς τῶν ὑποκειμένων τῇ αὐτοκράτορι ἐπαρχιῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἀπογραφῆς, ἢς οὐδεὶς ἐξήρηθη, οὔτε ὁ Ἀρχελαὸς βασιλεῖς τῆς Καππαδοκίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Κιλικίας, οὔτε ὁ Ἡρώδης βασιλεῖς τῆς Ἰουδαίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Φινίκης.

Οὕτως ἐξηγεῖται καὶ δικαιολογεῖται τὸ κείμενον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ «Ἄφῃ ἡ ἀπογραφή πρῶτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρινίου».

Τῆς δ' ἀπογραφῆς ταύτης συμπιπτόσης τῇ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς Ἀγκύρας ἀναφερομένῳ δόγματι τοῦ Αἰγούστου τοῦ ἔτους 747 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης καὶ 7 π. Χρ. δὲν δυνάμει νὰ παραδεχθῶμεν πρὸ τοῦ ἔτους τοῦτου τὴν γεννήσιν τοῦ Ἰησοῦ γενομένην ἐν Βηθλεὲμ κατὰ τὴν ἀπογραφὴν. Ἄφ' ἑτέρου, τοῦ Ἰησοῦ γεννηθέντος πρὸ τῆς τελευτῆς τοῦ Ἡρώδου, ἀδύνατον νὰ ὀρθῶν ἢ γεννηθῆς αὐτοῦ μετὰ τὸ ἔτος 750 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης. Ἡ ἐποχὴ λοιπὸν τῆς γεννήσεως, ἢ μάλιστα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνωθροπότητος, καθοριστέα μεταξὺ τῶν ἐτῶν 747 καὶ 750 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης.

(Ἀκολουθεῖ). 6. 147

Ο ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΙΟΥΔΑΙΑΣ.

ΔΙΗΓΗΜΑ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

(Κατὰ τὸ γαλλικόν).

Ὁ Α. Αἰλιος Λαμία, ἐν Ἰταλίᾳ ἐξ εὐκαίων γονέων γεννηθεὶς, οὐποῦ εἶχε καταλείπει τὴν περιπόρθητον ἐδοῦτα, ὅτε μετέβη εἰς Ἀθήνας πρὸς ἀσπασίαν τῆς φιλοσοφίας· εἶτα διέτριψεν ἐν Ρώμῃ, ἐν τῇ τῶν Ἑσκουλιῶν δὲ οἰκῇ αὐτοῦ διήγει μετ' ἀκολούθων νέων βίον πάσης ἡδυστασίας. Ἀλλὰ, καταγορηθεὶς ὡς ἔχον ἀεμπίστον σχέσιν μετὰ τῆς Λατίας, συζύγου τοῦ ὑπατικού Σουλπίκιου Κορηίου, καὶ ἀποδειχθεὶς ἔνοχος, ἐξορίσθη ὑπὸ τοῦ Τιβερίου Καίσαρος. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον εἰσέρχετο εἰς τὸ εἰκοστὸν τέταρτον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, κατὰ τὴν δεκαοκτῶ δὲ ἔτη, καθ' ἣν διήρκεσαν ἡ ἐξορία αὐτοῦ, διέδραμε τὴν Συρίαν, τὴν Παλαιστίνην, τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὴν Ἀρμενίαν καὶ διέτριψεν ἐπὶ μακρὸν ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Καίσαρειᾳ καὶ ἐν Ἱερουσαλήμ. Ὅτε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τιβερίου ἀνέβη ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ὁ Γάιος, τῇ Λαμίᾳ ἐπεστράτη ἡ εἰς τὴν πόλιν κίβητος, κατορθώσαντι μάλιστα τὴν ἀναλήθη καὶ τὴν τῶν κτημάτων αὐτοῦ. Αἱ κακοπάθειαι εἶχον συννεύσει αὐτόν.

Ἀπέφυγε πάσαν σχέσιν πρὸς τὰς ἐλευθέρων ἡδῶν γυναῖκας, οὐδαμῶς ἐπέκλισε τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, παρέμεινε μακρὰν τῶν τιμῶν καὶ διεβίωσε κερκρυμμένος ἐν τῇ τῶν Ἑσκουλιῶν οἰκῇ αὐτοῦ. Καταστρώνων ἐγγράφως πᾶν ὅ,τι ἀξίον λόγου εἶδε κατὰ τὰς μακροχρονίαν αὐτοῦ ἀποδημίαν, ἐπορίζετο, καθ' ἣν εἶλεν, ἐκ τῶν παρελθόντων δεινῶν τούτων τὴν ἀναψυχὴν τοῦ παρόντος χρόνου αὐτοῦ. Ἐν μέσῳ τῶν εἰρηναίων τούτων ἐργῶν καὶ ἐν τῇ ἐνδελεχείᾳ μελέτῃ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἐπισκόπου εἶδε μετ' ἐκπλήξεως καὶ τινος λίπης ἐπερχόμενον τὸ γέρας. Κατὰ τὸ ἑξήκοστὸν δεύτερον ἔτος, μαρτυρούμενος ὑπὸ θηρόν ρευματισμῶν, ἀπέβη εἰς τὴν λουτρὰ τῶν Βαϊῶν. Ἡ παραλία αὕτη, προσφιλεῖς πρὸς τὰς ἀλυσίαν, ἐφορῶτο τότε ὑπὸ τῶν πλουσίων καὶ ἀπλησίων πρὸς ἡδονὰς Ῥωμαίων. Ἀπὸ μῆδς ἐβδωμίδος ὁ Λαμία εἶχε μόνος καὶ ἄνευ ἡλίου ἐν μέσῳ τοῦ ἡλίου ἐκείνου τῆς ρωμαϊκῆς κοινοῦ, ὅτε ἡμέραν τινὰ μετὰ τὸ δεῖπνον ἀδιαιτήτως ἐφαντάσθη τὴν ἀναρχικὴν τοῦς λόφους, οἵτινες, κεκαλυμμένοι ὑπὸ οὐρανῶν ὡς βακχίδες, προσβλέποντι τὰ κύματα.

Ἀνεβλῶν ἐπὶ τῆς κορυφῆς, κἀκίηται παρά τινά ἀτραπὸν ὑπὸ τερβίνθων καὶ καταλείπει τὴν ὄραδιν αὐτοῦ, εἰς ἐντρούνησιν ἐν τῇ ὄρατῃ παρανομίᾳ. Ἀριστέρῳ αὐτοῦ ἐξεστίνοντο πελαδὴ καὶ γὰρ τὰ φλεγρατὰ περὶ μέχρι τῶν ἑρεπίων τῆς Κύμης. Δεξιὰ τὸ ἀκρωτήριον Μισυῶν προέβαλλε τὴν ὄραδιν αὐτοῦ αἰχμὴν εἰς τὴν Τυρρηνικὴν θάλασσαν. Ὑπὸ τοῦς πόδας αὐτοῦ πρὸς τὴν δύσην ὁ πλούσιος κόλπος, ἀκαλοῦσθον τὴν χαρῆσθον καμψὴν τῆς παραλίας, ἀνεπετάγγε τοὺς κίτους, τὰς πλῆρεις ἀνδριάντων ἐπαύσεις, τὰς στοῦς καὶ τὰ μαρμάρια ἄνθηρα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ὄρας τῆς κυανῆς θαλάσσης, ἐν ἣ ἐπαίζον οἱ δελφίνες. Ἀπέναντι αὐτοῦ, πρὸς τὸ ἔτερον τοῦ κόλπου μέρος, ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Καμπανίας, χρυσομένως ὑπὸ τοῦ δύνοντος ἡδὴ ἡλίου, ἀπὸστραπτὸν οἱ ναοὶ, οὗς μακρῶν ἐπέφον αἱ ἀθήναι τοῦ Πανσιλίου, ἐν τῇ βῆδῃ δὲ τοῦ ὄριοντος ἀνέβηδον τὸν καλὸν αὐτοῦ ὁ Βασίλειος. Ὁ Λαμία ἀνέστυρον ἐκ πτυχῆς τῆς τυβένου αὐτοῦ κλίνοδρον, περιέχοντα τὴν Περὶ φύσεως πραγματείαν, κατεκλίθη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἤρξατο ἀναγινώσκον. Ἀλλ' αἱ κραυγαὶ δούλου ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἐγερθῆ, ὡς παραδῶν δόσον εἰς φορεῖόν τιν, πλῆσιζόν ἀνοικτὸν ἄλω. Ὁ Λαμία εἶδεν ἐκπληρωμένον ἐπὶ τῶν προσκεφαλαίων γέροντα σωματώδη, ὡς, τὸ μέτωπον ἔχον ἐν τῇ χειρὶ, παρετήρει διὰ βλεμματός ζοφεροῦ καὶ ὑπερνήφου. Ἡ γυνὴ αὐτοῦ οἷς κατήρχετο μέχρι τῶν χειλέων, ἄτινα ἐπέεξε προσέχων πῶγων καὶ ἰσχυρὰ διαγάνες.

Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὁ Λαμία ἀνεγνώρισε τὸ πρόσωπον τοῦτο. Πρὸς στιγμὴν ἐδίστασε νὰ ὀνομάσῃ αὐτό· ἀλλ' αἴφνης, ὀρμῶν πρὸς τὸ φορεῖον μετὰ κινήσεως ἐκπλήξεως καὶ χαρῆς, — Πόντιε Πιλάτε! ἀνέκραξεν· δόξα τοῖς θεοῖς, πύτχησα νὰ σ' ἐπανῶ!

Ὁ γέρον, νεύσας τοῖς δούλοις ν' ἀνακόψωσι τὴν πορείαν αὐτῶν, προσέβλεψε μετὰ προσοχῆς τὸν προαγορευόμενον αὐτὸν ἄνδρα.

Πόντιε, φιλτάτῃ μοι εἶνε, ἐπανέλαβεν οὗτος· εἰκοθὶν ἐπιεκαὶς ἐλείκωναν τὴν τριχὰς μου καὶ ἐκοίκοσαν τὰς παρειὰς μου, ὥστε νὰ μὴ ἀναγορεύσῃ τὸν ἄλλων Λαμίων.

Πρὸς τὸ ὄνομα τοῦτο ὁ Πόντιος Πιλάτος κατέβη τοῦ φορεῖου αὐτοῦ τοσοῦτον ζοφερός, ὅσον ἐπέστρεψεν αὐτῷ ἡ ἡλικία καὶ ἡ δοβαρότης τῆς στάσεως αὐτοῦ, καὶ δις ἡσπάζετο τὸν ἄλλον Λαμίων.

— Ὡ, πράγματι χαίρω πολὺ ὅτι σὲ ἐπανέβλεπα, λέγει. Οἱ μοι! ἀναμνησθεὶς με ἀρχαίως ἡμέρις, ὅτε ἦμην ἐπίτροπος τῆς Ἰουδαίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Συρίας. Τριάντα ἔτη παρῆλθον ἔτι, ἀπ' ἧς τὸ πρῶτον οἱ εἶδον ἐν Καίσαρειᾳ, ἔνθα ἦλθες, ὡς πρὸς διέλιθες τὰς ἡμέρας τῆς ἐξορίας σου. Πύτχησα ἱκανῶς, ὡς πρῶτον αὐτῶς μακρὸν, δι' ἧς, Λαμία, φίλως ἠερόμενος, ἀκολούθησάς μοι ἐν τῇ ὀλιθερᾷ ἐκείνῃ Ἱερουσαλήμ, ἔνθα οἱ Ἰουδαῖοι με ἐπότιζαν πικρίας καὶ ἀπογοητεύσεις. Διετέλεσε ἐπὶ δεκαετίαν ὁ ἔνοχος καὶ ἑταῖρός μοι, ἀμώτεροι δὲ, λαλοῦντες περὶ τῆς Ρώμης, ἐπαρρησιώσαμεν ἀλλήλους, ὡς μὲν παρημιθίας ἀερόμενον ἐπὶ ταῖς ἀτυχίαις, ἐμοῦ δὲ ἐπὶ τῇ βίᾳ τοῦ μεγαλείου.

— Δὶν λέγεις πάντα, Πόντιε; οὐδαμῶς ἀναμνησθεὶς ὅτι ὑπὲρ ἐμοῦ ἐνέδικασεν τὴν παρὰ τῷ Ἡρώδῃ Ἀντίπα ἐμπιστοσύνην σου, ὅτι ἀνερχάς μοι ἐλευθερίαν τὸ βαλάντιόν σου.

— Ἐς ἀπομνησθῆναι ταῦτα, ἀπεκρίθη ὁ Πόντιος, διὰ τὴν ἀσυνλογικότητα, ἧς ὑπέγραψας ἀπὸ τῆς εἰς Ρώμην ἐπιστροφῆς σου, με ἀντιμνησθῆναι μετὰ τόκου.

— Πόντιε, δὲν νομίζω ὅτι ἐξήφηναι πρὸς σὲ διὰ τῶν συναλλαγμάτων μου. Ἀλλ' ἀποκρίθη μοι· οἱ θεοὶ ἐξεπλήρωσαν τοὺς πόθους σου; Ἀπολαίεις πάσης τῆς εὐτυχίας, ἧς εἶμαι ἄξιος; Ἀλλοῦ μοι περὶ τῆς οἰκογενείας σου, περὶ τῆς περιουσίας σου, περὶ τῆς ἡλικίας σου.

— Ἀποχωρήσας εἰς Σικελίαν, ἔνθα κέκτημαι γαίαν, κἀλιεργῶ καὶ πωλῶ τὸν οἶκόν μου. Ἡ πρεσβυτέρα θυγάτηρ μου, ἡ φιλτάτη μου Ποντία, χυρεῖσθαι εἶπ' ἐμοὶ καὶ οἰκεῖ τὸν οἶκόν μου. Δόξα τοῖς θεοῖς ἐνέτηρον τὴν εὐφροσύνην τοῦ πνεύματος, ἡ νῆπιμ' μου δὲ οὐδαμῶς ἐξεδυστήθη. Ἀλλὰ τὸ γέρας οὐδέποτε ἐπίρχεται ἄνευ τῆς μαρτυρίας τῶν πόνων καὶ ἰσθμειῶν ἀνοδοῦσας αὐτοῦ. Δεινὸς μαρτυροῦμαι ὑπὸ τῆς ποδάρου, με βλεπῶν δὲ τὴν ὄραν ταύτην ἐπερχόμενον πρὸς ζήτησιν ἀνακοιμήσεως ἐν τοῖς φλεγραίοις πεδίοις. Ἡ φλεγρὰ αὕτη γῆ, ἐξ ἧς τὴν νύκτα ἀνέρχονται φλόγες, ἀναίδηται πνιγηροῦς θειώδεις ἀτμοῦς, οἵτινες, ὡς λέγουσι, κατευνάζουσι τοὺς πόνους καὶ ἀποδίδουσι τὴν εὐλυγιστίαν εἰς τὰς ἀρθρώσεις τῶν μελῶν. Τούτληχιστον οἱ ἱατροὶ βεβαιοῦσι ταῦτα.

— Εἶδες, Πόντιε, νὰ δοκίμῃσες τοῦτο σὺ αὐτός! Ἀλλὰ παρὰ τὴν ποδάρου καὶ τὴ φλεγρὰ αὐτῆς σήματα φαίνεται μῆδς ἡμῖν ἐμοὶ, καίτοι, κατ' ἀλήθειαν, εἶσαι κατὰ δέκα ἐτη πρεσβύτερός μου. Βεβαίως διετήρησας πλεῖστον εὐφροσύνην ἢ ὅσον ἔχον ποτὲ ἐγώ, χαίρω δὲ ὅτι σὲ εὐρίσκω οὕτως εὐφρόστον. Διὰ τὴν Πιλάτε, οὕτω προσώρως ἀπεχόρησας τὸν δημοστὸν λειτουργημάτων; Διὰ τὴν μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἐν Ἰουδαίᾳ δικαστικῆς σου διεβίσεως ἐκατόσδε ἐξορίστος ἐν τοῖς ἐν Σικελίᾳ κτηματῶν; Ἐνόρησόν μοι τὰς πράξεις σου, ἀπ' οὗτου ἐξορίσθησιν. Παρεσκευάσασθε εἰς καταστάλην στάσεως τῶν Σαμαρειτῶν, ὅτε ἐξ Ἱερουσαλὴμ ἀπέβησιν εἰς Καππαδοκίαν, ἔνθα ἦλπιζον νὰ πορισθῶ κέρδος τι ἐκ τῆς κτηνοτροφίας τῶν ἱππων καὶ τῶν ἡμιόνων. Ὅποια ἐγένετο ἡ ἐκβασις τῆς ἐκστρατείας ταύτης; Λέγε μοι πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς σὲ με ἐνδιήφερι.

Ὁ Πόντιος Πιλάτος εἶσε ὀλιθερῶς τὴν κεφαλάν.

— Φυσικῆς ἐπιμέλειαι, εἶπε, καὶ τὸ αἰσθημα τοῦ καθήκοντος προστρέψαν με εἰς τὸ νὰ ἐκπληρῶ τὰ διημόσια καθήκοντά μου οὐ μόνον μετὰ δραστηριότητος, ἀλλὰ καὶ μετ' ἔρωτος. Ὅμως τὸ μῖσος με κατεβίβασεν ἀδικαίως. Αἱ ραδιουργίαι καὶ σφοδραὶ ἀνετίθησαν τὸν βίον μου ἐν πλῆθει ἀκμῆ καὶ ἐξήρναν τοὺς καρπούς, ὡς ἐμελλε νὰ ὀρμηθῶ. Με ἔρωτες περὶ τῆς στάσεως τῶν Σαμαρειτῶν. Καθισθόμενος ἐπὶ τοῦ γεωλόφου τούτου. Θὰ σοὶ ἀποκριθῶ ἐν ὀλίγαις λέξεσι τὰ γεγονότα ταῦτα μοι εἶναι οὕτω πρόσφατα ἐν τῇ μνήμῃ, ὥστε ἐτελέσθησαν χθές.

Ἄνθρ τοῦ ὄχλου, εὐγλωττίαν κεκτημένος, ὡς πολλοὶ ἐπὶ-

σκονταὶ ἐν Συρίᾳ, ἔπεισε τοῦ Σαμαρειτῆς νὰ συνέλθωσιν ἐνοπλοὶ ἐπὶ τοῦ ὄρους Γαριζίν, ὅπου ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ θεωρεῖται ὡς ἱερὸς τόπος, καὶ ὑπέσχετο ν' ἀποκαλέσῃ αὐτοὺς τὰς ἡμέρας κίβητας, ἧς ἐπὶ τὸν ὄρος ἦσαν, μᾶλλον δὲ ἐγγύθιως θεός, Μωυσεῖς καλοῦμενος, εἶχε κατορθῆναι κατὰ τοὺς ἀρχαίους τοῦ Εὐάνδρου καὶ τοῦ προπατόρος Αἰνεῖου χρόνους. Ἐπὶ ταῖς διαβεβαιώσεσιν ταύταις οἱ Σαμαρειτῆς ἐπανεστῆσαν. Ἀλλ' ἐγκαίρως, ὡς πρὸς πρὸ αὐτοῦ, εἰδοπονηθεὶς, κατέλαβον τὸ ὄρος διὰ περὶ τῶν ἀποστασμάτων καὶ ἐταξί ἱππείας πρὸς φρουρήσιν τὸν παράδον.

Τὰ συνετὰ ταῦτα ἔπεισε ἐτεβέλλοντο ὑπὸ ἐπιταγῆς ἀνάγκης. Οἱ στασιάζοντες ἐπολιόρμηον ἡδὴ τὴν Τυριάδα ἐπὶ τῶν προποδῶν τοῦ Γαριζίν διεσκήρυσαν αὐτοὺς εὐχέρως καὶ κατέσπειρα τὴν στάθιν ἅμα ἐκτραγῆσαν. Εἶτα, ἵνα οἱ ὀλίγων θυμῶν παρῆσθε ἰσχυρὸν παρῆσθε, παρῆσθε τοὺς ἀρχαίους εἰς τὴν βασιαντιότητα. Ἀλλὰ γενόμενος, Λαμία, ἵππὶ ὀπίσθον περιουρημένον ἐξάρτησεν με ἐκράτει ὁ ἀνοήτως Βιτέλλιος, ἧς, διοικῶν τὴν Συρίαν οὐχὶ ὑπὲρ τῆς Ρώμης, ἀλλ' ἐναντίον τῆς Ρώμης, ἐφρόνην ὅτι αἱ τοῦ κράτους ἐπαρχίαι ἐδόσαντο ὡς ἐπαύσεις τοῖς τετραρχαῖς. Οἱ πρόκριτοι τῶν Σαμαρειτῶν, προσπεσόντες τοῖς ποδῶν αὐτοῦ, μετὰ δικροῦν διεμαρτυροῦσαν ἐναντίον μου. Κατ' αὐτοὺς οὐδὲν ἀπέχευε τοσοῦτον τῶν διαλογισμῶν αὐτῶν, ὅσον ἡ ἰδέα τῆς πρὸς τὸν Καίσαρα ἀπειθείας. Προεκλῶν αὐτοὺς καὶ ὡς ἀντιστῶν πρὸς τὰς βασιοναρχίας μου, διηλύθηον περὶ τὴν Τυριάδα. Ὁ Βιτέλλιος ἤκουσε τὴν παραπάνω αὐτῶν, ἐπιτρέψας δὲ τὴν πρῶτην τῆς Ἰουδαίας τῆς φιλῆς αὐτοῦ Μαρκέλλω, ἐνετείλατό μοι ν' ἀπέβη, ὡς ἀπολογηθῶ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Πλῆθος ὀλίγως καὶ ὀδύνης ἔχον τὴν καρδίαν, ἀπέβησα. Ὅτε ἐπλάσθην τὰς ἀκτῆς τῆς Ἰταλίας, ὁ Ἡρόδης, καταβλῶντες ὑπὸ τῆς ἡλικίας καὶ τῶν μερμηδῶν τῆς ἀρχῆς, φανήσκει ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου Μισυνοῦ, αὐτὸ τὸ κέρα θείοντα ἐνεσθῆναι εἰσὸν εἰς τὸ σκότος τῆς ἐστέρας. Μῆτην ἐπεκαλεσάμενος τὴν δικαιοσύνην τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Γαίου, ὅς διὰ τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας δὲν ἠσχολεῖτο μετὰ τῆς ἀναγκαίας ἐμβριθείας περὶ τὸ πρῶτον τοῦ κράτους. Οὐχὶ καλλιτέρας ὑποδοχῆς ἔτυχον παρὰ τῇ Ἱερουσίᾳ, ἧς, ὡς πάντα τὰ μεγάλα θεομῆδῃ ἀσάματα, δὲν δύνανται τείχεσθαι καὶ ἐν καιρῷ νὰ διαθετῆ τὰς ὑποθέσεις τῶν ἰδιωτῶν. Ἐβέησε παρὰ πάντα λόγον νὰ παρεμῖνῃ ὑπὸ τὸ βάρος θυμωμένης. Καταπίνον τὰ δάκρυά μου καὶ ὑπὸ χολῆς τροφόμενος, ἀπεσθῆρον εἰς τὴν ἐν Σικελίᾳ γαίαν μου, ἔνθα ὁ ἀπεθνήσκον ὑπὸ τῆς ὀδύνης, ἂν μὴ ἡ γλυκεῖά μου Ποντία προσήρχετο εἰς παρηγοῦσθαι τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Ἐπεδόθη ἐπὶ τὴν γεωργίαν τοῦ οἴκου καὶ παρηγοῦν τὸν κάλλιστον τῆς ἐπαρχίας. Σήμερον ἐξηφθάδιον ἔτη βίον μου, τὸ μέλλον δὲ θά κρῆνι μετὰ τῷ ἐμοὶ καὶ τοῦ Βιτέλλιου.

Πόντιε, ὑπέλαβον ὁ Λαμία, λέπειθα δὲ ἐνίρησας ἀπέναντι τῶν Σαμαρειτῶν κατὰ τὴν εὐθύτητα τοῦ πνεύματός σου καὶ κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις μόνου τοῦ συμφέροντος τῆς Ρώμης. Ἀλλ' ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ δὲν ὑπέκουσας πλεῖστον τοῦ δέοντος εἰς τὸ ἀκατάβλητον ἐκείνο θάρος, ὅπου πάντοτε σὲ παρέστυρε; Ἐνόησες ὅτι ἐν Ἰουδαίᾳ, ὅτε, ἂν νεώτερος, ὄφειλον νὰ ἦμαι ζοφερότερός σου, ἐβέησε νὰ σοὶ συστήσω πολλὰς τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν ἡσυχίαν.

— Ἡπίστῃτα πρὸς τοὺς Ἰουδαίους! ἀνέκραξεν ὁ Πόντιος Πιλάτος. Καίτοι διεβίωσας παρ' αὐτοῖς, ἀτελῶς γινώσκεις τὸν λαὸν τοῦτον. Πᾶντες ἀλαζόνες καὶ χαμερπεῖς, συνδυάζοντες ἀναῶρεταν μισαρὰ πρὸς ἀκατάβλητον πεισμονὴν, ἀσκόουσιν ἐξ ἴσου τὴν ἀγάπην καὶ τὸ μῖσος. Τὸ πνευμά μου, Λαμία, διεμορφώθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ θεοῦ Ἀγγούστου. Ὅτε ἡδὴ διαρῆσθην ἐπίτροπος τῆς Ἰουδαίας, τὸ μεγαλεῖον τῆς ρωμαϊκῆς εἰρήνης περιέβαλλε τὴν γῆν. Δὲν ἐβέησε τις, ὡς κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἡμιόνων ἐρίδων ἡμῶν, τοὺς ἀνοήτους πλουτοῦντας ἐπὶ τῶν διαπραγῶν τῶν ἐπαρχιῶν. Ἐγίνωσκον τὸ καθήκον μου. Προσέειχον ὥστε νὰ ἐνεργῶ μετὰ συνέσεως καὶ μετριοπαθείας. Ἐδωσάν μοι μάρτυρες οἱ θεοὶ ἰσχυρογνωμοσύνην μόνον ἐν τῇ ἡπιότητι ἡσκούον. Εἰς τί μοι ἐχρησίμευσαν αἱ εὐμενεῖς αὐταὶ ἰδέαι; Εἶδες, Λαμία, ἐπε κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς διοικητικῆς μου, ἐξερῶσθαι ἡ πρῶτη ἐπαναστάσις. Εἶναι ἀνάγκη νὰ σε ἀναμνηθῶ τὰς περιστάσεις ταύτας; Ἡ φρουρὰ τῆς Καίσαρειας εἶχεν ἀπέλθει πρὸς διαχείμασιν ἐν Ἱερουσαλήμ. Αἱ λεγεῶνες ἔβηρον ἐπὶ τῶν σημειῶν αὐτῶν τὰς ἐκδόνας τοῦ Καίσαρος. Ἡ ὄρα τούτων προσέ-

βαλε τοὺς Ἱερουσαλιμίτας, οἵτινες οὐδαμῶς ἀνεγνώριζον τὴν θέτην τοῦ αὐτοκράτορος, ὥστε μὴ ἴσο ἀξιοπροσέετον, ἄλλο ὄφειλον νὰ ἰτακοῦσιν, ἀντὶ ἀνοήτων νὰ ἰτακοῦσιν θεῷ. Οἱ τοῦ ἔθνους ἱερεῖς ἤλθον πρὸς τὸ δικαστήριόν μου παρακαλοῦντες με μετ' ἀγρόχου ταπεινώσεως νὰ ἐξαγίωγ τὰς σημαίας ἐκτὸς τῆς ἁγίας πόλεως. Ἡρώδη ἐκ δεξιῶν πρὸς τὴν θέτην τοῦ Καίσαρος καὶ πρὸς τὸ μεγαλεῖον τοῦ κράτους. Τότε ὁ ὄχλος, συνελθὼν περὶ τοὺς ἱερεῖς, προσέβη εἰς ἀπειλητικὰς πρὸς τοῦ πραιτορίου διαδηλώσεις. Διέταξαι τοὺς στρατιώτας νὰ διαβέσωσιν εἰς τυραγίδας ἐν τῇ πόλει τῆς Ἀντωνίας τὰς λόγχας αὐτῶν, ὀπλισμένοι δὲ διὰ ροπαλῶν ὡς ραβδούχοι νὰ διαλύσωσι τοὺς αὐθόεις. Ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι, ἀναισθητοῦντες πρὸς τοὺς ραβδισμοὺς, ἐπέμενον ἐπὶ οἱ μῆλλον ἰσχυρογνώμονες δὲ, ἐπὶ τοῦ ἐβέησθαι κατακλιθῆναι, ἔβαινον τὸν τραχιλὸν καὶ ἀπέθνησκον ὑπὸ τοῦς ραβδισμοῦς. Ἐγένετο τότε μάρτυς τῆς ταπεινώσεώς μου, Λαμία. Κατὰ διαταγὴν τοῦ Βιτέλλιου ἀναγκάσθην ν' ἀποστῆσαι τῆς σημαίας εἰς Καίσαρειαν. Βεβαίως δὲν ἦμην ἄξιος τῆς ἀεχθῆς ταύτης. Ὅρμηται τοὺς ἀθανάτους θεοὺς ὅτι σὺ ἀπάξ μόνον κατὰ τὴν διοικήσιν μου ἠθέτησα τὴν δικαιοσύνην καὶ τοὺς νόμους. Ἀλλ' εἶμαι γέρον. Οἱ ἔχθροι καὶ σφοδρόντι μοι ἀπέθανον· Ὁ ἀποθάνω ἄνευ ἐδικαίσεως· τίς θά ὑπερασπίσῃ τὴν νῆπιμ' μου;

Ἀγγίως κατέλαβεν αὐτὸν καὶ ἐσώπησεν. Ὁ Λαμία ἀπεκρίθη — Φρόνημον εἶναι οὐτε ὑπὸ φθόου οὐτε ὑπὸ ἐλπίδος νὰ ἐμφορῆται τις πρὸς τὸ ἀβέβαιον μέλλον. Τὶ πρὸς ἡμᾶς ἡ περὶ ἡμῶν γνώμη τῶν ἀνθρώπων; Μόνους μάρτυρας καὶ κριτὰς ἔχον ἡμῖς αὐτοὺς. Ἐρεῖσθαι, Πόντιε Πιλάτε, ἐπὶ τῆς ἰδίας περὶ τῆς ἀρετῆς σου μαρτυρίας, ἀρετέσθαι εἰς τὴν ἰδίαν καὶ τὴν τῶν ἡλίων σου ἐπιτήρησιν. Ἄλλως τε δὲν κυβερνῶνται οἱ λαοὶ διὰ μόνους τῆς ἡπιότητος. Ὁ πρὸς τὸ ἀνοήτων γένος ἔλεος οὗτος, ὅν ἡ φιλοσοφία συμβουλεύει, μακρὸν μετέχει τῶν πράξεων τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων.

Ἀφῶμεν ταῦτα, εἶπεν ὁ Πόντιος· οἱ θεοὶ οὐκ ἔτι οἱ ἀπὸ τῶν φλεγραίων πεδίων ἀναβιβάσμενοι, εἶναι ἰσχυρότεροι, ὅταν ἐξέρχονται τῆς γῆς θερμῆς ἐπὶ ὑπὸ τῶν ἀκτίων τοῦ ἡλίου. Ἀνάγκη νὰ σπασθῶ. Χαίρε. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀνευρίσκω φίλον, ἐπιθυμῶ νὰ ἐπιφθῶ καὶ ἐκ τῆς εὐτυχίας ταύτης. Αἶθε Λαμία, πάροσθ μοι τὴν χάριν νὰ ἐλθῶς καὶ δεῖπνῆσθαι αὐτῶν παρ' ἐμοὶ. Ὁ οἶκος μου κέεται ἐπὶ τῆς παραλίας κατὰ τὸ ἄκρον τῆς πόλεως πρὸς τὸ μέρος τοῦ Μισυνοῦ· Ὁ ἀναγορεύσας αὐτὸν ταχῶς ἐκ τῆς στοῦς, ἔνθα φαίνεται εἰκόνα, παρῆσθαι τὸν Ὁρφέα ἐν μέσῳ τῶν ἐδῶν μου καὶ τίρωων, ὡς δέλεγι διὰ τῶν ὄχων τῆς λίρας αὐτοῦ. Εἰς αὐτῶν, Λαμία, προσέβητε, ἀνερχόμενος αὐτῆς εἰς τὸ φορεῖον αὐτοῦ. Ἀύριον θά ὀμιλήσωμεν περὶ τῆς Ἰουδαίας.

Τῇ ἐπαύσειν ὁ Λαμία μετέβη κατὰ τὴν ὄραν τοῦ δειπνοῦ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ποντίου Πιλάτου. Ἄπο μόναι κείναι ἀνεμῶν τοὺς ἀνδραγαθίους. Ἡ τριπλίς, παρεσκευασμένη ἄνευ πλουτελείας ἀλλ' ἀξιοπροσέετος, ἔβηρον ἀγρυπῆς παροψίδας, ἐν αἷς ἴδαν παρεσκευασμένοι σικαλίως μετὰ μέλιτος, κίχλαι, ὄστρακα τοῦ Λουκρίνου καὶ μύραινα τῆς Σικελίας. Ὁ Πόντιος καὶ ὁ Λαμία τρώγοντες, ἠρώτων ἀλλήλους περὶ τῶν ὄρων αὐτῶν, ἂν ἐκτάσει περιέγραψαν τὰ συμπτώματα καὶ ἀνεκοίνωσαν ἀλλήλους τὰ συστηθέντα αὐτοῖς φάρμακα. Εἶτα, συγγαίροντες ἀλλήλους ἐπὶ τῇ ἐν Βαλας θανατήσει αὐτῶν, ἐξήμνησαν τὴν καλλομένην τῆς παραλίας ταύτης καὶ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἀέρος, ὅν ἀγένησον αὐτοῖ. Ὁ Λαμία ἐξῆρε τὴν χάριν τῶν αὐλικῶν, οἵτινες διῆρχοντο κεκαλυμμένοι ὑπὸ χρυσοῦ καὶ ὄροντες τὰς παρὰ τοῖς βερδάρου περιουσιάζοντας ἐσθίτας αὐτῶν. Ἀλλ' ὁ γηραιὸς ἐπίτροπος ἐμῆμετο τὴν ματαιοδοξίαν, ἧς χάριν ματαίων λίθων καὶ ἀραχνωθῶν ὑφασμάτων, ἐξῆρε τὸν ρωμαϊκὸν χρυσοῦν εἰς τοὺς ἔξενους λαοὺς καὶ εἰς αὐτοὺς ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ κράτους. Μετὰ ταῦτα ἐλάσανον περὶ τῶν μεγάλων ἔργων, τῶν τελεσθέντων ἐν τῇ χώρᾳ, περὶ τῆς κολλοσιαίας ἐκείνης γεφύρας τοῦ Γαίου μετὰ τῷ Πουτέλλων καὶ Βαϊῶν καὶ περὶ τῶν διοικήσεων τῶν ὀρμηθῶσιν ὑπὸ τοῦ Ἀγγούστου πρὸς διοχέτευσιν τῶν θαλασσίων ὑδάτων εἰς τὰς λίμνας τοῦ Ἀδέρηνος καὶ τοῦ Λουκρίνου.

— Καὶ ἐγώ, εἶπε στενάζων ὁ Πόντιος, ἠδέβησα νὰ ἐπιχειρήσω μεγάλα ἔργα δημοσίου ὄφελους. Ὅτε πρὸς δυστυχίαν μου ἔλαβον τὴν διοικήσιν τῆς Ἰουδαίας, ἐχάρησα τὸ σθένος ὑδραγωγίου ἑκατὸν σταδίων, ὅπου ἐμελλε νὰ μετοχευθῆ εἰς Ἱερου-

δαλμή ἀθήνα και καθαρά ὕδατα. Χωρομετρικά ὕψη, συστατικά ἐδάφη και πάντα τὰ λοιπὰ σχετικά πρὸς τὴν ἐπιχειρήσιν εἶχον μελετηδὴ ἐπιμελῶς, ἐπὶ τῇ βίβει δὲ τῶν γνωμοδοτήσεων τῶν μηχανικῶν τὰ πάντα ἐγὼ αὐτὸς εἶχον ἀποφασίσει. Παρασκευάζον κανονισμὸν τῆς ἀστυνομίας τῶν ὑδάτων, ἕνα μισθὸς ἰδιωτικῆς παρανομῆς ἐν τῇ χρείᾳ αὐτῶν, αἱ ἀναγκαῖαι δὲ διαταγαὶ εἶχον δοθῆναι πρὸς τοὺς ἀρχιτέκτονας και τοὺς ἐργάτας και εἶχε διαταχθῆ ἔναρξίς τῶν ἐργασιῶν. Ἄλλ' οἱ Ἱεροσόλυμίται, ἀντὶ μετ' εὐφροσύνης νὰ προσβλέψωσιν ἠφαιμένην τὴν ὁδὸν ταύτην, ἥτις ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν αὐτῆς ἀφ' ἑσῶν ἐμελλε μετὰ τῶν ὑδάτων νὰ πορίσῃ τῇ πύλει αὐτῶν τὴν ὑγίειαν, ὄρυγῆς ἀποδοτικῆς ἑσάλου' συναθροισθέντες δὲ βορνοβοδῶς και κατακραυγαζόντες κατὰ τῆς ἱεροδουλίας και ἀσθεσίας, ὄρησαν ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν και διεδικητήσαν τοὺς λίθους τῶν θεμελιῶν. Γινώσκεις, Λαμία, ἐλευθερώσεως βορβόρους; Ἐν τούτοις ὁ Βιτέλλιος ἐδικαίωσεν αὐτοὺς και διετάχθη νὰ διακοπῶ τὸ ἔργον.

— Εἶναι μέγα ζήτημα, εἶπεν ὁ Λαμίας, ἀν ἀφείλῃ τις νὰ πορίσῃ ἄκουσι τοὺς ἀνθρώπους τὴν εὐδαιμονίαν.

Ὁ Πόντιος Πιλάτος ἐξηκολούθησε, χωρίς ν' ἀκούσῃ αὐτόν.

— Ν' ἀρνηθῶσιν ὑδραγωγείον, ὅποια μορφή! Ἄλλὰ πάν ὅτι ἐκ τῶν Ρωμαίων προέρχεται εἶναι ἀπεχθὲς τοῖς Ἰουδαίοις. Ἐμεθα κατ' αὐτοὺς ὄντα ἀκάθαρτα, μόνον δὲ ἡ παρουσία ἡμῶν ἀποτελεῖ παρ' αὐτοῖς βεβίλωσιν. Γινώσκεις ὅτι δὲν ἐτόλμων νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ πραιτώριον ἐκ φόβου μὴ μανθῶσιν, ὅτι δὲ ἠναγκαζόμεν διὰ τοῦτο νὰ ἐξέλθω ἐν ὑπαίθρῳ τὰ δικαστικά μου καθίσκοντα ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου ἐκείνου δαπέδου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τοσάκις εἶπα τὸν πόδα. Φοδοῦνται και περιφρονοῦσιν ἡμᾶ ἡμῶς. Ἐν τούτοις ἡ Ρώμη δὲν εἶναι ἡ μήτηρ και κύβητος τῶν λαῶν, ὅστινες πάντες ὡς τέκνα ἀνασταίνονται και μειδίωσιν ἐν τοῖς σεπτοῖς κόλποις αὐτῆς; Οἱ ἀετοὶ ἡμῶν ἠγάγον μέχρι τῶν περὶ τὸν κόσμον τὴν εἰρήνην και τὴν ἐλευθερίαν. Φίλους μόνον διαβλέποντες ἐν τοῖς ἠτιμημένοις, καταλείπομεν, ἐξοφθαλίζομεν τοὺς κατακεκμημένους λαοὺς τὰ ἴδια και τοὺς νόμους αὐτῶν τῆς ἄνομιᾳ δὲ μόνον ἢ ἴσως ὁ Πομπηϊκὸς ἠπάταξεν αὐτὴν, ἢ ἄλλοτε ὑπὸ τῆς πλιθῆος τῶν ἠγεμόνων αὐτῆς ἀπαράδοξον Συρία ἤρατο αἰσθανομένη τ' ἄγαθὰ τῆς ἰσχυρίας και τῆς εὐμερίας; Ὅτε ἡ Ρώμη ἠδύνατο ἀντὶ χρυσοῦ νὰ πωλίσῃ τὰς ἐνεργείας αὐτῆς ταύτας, ἀφῆρεσε τοὺς θησαυροὺς, ὧν μετὰ ἴσαν οἱ βέρβαροι ναοί; Ἐπώλησε τὴν Μητέρα θεῶν ἐν Πεισισοῖν, τὸν Δία ἐν Μορμινῇ και ἐν Κιλικίᾳ, τὸν θεὸν τῶν Ἰουδαίων ἐν Ἱερουσαλήμ; Ἡ Ἀντιόχεια, ἡ Παλμύρα, ἡ Ἀπαμεία, ἄσχυρα παρὰ πάντας τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν, μισέτι δὲ φοβόμενοι τοὺς Ἀρσάκας τῆς ἐρήμου, ἐγείρουσι ναοὺς τῷ Πνεύματι τῆς Ρώμης και τῇ Θεότητι τοῦ Καίσαρος. Μόνον οἱ Ἰουδαῖοι μισοῦσι και περιφρονοῦσιν ἡμᾶς. Ἀνάγκη ν' ἀποσιπῶσιν ἡμᾶ αὐτῶν τὸν φόρον, ἐπιμύονος δ' ἀρνεῖται τὴν στρατιωτικὴν ὑπαρξίαν.

— Οἱ Ἰουδαῖοι, ἀπεκρίνατο ὁ Λαμίας, εἶναι λίαν ἀφρονοῦμενοι εἰς τὰ ἀρχαῖα εἶδη αὐτῶν. Σὲ ὑπόπτειον, ἀδίκως βεβίλωσ, ὡς θέλοντα νὰ καταλύσῃς τὸν νόμον και νὰ μεταβάλῃς τὰ ἴδια αὐτῶν. Ἐπίτερόν μοι, Πόντιε, νὰ σοι εἶπω ὅτι δὲν ἐνίργησας πάντοτε κατὰ τρόπον ἱκανόν νὰ διασκέδασῃ τὴν οἰκτὴν ταύτην πλάνην αὐτῶν. Ἠρέσκεο ἄκου νὰ ἐξεγείρῃς τὴς ὑποψίας αὐτῶν, πλέον ἢ ἠπαξ δὲ σὲ εἶδον ν' ἀποδεικνύῃς ἐνόπιον αὐτῶν τὴν περιφρονησίν, ἢν ἠδῶντο πρὸς τῆς θρησκευτικῆς δοξασίας και τελειῆς αὐτῶν. Κυρίως κατεπίεξες αὐτοὺς, ὅτε δια τῶν λεγεῶνων ἐφύρουεις ἐν τῷ πύργῳ τῆς Ἀκροπόλεως τὰ ἱερατικά ἐνδύματα και κοσμήματα τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως. Ἀνάγκη ν' ἀναγνωρίζωμεν ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι, χωρίς νὰ ἐξομῶν προαχθῆ ὡς ἡμεῖς εἰς τὸν θαυμασμὸν τῶν θείων πραγμάτων, τελούσι μυστήρια σεβαστὰ διὰ τὴν ἀρχαιότητα αὐτῶν.

Ὁ Πόντιος Πιλάτος ἀνύψωσε τοὺς ὄμους.

— Δὲν ἔχουσιν, εἶπεν, ἀκριθὴ γνώσιν τῆς φύσεως τῶν θεῶν. Διατρέουσι τὸν Δία, ἀλλὰ χωρίς νὰ δίδωσιν αὐτῷ οὔτε τὸ ὄνομα οὔτε τὴν μορφήν. Οὔτε ὑπὸ τύπον λίθου μάλιστα δέδουσι τοῦτον, ὡς πράττουσιν ἄλλοι τινὲς λαοὶ τῆς Ἀσίας. Οὐδὲν γινώσκουσι περὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ Ποσειδῶνος, τοῦ Ἄρεως, τοῦ Πλούτωνος, οὔτε περὶ θεῶν τινός. Οὐχ ἵπτον νομίζω ὅτι τὸ ἀρχαῖον ἐλάτρευον τὴν Ἀφροδίτην; διότι σήμερον ἐπὶ αἱ γυναῖκες προσφῆρουσιν εἰς τὸν βορμὸν περιστέρως ὡς θύματα, γι-

νώσκεις δὲ ὡς ἐγὼ ὅτι ἔμποροι, ἐγκατεστημένοι ὑπὸ τὰς σταθὲς τοῦ ναοῦ, πωλοῦσι ζεῖραν τὴν σπινθὸν τούτων εἰς θυσίαν. Ἠγγέλθη μοι μάλιστα ἡμέραν τινὰ ὅτι μανιώδεις τις μεταβαίνων ἀνέτρεπε μετὰ τῶν κλωθῶν αὐτῶν τοὺς πωλητὰς τῶν προσφῶρων τούτων. Οἱ ἱερεῖς διεμαρτυρήσαν ὡς ἐπὶ ἱεροσολίᾳ. Ἄγνοσ πάς ἐλπίξεν ἢ ὑπόθεσις αὐτῆ, ἥτις, ὡς ἐννοεῖς, ὄλιγον μ' ἐνδιόηφηρει. Ἄλλὰ νομίζω ὅτι τὸ ἔθιμον τοῦτο τῆς θυσίας περιστέρως εἰσιλθῆ πρὸς τὴν τῆς Ἀφροδίτης. Διὰ τι γελᾷς, Λαμία;

— Γελῶ, εἶπεν ὁ Λαμίας, πρὸς ἀστέφαν τινὰ ἰδέαν, ἥτις, οὐκ οἶδα πῶς, μοῦ παραέει τὴν διάνοιαν. Ἀνελογίζομαι ὅτι ἡμέραν τινὰ ὁ Ζεὺς τῶν Ἰουδαίων δύναται νὰ ἔλθῃ εἰς Ρώμην και νὰ σε καταδιώξῃ διὰ τοῦ μίσους αὐτοῦ. Πῶς γὰρ οὐ! Ἢ Ἀσία και ἡ Ἀθρική παρέσχον ἡδὴ ἡμῖν πολλοὺς θεοὺς. Ἐν Ρώμῃ εἶδον ἐγγερόμενον ναὸν τῆ Ἰσθῆ κατὰ τῶν ἑλαιοῦντων Ἀνοσθῆ. Συναντήσαν ἐνταῖς τριόδοις και ἐν αὐταῖς ταῖς λατομίαις τὴν καλὴν Συρίαν θεῶν, ἐπὶ ὄνου ὄχουμένην. Ἄγνοεῖς δὲ ὅτι ἐπὶ τῆς ἠγεμονίας τοῦ Τιβερίου γεαρὸς ἱσιότης παρεστῆσεν ἑαυτῶν ὡς τὸν κερσόφορον τῶν Αἰγυπτίων Δία και ὑπὸ τὴν μεταρρήσειν ταύτην ἔτυχε τῆς εὐνοίας διωδήμου γυναικός, εὐσεβεστέρης ἢ ὅσπερ ἡ Ἄννη ἢ τὸς θεοῖς; φοβῶ, Πόντιε, μὴ ὁ ἀόρατος τῶν Ἰουδαίων Ζεὺς ἀποθῆ ἡμέραν τινὰ εἰς Ὀσίαν!

Πρὸς τὴν ἰδέαν ὅτι θεὸς τις ἠδύνατο νὰ ἔλθῃ ἐξ Ἰουδαίας ταχὺ μετὰ ἑαυτὸν ἀλάσθησεν ἐπὶ τοῦ αὐστηροῦ προσώπου τοῦ ἐπιτρόπου. Ἐπὶ ὁ Πιλάτος ἀπεκρίθη σεβαστῶς.

— Πῶς οἱ Ἰουδαῖοι θὰ ἐπέβαλλον τοὺς ἐκτὸς λαοὺς τὸν ἱερόν αὐτῶν νόμον, ἀφῶ αὐτοὶ συγκρούονται πρὸς ἀλλήλους ἐπὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ νόμου τούτου; Ἰδὲς αὐτοὺς, Λαμία, ἐν ταῖς δημοσίαις πλατείαις εἰς εἰκόσι διαμαρτυρούμενος ἀπείθεος διαρημένους, κρατοῦντας ἀνὰ χεῖρας τοὺς κληνθῶρους αὐτῶν, ὑβρίζοντας ἀλλήλους και ἀλλήλους τὸ γένειον ἄλλοιται. Ἰδὲς αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου τοῦ ναοῦ διασχίζοντας ἐν ἀπελπισίᾳ τὴν πειναρὰ αὐτῶν ἐσθῆτα περὶ δυστυχίᾳ τινᾶ, κατεχόμενον ὑπὸ τῆς προφητικῆς μανίας. Δὲν ἐννοοῦσιν ὅτι ἐν εἰρήνῃ και γαλήνῃ ψυχῆς συζητοῦνται τὰ θεῖα πράγματα, ἅτινα ἐν τούτοις εἶναι κεκαλυμμένα ὑπὸ πέπλου και πλῆρη ἀβεβαιότητος; διότι ἡ φύσις τῶν ἀθανάτων παραμένει ἡμῖν ἠεκριμένη, οὐδὲν δὲ περὶ αὐτῆς δύναμεθα νὰ γινώσκωμεν. Οὐδὲν ἵπτον φησὶν ὅτι πρέπει νὰ πιστεύωμεν εἰς τὴν πρόνοιαν τῶν θεῶν. Ἄλλ' οἱ Ἰουδαῖοι οὐδὲμιν ἔχουσι φιλοσοφίαν, οὐδὲ ἀνέχονται τὴν ἐναντιότητα τῶν γυναικῶν. Τούναντιον θεωροῦσιν ἄξιους τῆς ἐσχίτης ποινῆς ἐκείνου, ὅστινες πρὸςθεοῦσι περὶ θεώτιτος ἀρχῆς ἐναντίας πρὸς τὸν νόμον αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ, ἀφ' οὔτου τὸ πνεῦμα τῆς Ρώμης ἵσταται ἐπ' αὐτῶν, αἱ ὑπὸ τῶν δικαστηρίων αὐτῶν ἐκιδόμεναι ἀνατακτὰ ἀποφάσεις ἐκτελοῦνται μόνον μετὰ τὴν ἐπιβουλήν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ἀνθυπάτου ἢ τοῦ ἐπαρχοῦ, πιάζουσι κατὰ πᾶσαν στιγμὴν τὸν ρωμαῖον ἄρχοντα νὰ ὑπαγράψῃ τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν ἀποφάσεις και ἐνοχλοῦσι τὸ πραιτώριον διὰ τῶν ἐπὶ θανάτῳ κραυγῶν αὐτῶν. Ἐκατοντάκις εἶδον τοὺς ἀνθρώπους τούτους, πλούσιους και πτωχοὺς, πάντας διπλλαγμένους περὶ τοὺς ἱερεῖς αὐτῶν, πολιορκουμένους μετὰ μανίας τὴν ἐλεφαντίνην ἔδραν μου, σιρόντας με ἀπὸ τῶν κρασιπέδων τῆς τυβένου και ἀπὸ τῶν ἠλύτων τῶν σαυδαίων, ὅπως αἰτιώσονται, ὅπως ἀπατήσωσι παρ' ἐμοῦ τὸν θάνατον δυστυχούς τινος, οὐ δὲν ἠδύναμι νὰ διαγνώσω τὸ ἐγκλημα, ἢν δὲ ἔθεθον μόνον τῶσον παραήρονα ἴσον και τοὺς κατηγοροὺς αὐτοῦ. Ἢ λέγω ἑκατοντάκις! Τούτο συνέβαινε κατ' ἐκάστην ἡμέραν, κατ' ἐκάστην ὥραν. Καὶ ὅμως ἀφείλον νὰ διατάξῃ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ νόμου αὐτῶν ὡς τὴν τοῦ ἡμετέρου, διότι ἡ Ρώμη διωρίζε με οὐχὶ ὡς καταστροφῆ ἀλλ' ὡς ὑποστηρικτὴν τῶν ἐθίμων αὐτῶν. Κατ' ἀρχῆς ἐπειρώμην διὰ τῆς παιδοῦς ν' ἀποσπῶ τὴ ἐλευθερία θύματα αὐτῶν ἀλλ' ἡ ἠπίσθησ αὐτὰ ἠρέθιζεν αὐτοὺς ἐπὶ μῖλλον ἀπύτων τὴν λείαν αὐτῶν, πλάττοντες περὶ ἐμὲ τὰς πεινήρας και τὸ γάμφος δίκην ὄρνέων. Οἱ ἱερεῖς αὐτῶν ἐγραφον πρὸς τὸν Καίσαρα ὅτι παρεβίαζον τὸν νόμον αὐτῶν, αἱ κατηγορίαι αὐτῶν δὲ, ὑποστηριζόμενα ὑπὸ τοῦ Βιτέλλιου, προεκκάλεισαν αὐστηρῶν κατ' ἐμοῦ ἐπιτησίαν. Ποσάκις ἐπιπέδω μοι νὰ παραπέμψω ἐς κόρακας κατηγορουμένους τε ἡμᾶ και δικαστὰς! Μὴ ὑποσέσης, Λαμία, ὅτι ἐπιφοροῦμαι ὑπὸ ἀκαταχθῆ μνησκακίας κατὰ τοῦ λαοῦ τούτου, ὡς ἐνέκασε παρ' ἐμοῦ τὴν Ρώμην και τὴν εἰρήνην ἀλλὰ προβλέπω τὸ ἄκρον, εἰς ὃ ὅστων ἡ βράδιον θὰ μῆς ἰδῆ.

ἴσως. Μὴ δύναμενοι νὰ διοικῶσιν αὐτοὺς, ὁ ἀναγκασθόμεν νὰ τοὺς καταστρέψωμεν. Οὐδὲμιν ἔχω περὶ τούτου ἀμφιβολίαν ἀνυπότακτοι πάντοτε, ἔχοντες τὴν στάσιν ἐμφωλοῦσαν ἐν τῇ ἀλεγοῦσῃ αὐτῶν ψυχῇ, θὰ ἐκργάσιν ἡμέραν τινὰ ἐναντίον ἡμῶν μετὰ μανίας, ἀπέναντι τῆς ὁποίας ἡ ὄργη τῶν Νομηδίων και αἱ ἀπειλαὶ τῶν Πάρθων δευχθῶσονται παιδικαὶ ἰδιοτροπία. Τρέφουσιν ἐν τῇ σκότει ἀπονενομημένας ἐλπίδας, μωρῶς δὲ μελετῶσι τὴν καταστροφὴν ἡμῶν. Εἶναι δυνατόν νὰ συμβῆ ἄλλως, ἐφ' ὅσον ἀναμείνουσι κατὰ τὰς προφητείας αὐτῶν τὸν ἐκ τοῦ αἵματος αὐτῶν ἠγεμόνα, τὸν μέλλοντα νὰ ἄρξῃ τοῦ κόσμου; Ὁ λαὸς οὗτος ἀποβαίνει ἀνοικονόμητος· πρέπει νὰ ἐξοντωθῆ, πρέπει ἐκ θεμελιῶν νὰ καταστραφῆ ἡ Ἱερουσαλήμ. Ἰδὸς καίπερ γέρον εὐτυχεῖς νὰ ἴδω τὴν ἡμέραν, κατ' ἴσως νὰ καταπέσοσι τὰ τεῖχη αὐτῆς, κατ' ἴσως αἱ φλόγες θὰ καταφύγωσι τὰς οἰκίας αὐτῆς, κατ' ἴσως οἱ κάτοικοι αὐτῆς θὰ διελθῶσιν ὑπὸ τὴν ἀκμὴν τοῦ ξίφους, κατ' ἴσως τέλος ἄλας σταθρίσεται ἐπὶ τῆς ἑσέως, ἀφ' ἧς ἐκαιο ὁ Νεὺς. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην τέλος πάντων θὰ δικαιοθῆ.

Ὁ Λαμίας ἐπεχείρησε νὰ τρέψῃ τὴν συνδιάλεξιν ἐπὶ τὸ πραιτώριον.

— Πόντιε, λέγει, εὐχερῶς ἐξηγῶ και τὰς ἀρχαῖας διδασκαλίας σου και τὰς ἀπαιτήσεις προαισθητικῆς σου. Βεβίλωσ ὅτι παρτερίσθης ἐν τῇ χαρακτηριστῇ τῶν Ἰουδαίων δὲν λογιζέται ὑπὲρ αὐτῶν. Ἄλλ' ἐγὼ, ὡς ἔξω ἐκ περιεργίας ἐν Ἱεροσόλυμοις και ἀναστροφῆσῃν τῷ λαῷ, ἠδύναμι ν' ἀνακαλύψω παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις ἀρετὰς σκοτεινὰς, ἀτινες ἀπεκρίνεται ὑπὸ σοῦ. Ἐργῶν Ἰουδαίους πλῆρεις ἠπίσθητος, ὦν τὰ ἀπλᾶ ἴδια και ἡ πιστὴ καρδία ἀνεμύνησάν με ὅτι οἱ ἡμέτεροι ποικίλιν αἶπον περὶ τοῦ γέροντος τῆς Ἐβραίας. Σὺ αὐτὸς, Πόντιε, εἶδες ἐκπνεύοντας ὑπὸ τὴν γάβδον τῶν στρατιωτῶν σου ἄνδρας ἄπλους, ὄστινες, χωρίς νὰ διελθῶσιν τὸ ὄνομα αὐτῶν, ἐθνησῶν ὑπὲρ ἀγῶνος, ἢν ἐλεῶσιν δίκαιον. Τούτοισι ἄνδρες δὲν εἶναι ἀξιοί τις περιφρονησῶς ἡμῶν. Ἀλλ' οὔτοι, διότι ἀρμόζει νὰ κρατῆ ἐν πίστι τὸ μέτρον και τὸ δίκαιον. Ἄλλ' ὁμολογῶ ὅτι οὐδέποτε ἠθροῦσιν ζοφῆν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους συμπάσας αἱ Ἰουδαῖαι τούναντιον ἠεριστῶν μοι λίαν. Ἦσαν ἄρα τότε, αἱ Σύροι δὲ εἶχον ἐμβάλλει εἰς μεγάλην ταραχὴν τὰς αἰσθήσεις μου. Τὸ ἐρυθρὸν χεῖλος, ὁ ἰσθμὸς και τῆ σκῆ λάμπων ὀφθαλμοῦ, τὰ παρατετιγμένα αὐτῶν βλέμματα εἰσέδουον μέχρι μυελῶν. Ἡ σῆξ αὐτῶν, ἐπιμυθιόμενον και ἐξογραφημένον, γάρου και μύρου ἀποστρεφούσιν, διαβροχῶν δὲ ὑπὸ τῶν ἀρωμάτων, εἶχε σπανίαν τινὰ χάριν, σπάνιον δὲ ζήτηρον.

Ὁ Πόντιος ἄκουσε τὴ ἐγκώμια ταῦτα ἀνυπομόνας.

— Δὲν ἦσαν ἐκ τῶν κινδυνευόντων ἢ περιπέδων εἰς τὰ δίκτυα τῶν Ἰσραηλιτῶν, εἶπεν. Ἐπειδὴ δὲ νὰ ἀναγκάζεις νὰ το εἶπω, οὐδέποτε ἐπεδοκίμασα τὴν ἀκράτειάν σου. Ἄν ἄλλοτε δὲν εἶδῶσιν ἐπαρκῶς ὅτι σὲ ἔθεθον λίαν ἔνοχον ἐπὶ τῇ ἐν Ρώμῃ ἀποπλανήσει τῆς γυναικὸς ὑπατικού τινος, τοῦτο ἐγένετο, διότι τότε ἀπέτινες σκληρῶς τὴν τιμωρίαν τοῦ θμᾶματός σου. Ὁ γάμος εἶναι ἱερὸς παρὰ τοῖς πατριόσις εἶναι θεσμός, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ Ρώμη στηρίζεται. Ἄς πρὸς τὰς δοῦλας και τὰς ξένας, αἱ σφέσεις, ἥς δύναται τις νὰ συνάξῃ μετ' αὐτῶν, ἔχουσι μικρὰ ἐπακόλουθα. Ἐκεῖνο, ἐπὶ τῷ ὁποίῳ μέμφομαι σε πρὸ πάντων, Λαμία, εἶναι ὅτι δὲν ἐνυμψέθης κατὰ τὸν νόμον και δὲν παρέσχες τέκνα τῷ κράτει, ὡς ὀφείλει πᾶς χρηστὸς πολίτης νὰ πράττῃ.

Ἄλλ' ὁ τοῦ Τιβερίου ἐξόριστος δὲν ἄκουσε πλέον τοῦ γυναικοῦ δικαστοῦ. Κενώσας τὴν κύλικα αὐτοῦ τοῦ Φαερναίου περιεχομένου αὐτῆς, προσεμείδια πρὸς ἀράστον τινὰ εἰκόνα. Μετὰ τινὰ στιγμὴν ἠσπίξῃ ἐπανέλαβε διὰ φωνῆς, ἥτις, ταπεινότητι κατ' ἀρχᾶς, ὑψῶθη κατὰ μικρόν.

— Χορεύουσι μετὰ τοσαύτης νοχελείας αἱ γυναῖκες τῆς Συρίας! Ἐγνώρισα Ἰουδαίαν ἐν Ἱερουσαλήμ, ἥτις ἐν παραπλήματι τινὶ ὑπὸ τὸ φῶς μικρῆς καστιζούσης λυχνίας, ἐπὶ τινος δὲ ὀλλίου τάμπτος, ὄρχετο ὑψῶσα τοὺς βραχίονας, ὅπως κροτήσῃ τὰ κνήμια αὐτῆς. Κάμπτουσα τὴν δόφυν, κλίνουσα τὴν κεφαλὴν ὡσεὶ καταδωμένην ὑπὸ τοῦ βάρους τῆς τυκνῆς και πυρροῦς αὐτῆς κόμης, ὕψους ὑπὸ τῆς ἡδυσπαθείας ἔχουσα τοὺς ὀφθαλμούς, ζωπρᾶ ἡμᾶ και νοχελίς, εὐλόγιστος δὲ, καὶ αὐτὴν τὴν Κλεοπάτρην θὰ ἠνάγκαιζε νὰ ἰσχυρῶν ὑπὸ ζήλοτυπας. Ἠγάπων τοὺς βαρβάρους τούτους χορούς, τὸ ἴσμα αὐτῆς τὸ μικρὸν μὲν βραγχεῖδες ἀλλ' ἐν τούτοις οὕτω θελκτικόν, τὴν τοῦ θυμᾶματος ὄργην

αὐτῆς, τὴν μετὰ τὸν ἔθνον και ἐργηρότατος κατὰστάδιν ἐκείνην, ἐν ἡ εἰχάινετο ζῶσα. Ἠκολούθουν αὐτῇ πανταχοῦ. Ἀνεμύνησιν εἰς τὸν εὐτελεῖ ὄχλον τῶν στρατιωτῶν, τῶν ἀτυματοποιῶν και τῶν τελωνῶν, ὄστινες περιεστοιχίζον αὐτήν. Ἠμέραν τινὰ ἐφῆφηνίσθη, οὐδ' ἐπανεῖδον αὐτὴν πλέον. Ἐξίτησα αὐτὴν ἐπὶ μακρῶν ἐν ταῖς ὑπόπτως στενωποῖς και ἐν τοῖς καπιλείσις. Δυσχερῆστερον ἠδύνατο τις ν' ἀποσπασθῆ αὐτῆς ἢ τοῦ ἑλληνικοῦ οἴνου. Εἶχον παρελθεῖ μὴνές τινες, ἀφ' οὔτου εἶχον ἀπολέσει αὐτήν, ὅτε τυχεῖως ἔμαθον ὅτι εἶχε προσκολληθῆ εἰς μικρὸν τινὰ ὄμιλον ἄνδρων και γυναικῶν, ὄστινες ἠκολούθουν θανατευτῶν τινᾶ νεανίαν Ἰαλιπῶν. Ἰουσοὺς ἐκαλεῖτο, κατήγετο δὲ ἐκ Ναζαρέτ και ἐσταυρώθη, ἄγνος διὰ ποῖον ἐγκλημα. Πόντιε, ἐνθυμείσθαι τὸν ἄνδρα ἐκείνον;

Ὁ Πόντιος Πιλάτος συνοφρυώθη και ἐξήρασε τὸ μέτωπον διὰ τῆς χειρὸς, ὡς ὅ ἐν τῇ μνήμῃ αὐτοῦ ἔρευσῶν. Εἶτα μετὰ τινῶν στιγμῶν εἰσῆλθε.

— Ἰουσοὺς; ἐξῆθῆρσεν, Ἰουσοὺς ὁ ἐκ Ναζαρέτ; Δὲν ἐνούμοθα.

M. E. M.

ΕΚΔΡΟΜΗ ΕΙΣ ΒΑΒΥΛΩΝΑ.

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΠΕΡΙΗΓΗΤΟΥ.

Μεταφράση ἐν τῷ "Πολιτικῷ Φιλολογικῷ Σολόγου" ἐκ τ. 1157.12.1, Ἰουστινίου.

(Συνέχεια και τέλος ἴδε προηγούμενον ἀριθμὸν).

Διόσφορος περιηγητὴς, ἡ γερμανὶς κ. H. Pfeiffer, ἥτις ἐκαμε δις τὸν γύρον τοῦ κόσμου, ὅταν ἐβῆσεν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν ἐξεπλάγη διὰ τὸ κάλλος τῶν γυναικῶν ὀφθαλμῶν και γράφη εἰς τὸ σύγγραμμά της, ὅτι οἱ ὀραιότεροι ὀφθαλμοὶ τοῦ κόσμου εὐρίσκονται εἰς τὰ πρόσωπα τῶν γυναικῶν τῆς Μεσοποταμίας. Ἄλλ' ἡ κ. Pfeiffer ἴτο γερμανὶς και οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς πατρίδος της δὲν διακρίνονται, ὡς γνωρίζετε, οὔτε ἐπὶ χρομάτι, οὔτε ἐπὶ ἐκφραστικότητι. Διὰ τοῦτο ἠθέλησα νὰ βεβαιωθῶ περὶ τοῦ πράγματος και νὰ ἐξακριβώσω τὴν γνώμην τῆς ἀληθέρου περιηγητῆρος. Ἐπειδὴ δ' εὐτυχῶς οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν κρύπτονται, ἠδύναμι νὰ τοὺς ἴδω καλῶς και ἀναγκάσομαι νὰ δικαιολογήσω τὴν Γερμανία ἀνομιολογῶν κ' ἐγὼ ὅτι τὴν μεγαλιτέραν ποικίλιαν και ὀρασιότητα τῶν ὀφθαλμῶν εἶδον ἐκεῖ και εἰς τὴν περιήγησιν. Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὅποσον ἴδιος τοὺς διακρίνει εἶναι ὕψρον τὶ ἀέννητον ἐντὸς τοῦ ὁποίου, οἱ ὀφθαλμοὶ φαίνονται οἰονεῖ πλέοντες και κλειόντες. Ἄλλὰ τὸ ἀμέσως ἐπερχόμενον μετὰ τὸ ἀέννητον ὄψεσιν πλανώμενον ἐπὶ τοῦ προσώπου τῶν γυναικῶν, ἀναπλάσσει ἐπ' αὐτῶν, καὶ τότε, ὡς ἐν ἐμψίχῳ ἐκμαγεῖθ βλάπτει τις τὸ δυσερμνευτὸν ἐκεῖνο «δακρυδὸν γέλασάσα» τοῦ Ὀμήρου, και ἀναπλάσσει τὴν πραγματικὴν ἐκφρασίν τοῦ προσώπου τῆς Ἀνδρομάχης. Ὅπως ἄλλοι γλῶσσοι δυσκόλωσ θὰ εἶπη τὴν λεπτεπιλεπτον ταύτην φῶσιν τῶσον ἐπιτυχῶς, οὔτω και εἰς ἄλλον τόπον σπανίως ὁ ἀπαντήσῃ τις τὸ πρᾶγματι ἀναποκρινόμενον εἰς αὐτὴν πρόσωπον.

Πρὸς τὸ ἐσπέρας ἐγὼ ἐπετάτουν εἰς τὴν προπαγασκείν τῶν ἐπισκευῶν διὰ τὴν ἐκδρομὴν τῆς ἐπιτηρίαν, με ἀγγέλλουν ὅτι ὁ ἔτερος τῶν χωροφυλάκων ἀδελφεῖ, ἥτι αἰσθάνεται ζῆλον και πόνον εἰς τὴν κεφαλὴν και με παρακαλοῦν νὰ τῷ δώσω ἰατρικόν. Ἐν Ἀνατολῇ ἑκάστος περιηγητῆς ὑποχρεοῦται νὰ ἴσται και ἰατρὸς και φορητὸν φαρμακείον ἢ μῖλλον νὰ προσποιῆται ὅτι εἶναι, ἄλλως ἄνει τὴν ὑπόληψιν αὐτοῦ κατὰ τὰ δύο τρίτα. Εἶπα γὰρ με ἔφερον τὸν χωροφύλακα διὰ νὰ τὸν ἴδω και μετ' ὄλιγον με παρουσιάσαν αὐτὸν μὲν καὶ κρᾶτούμενον εἰς τοὺς πόδας του και ἔχοντα δεδεμένην τὴν κεφαλὴν. Εἰς τὴν ἐρώτησίν μου.—Ἢ αἰσθάνεται; μοι ἀπήντησε συγκρατημένως τινὰς λέξεις τῆς ὁποίας κατ' ἀρχᾶς δὲν ἠνόηθα. Ἐν τῇ ἐλπί ὅμως με εἶπε νὰ διατάξω

τοῦ εὐρισκομένου νηπιέου εὐρίσκει νόθηκα οικιστὸν 60 περί-
 πον τετραγωνικῶν μέτρων εἰς τὴν γωνίαν τοῦ νόθηκος ὑπάρχει
 κλίμαξ λίθινη διὰ τῆς ὁποίας κατέρχεται τις εἰς μικρὸν ὑπό-
 γειον κατακόμβην ὅπου μέχρι τῆς σήμερον οἱ Βεδουῖνοι τῶν πέ-
 ριθι μεταβαίνουν καὶ ὄρμιζονται ἐπιθύμως, ἐν τῇ ὀνόματι τοῦ
 πρώτου πατριάρχου, θέτοντες τὴν χεῖρα αὐτῶν ἐπὶ λαίου μαρ-
 μάρου εὐρισκομένου εἰς μίαν γωνίαν. Πολλοὶ ὑποθέτουν ὅτι τὸ
 μέρος αὐτὸ συνεικοινῶν ἄλλοτε μετὰ τοῦ ναοῦ τοῦ Βίλου δι' ὑ-
 πογείου δρόμου καταστραφέντος. Ὅταν μετέβην ἐκεῖ τὴν ὄρα-
 λόγιάν μας εδείκνυν μεσημέριαν ἐνῶ δ' οἱ στόμαχοί μας ἐσκέ-
 ποντο νὰ συντάξωσι διαμαρτυρίαν κατὰ τῆς ἐκδρομῆς, ἅμα ὡς
 εἶδον, παρατηρηθέντες ἐν τῷ δροσιστῷ νόθηκι πλουσιοπλόχον
 γεῦμα, ἐξέβρασαν τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῶν τῷ φιλοξενούντι
 ἡμᾶς βέλῃ διὰ ζωνοστάτης ψιφιδότατος. Μόνος ὁ φύλαξ τοῦ νη-
 πιέου, ρακενδέντος καὶ ἡμίγυμος Βεδουῖνος, ἴσχυτο ἀπαθῆς καὶ
 εἶχε τὸ μεγαλοπρεπὲς ἴθος ἀνθρώπου συναισθημένου νὰ ξενίξῃ καὶ
 νὰ διατρέψῃ ἐξ ἰδίων του πολυπληθεῖς διατυμῶνας, ἐνῶ ἐκ τῶν
 ὑστέρων ἀπαδείχθη ὅτι ὁ ταλαιπώρος ἄπεινα μόνος ὄσον ὅλοι
 ἡμεῖς ὄμοῦ. Ἐβηροκόζοντο δ' ἐπ' αὐτοῦ κάλλιστα οἱ ὄρατοι στί-
 χοι τοῦ Βαρθελεμῆ.

« Jusque sous ses haillons desséchés et pendans
 Effrangés par le temps, cardés par la misère
 L'Arabe qui mendie a l'air d'un Bédouin. »

Ἀπιδόξα ἡμῶν ἀκούοντες, Κυρταὶ καὶ Κῦρταί, μὲ τὴν
 ὄρατον συναγορῆν καὶ μὲ τὴν ξηρὴν ἀφήγησιν ἐκδρομῆς εἰς τὴν
 τὴν σύγχρονον καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Βεδουλίαν. Ἐν τῇ ἀρχῇ ὑπε-
 γρόθην νὰ σὰς μεταφέρω ἐκεῖ ἀνευ κόπου. Καὶ ναί μεν ἐλύ-
 τρωσθαι ἡμᾶς τῶν κοπώσεων τοῦ ταξιδιῶτου, ἀλλὰ σὰς ἄντη-
 κασθαι νὰ ὑποσθῆτε τὰ δεινὰ τοῦ ἀεροστατοῦ ἐνίοτε δὲ συμβαίνει
 τὰ δεινὰ ταῦτα νὰ ἦναι μαρτυρικώτατα! Τὸ ἐπ' ἡμοῖ.
 ἀγνοῶ κατὰ πόσον ἀντεπεκρίθη εἰς τὴς προσδοκίας σας: ἴδαν
 ὅμως ἡμεῖς διεψεύσθητε τῶν ἐλπίδων σας, μὴ μὲ μεψεύθητε.
 Αἰτίτοι ὄλος ὁ βίος ἡμῶν δὲν εἶναι μία διαινετικὴ διάψευσις
 ἐλπίδων:

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Οἱ Παρίσιοι καὶ αἱ εὐρωπαϊκαὶ μεγαλοπόλεις. — Ἰδοὺ ἐν-
 διαφέροντες τινες ἀριθμοὶ περὶ τῆς συγκριτικῆς οικονομικῆς καταστά-
 σεως ἐνίων εὐρωπαϊκῶν μεγαλοπόλεων.

Αἱ πρόσσοι τῆς πόλεως τῶν Παρισίων (δημοὶ καὶ εἰδικοὶ πόροι)
 εἰσὶν ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ πληθυσμοῦ, 2 1/2 φορές ἀνώτεροι τῶν
 τοῦ Βερολίνου, διπλάσιοι τῶν τῆς Βιέννης, ἑξαπλάσιοι περίπου τῶν
 τῆς Πετρούπολεως, ἑπταπλάσιοι τῶν τῆς Μόσχας, κατώτεροι κατὰ
 1/10 τῶν τῆς Στοκχόλμης καὶ κατὰ 1/1 τῶν τοῦ Μονάχου.

Τούναντίον ὁ φορολογούμενος ἐν Παρίσιος πληθὸνς τριπλάσιος τοῦ
 τοῦ Βερολίνου, κατὰ 1 φοράν καὶ 1/3 πλέον τοῦ τῆς Βιέννης, ὑπερπεν-
 ταπλάσιος τοῦ τῆς Πετρούπολεως καὶ Μόσχας, διπλάσιος τοῦ τῆς
 Στοκχόλμης καὶ περὶ τὰς 2 1/2 φορές κλειστότερον τοῦ τοῦ Μονάχου.

Ἄλλ' ἴθωμεν τὰς δαπάνας. Διὰ τὴν ἀτυνομίαν ἡ μεγαλειτέρα
 δαπάνη γίνεται ἐν Παρίσιος. Μήπως ἄρα γὰ περιρροοῦνται κάλλ-
 λιστον οἱ Παριστινοὶ; Τούλαχιστον δαπανῶνται ἐκεῖ πρὸς τοῦτο 11,94 φρ.
 κατ' ἄτομον, ἐνῶ ἐν Βερολίμῳ ἡ ἀτυνομία στοιχίζει μόνον 1 φρ. καὶ
 15. Ἡ διαφορὰ μεγίστη. Μετὰ τοὺς Παρισίους τὸ μείζον ποσὸν δαπα-
 νᾷ ἡ Βιέννη: 6 φρ., τὸ ἐλάχιστον δὲ πάντων τὸ Μόναχον: 0.61 φρ.
 Ἐν Πετρούπολει ἡ ἀτυνομία στοιχίζει 2.94 φρ. κατ' ἄτομον καὶ ἐν
 Μόσχῃ 0.60 φρ.

Ἡ πόλις τῶν Παρισίων δαπανᾷ πρὸς καθάρισμὸν τῶν ὕδων 3.37 φρ.
 κατ' ἄτομον, ἡ Βιέννη ὅμως ὑπερπερὶ ἐν τοῦτω πληθύνουσα 2.62 φρ.
 κατ' ἄτομον. Τὸ Ἀμστελδέδαμον ἐξισοῦται ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην με-
 τὰ τῶν Παρισίων. Τὸ Βερολίον δαπανᾷ 1.69 φρ., πόλις δὲ ἐν αἷς ἡ
 χιῶν μένει ἐπὶ πολλοὺς μῆνας ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ ὡς ἡ Πετρούπολις, ἡ
 Μόσχα, ἡ Στοκχόλμη, δαπανῶσιν ὀλίγιστα, ἀπὸ 0.28 φρ. μέχρι 0.63 φρ.
 Ὡς πρὸς τὰς δαπάνας τοῦ φωτισμοῦ οἱ Παρίσιοι κατέχουσι τὴν

πρώτην θέσιν, δαπανῶσιν 3.44 φρ. κατ' ἄτομον. Τὸ Βερολίον ὅμως εὐ-
 ρηταὶ ἐν βαθυτάτῳ ζήρῳ, καθίσουν τὰ διὰ φωτισμὸν αὐτοῦ δαπανώμενα
 ἀνέρχονται εἰς 0.13 φρ. κατ' ἄτομον. Ἡ Βιέννη ὑπερπερὶ ποιεῖ, πληρῶ-
 νοῦσα 1 φρ. 33 καὶ ὑπολείπεται μάλιστα κατὰ δαπάνην ἐκκατοστῶν
 τινῶν τῆς ἀνακαλλωμένης αὐτῇ Βουδαπέστης. Ἡ Πετρούπολις καὶ
 ἡ Μόσχα λαττωματικῶς ἐπίσης φωτίζονται, ἔτε δαπανῶσιν ἡ μὲν
 1 φρ. 12 ἡ δὲ 0 φρ. 88 κατ' ἄτομον.

Προκειμένου περὶ κατατολῆς τοῦ πορῆ: ἡ πόλις τῶν Παρισίων
 τάσσεται τελευταία, ἔτε δαπανῶσα μόνον 0 φρ. 19 διὰ τοὺς πυροβό-
 λους αὐτῆς, τὸ Βερολίον δαπανᾷ 1 φρ. 60. ἡ Πετρούπολις 1 φρ. 15,
 ἡ Μόσχα 1 φρ. 21, ἡ Βιέννη 1 φρ. 02 καὶ ἡ Στοκχόλμη 1 φρ. 14.

Ἡ τῶν Παρισίων πόλις ὀρεχθεῖται ὡς πρὸς τοὺς ὄχλους καὶ τὰς
 ὁδοὺς τῆς συγκοινωνίας. Ἡ δαπάνη ἀνέρχεται εἰς 15 φρ. 65, διπλάσια
 ὅσα τῆς τοῦ Βερολίνου καὶ τῆς τῆς Βιέννης, τετραπλασιαὶ δὲ τῆς τοῦ
 Μονάχου.

Καθίσουν ἀπορᾷ εἰς τὰς σχολάς, ἡ πόλις τῶν Παρισίων δὲν προ-
 τερεῖ, ἔτε δαπανῶσα 9 φρ. 91 κατ' ἄτομον, ἐνῶ ἡ μὲν Βιέννη δαπανᾷ
 10 φρ. 54, τὸ δὲ Ἀμστελδέδαμον 10 φρ. 09, ἡ δὲ Ἀρέτση 12 φρ. 72.
 Τὸ Βερολίον σχεδὸν ἰσορροφῆσαι πρὸς τοὺς Παρισίους διὰ δαπάνης: 9 φρ.
 55, ἀλλ' ἡ Πετρούπολις δαπανᾷ μόνον 1 φρ. 48 καὶ ἡ Μόσχα 1 φρ. 31.

Ἄλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς δημοσίου βροηθείας ἡ πόλις τῶν
 Παρισίων δὲν προτερεῖ, ἂν ἐξαιρηθῇ ἡ δημοσίαι τῶν νοσοκομείων,
 καθόσον δαπανᾷ μόνον 2 φρ. 37 κατ' ἄτομον, ἐνῶ τὸ Βερολίον δαπανᾷ
 5 φρ. 41, ἡ Βιέννη 4 φρ. 75 καὶ ἡ Στοκχόλμη 6 φρ. 25. Ἐν Ρωσίῃ
 ὀλίγιστα πρὸς τὴν σκοπὸν τοῦτον δαπανῶνται, ἦτοι ὑπὸ τῆς Πετρο-
 ούπολεως 0 φρ. 45, ὑπὸ τῆς Μόσχας 0 φρ. 23 καὶ ὑπὸ τῆς Βαρσοβίας
 0 φρ. 15.

Ἐν τοῦτοις ἡ πόλις τῶν Παρισίων τῇ ὑπὲρ τῶν νοσοκομείων δα-
 πάνῃ ἀποκαθίστηται τὴν ὑπεροχὴν αὐτῆς, δαπανῶσα δι' αὐτὰ 7 φρ. 87,
 ἐνῶ ἡ ὑπὲρ τῶν ἀσθενῶν δαπάνη ἀνέρχεται ἐν Βερολίμῳ εἰς 2 φρ. 36,
 ἐν Βιέννῃ εἰς 0 φρ. 54, δαπανῶσθαι ὅμως ἴδιε διὰ τὰς ἐξωτερικὰς ἀνάγ-
 κας, ἐν Πετρούπολει 3 φρ. 39, ἐν Μόσχῃ 1 φρ. 90 καὶ ἐν Στοκχόλ-
 μη 2 φρ. 59.

Τὸ παρισιανὸν χρέος ἀνέρχεται εἰς 778 φρ. 11 κατ' ἄτομον, αἱ
 ἄλλαι δὲ πόλεις εὐρηγται ἐν πολλῷ κατωτέρῳ βαθμῇ καθόσον τὸ χρέος
 τῆς Στοκχόλμης ἀνέρχεται εἰς 300 φρ. 23 κατ' ἄτομον, τὸ τοῦ Μονά-
 χου εἰς 101 φρ. 28, τὸ τῆς Βιέννης εἰς 186 φρ. 23, τὸ τοῦ Βερολίνου
 εἰς 154 φρ. 97 καὶ τὸ τῆς Μόσχας εἰς 11 φρ. 85 μόνον κατ' ἄτομον.

Ἐπιχορηγούμενοι ἡγεμόνων. — Περιεργείας χάριν παρατιθέ-
 μεθα ἕδε τὰς ἐξῆς ἐπιχορηγήσεις ἐνίων ἡγεμόνων:

Ἡ Πρωσία πληθύνει 20,000,000 φρ., ἡ Βουαρία 5,401,850, ἡ
 Σαξωνία 3,306,779, ἡ Βυρτεμβέργη 2,089,801, ἡ Αὐστρουγγαρία
 23,250,000 τὸ Βέλγιον 4,412,000, ἡ Δανία 1,600,303, ἡ Ἰσπανία
 0,500,000, ἡ Μεγάλη Βρετανία 14,698,454, ἡ Ἑλλάς 1,325,000
 ἡ Ἰταλία 15,050,000, ἡ Ἰαπωνία 3,252,220, τὸ Λουξεμβούργον
 200,000, ἡ Ὀλλανδία 2,730,000, ἡ Πορτογαλία, 2,474,800 ἡ Ρω-
 σία 38,016,000, ἡ Σερβία, 1,200,000 καὶ ἡ Σουηδία καὶ Νορβηγία,
 1,859,820.

Ἡ βιβλιοθήκη Ἰβάν τοῦ Τρομεροῦ. — Ὁ σοφὸς Τρόμερ ἐπι-
 θεβαίον ἰσχυρῶς ὅτι ἡ περίπτωσις βιβλιοθήκη Ἰβάν τοῦ Τρομεροῦ δὲν
 κατεστράφη ἐν τῇ πυρπολήσει τῆς Μόσχας. Τῷ 1837 ἀνεκαλύφθησαν
 ἐν τοῖς ἐρείπιοις τοῦ Κρεμλίνου τὰ λείψανα τοῦ ἀρχαιοτέρου τμήματος
 τοῦ ἀρχαίου ἀνακτόρου Βασιλείου τοῦ Δ' μετὰ παρεκκλήσιον. Πέρισσι
 καὶ ἄλλα λείψανα τοῦ ἀνακτόρου τούτου καὶ τοῦ παρεκκλησίου προ-
 ῆλθον εἰς φῶς. Ἰδῆ δὲ ὑποκινεῖται τὸ ζήτημα τοῦ νὰ ληφθῇ ἄδεια
 πρὸς πλήρη διερεύνησιν τοῦ Κρεμλίνου ἂν δὲ κατορθωθῇ διὰ τῆς ἐξ-
 ερευνησεως ταύτης ἡ ἀνεύρεσις τῶν 800 λατινικῶν καὶ ἑλληνικῶν χει-
 ρογράφων ἡ μέρους αὐτῶν, τὸ εὐρημα ἔσται πολιτισμῶτατον διὰ τὸν ἐπι-
 στημονικὸν κόσμον καὶ σπουδαία προσθήκη εἰς τὰ κλασσικὰ κείμενα.

Ο ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
 ΧΡΥΣΟΣΘΕΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΝΕΟΛΟΓΟΥ.